

**ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ (ՋՌՀԿ)
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ**

*ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ*

**Հարավային Կովկասի անդրսահմանային գետավազաններում ջրային
համագործակցության զարգացում**

ԵՐԵՎԱՆ 2008

**Գ Ե Ն Դ Ե Ր Ա Յ Ի Ն Հ Ա Ր Ց Ե Ր Ը Ջ Ր Ա Յ Ի Ն Ռ Ե Ս Ո Ւ Ր Մ Ն Ե Ր Ի
Հ Ա Մ Ա Պ Ա Ր Փ Ա Կ Կ Ա Ռ Ա Վ Ա Ր Մ Ա Ն (Ջ Ռ - Հ Կ)
Գ Ո Ր Ծ Ը Ն Թ Ա Ց Ն Ե Ր Ո Ւ Մ**

***Հ Ա Ր Ա Վ Ա Յ Ի Ն Կ Ո Վ Կ Ա Ս Ո Ւ Մ Ջ Ր Ա Յ Ի Ն Ռ Ե Ս Ո Ւ Ր Մ Ն Ե Ր Ի
Կ Ա Ռ Ա Վ Ա Ր Մ Ա Ն Ծ Ր Ա Գ Ի Ր***

Հ արավային Կովկասի անդրսահմանային գետավազաններում ջրային
համագործակցության զարգացում

Ծրագրի իրականացնողներ

Հայաստան

Քրիստինե Սահակյան

Արևիկ Հովսեփյան

Վրաստան

Գեորգի Չամուկաշվիլի

Գոչա Կակարաձե

Ադրբեջան

Խորհրդատուներ

Էդուարդ Մեսրոպյան (Հայաստան)

Նինո Չխոբաձե (Վրաստան)

Ծրագիրն իրականացվել է ԱՄՆ Միջազգային Ջրագացման Գործակալության/«Փի Էյ Գալվրնմենթ Սերվիզ Ինկ.» կազմակերպության և Կենտրոնական Ասիայի ու Կովկասի Գլոբալ Ջրային Համագործակցության (ԿԱԿ ԳՋՀ) ֆինանսավորմամբ: Գրքույկ հրատարակվել է «Գեներերային հարցերը՝ որպես ՋՌ-ՀԿ առանցքային նպատակ» ծրագրի շրջանակներում:

Այս հրատարակությունն իրականացվել է ԿԱԿ ԳՋՀ-ի ֆինանսավորմամբ: Այստեղ արտահայտված տեսակետները պարտադիր չէ, որ համընկնեն «Փի Էյ Գալվրնմենթ Սերվիզ Ինկ.» կազմակերպության, ԱՄՆ Միջազգային Ջրագացման Գործակալության կամ ԱՄՆ Կառավարության տեսակետների հետ:

ПРАКТИКА УЧЕТА ГЕНДЕРНЫХ АСПЕКТОВ В ПРОЦЕССЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ИНТЕГРИРОВАННОГО УПРАВЛЕНИЯ ВОДНЫМИ РЕСУРСАМИ (ИУВР)

ПРОГРАММА ПО ВОДНЫМ РЕСУРСАМ НА ЮЖНОМ КАВКАЗ

Развитие Водного Сотрудничества в трансграничных
бассейнах Южного Кавказа

Исполнители проекта

Армения

Кристине Саакян

Аревик Овсепян

Грузия

Георгий Дзамукашвили

Гоча Какабадзе

Азербайджан

Консультанты

Эдуард Месропян (Армения)

Нино Чхобадзе (Грузия)

Проект был осуществлен при финансовой поддержке USAID/PA Government Services Inc. и Глобального Водного Партнерство Центральной Азии и Кавказ (ГВП ЦАК). Книга опубликована в рамках проекта "Учет Гендерных Аспектов - Ключевая Цель Подходов Интегрированного Управления Водными ресурсами (ИУВР)".

Данная публикация осуществлена при финансовой поддержке ГВП ЦАК. Приведенные здесь взгляды могут не совпадать с мнением организации PA Government Services Inc., USAID или с мнением Правительства США.

Gender Issues in Integrated Water Resource Management (IWRM) Process

SOUTH CAUCASUS WATER PROGRAM

Development of Water Partnership in Transboundary River basins
of South Caucasus

Project executors

Armenia

Kristine Sahakyan

Arevik Hovsepyan

Georgia

Georgi Dzamukashvili

Gocha Kakabadze

Azerbaijan

Consultants

Eduard Mesropyan (Armenia)

Nino Chkhobadze (Georgia)

The project was implemented with financial support of USAID/PA Government Inc. and Global Water Partnership CACENA. The booklet was published within the framework of “Gender Issues in Integrated Water Resource Management” project.

This publication was possible thanks to the financial support by GWP CACENA. The views expressed in this publication do not necessarily reflect the views of “PA Government Service Inc.” organization, USAID or the US Government.

Ն Ս Ն Ա Ր Ա Ն

Այս հրատարակությունը «Գեոդերալին հարցերը՝ որպես ՋՈՒԿ առանցքային նպատակ» ծրագրի արդյունք է, որն իրականացվել է ԱՄՆ ՄՋԳ Ջրային Ռեսուրսների Կառավարում Հարավային Կովկասում ծրագրի շրջանակներում: Ծրագիրն իրականացվել է Խրամի-Դեբեդ, Ալազանի և Արաքս գետավազաններում՝ համապատասխանաբար ներառելով հայ-վրացական, վրաց-ադրբեջանական և հայ-ադրբեջանական սահմանները: Ծրագիրն իրականացվել է «Ազգային Ջրային Համագործակցություն»՝ Հայաստան, «Գլոբալ Ջրային Համագործակցություն»՝ Վրաստան և «Սաֆ Սու»՝ Ադրբեջան հասարակական կազմակերպությունների կողմից:

Ծրագրի կատարողները հուսով են, որ կատարված աշխատանքը կաջակցի Հարավային Կովկասի երկրներում ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացներում հասարակության՝ մասնավորապես կանանց մասնակցության մակարդակի բարձրացմանը:

Ծրագիրն իրականացնողներն իրենց շնորհակալությունն են հայտնում ԱՄՆ Միջազգային Չարգացման Գործակալությանը, «Փի Էյ Գալվրնմենթ Սերվիզ Ինկ.» կազմակերպությանը և Կենտրոնական Ասիայի ու Կովկասի Գլոբալ Ջրային Համագործակցությանը (ԿԱԿ ԳՋՀ) սույն ծրագրի իրականացման գործում ցուցաբերած աջակցության համար:

Ծրագիրն իրականացնող կազմակերպությունները շնորհակալություն են հայտնում նաև այս հրատարակության հեղինակներին՝ Արևիկ Հովսեփյանին և Քրիստինե Սահակյանին (Հայաստան), Գեորգի Չամուկաշվիլիին և Գոչա Կակաբաձեին (Վրաստան), Մամեդ Ասադովին և Գայրալի Գադիմետովին (Ադրբեջան):

Սույն հրատարակությունն իրականացվել է Կենտրոնական Ասիայի և Կովկասի Գլոբալ Ջրային Համագործակցության (ԿԱԿ ԳՋՀ) ֆինանսական աջակցությամբ:

ПРЕДИСЛОВИЕ

Данная публикация - результат проекта «Учет Гендерных Аспектов - Ключевая Цель Подходов Интегрированного Управления Водными ресурсами (ИУВР)», который в свою очередь был реализован в рамках Программы USAID по Водным Ресурсам на Южном Кавказе, в бассейне рек Храми-Дебед вдоль грузино-армянской границы, бассейне р. Алазани вдоль азербайджано-грузинской границы и бассейне реки Аракс вдоль армяно-азербайджанской стороны.

Проект был осуществлен организациями НПО «Национальное Водное Партнерство» – Армения, «Глобальное Водное Партнерство» - Грузия, «Саф Су» - Азербайджан.

Исполнители данного проекта выражают надежду, что представленная работа будет направлена на повышение участия общественности, в частности женщин, в процессе управления водными ресурсами на Южном Кавказе.

Исполнители проекта выражают благодарность в адрес USAID, PA Government Services Inc. и Глобального Водного Партнерства Центральной Азии и Кавказ (GWP CACENA) за доверие в деле осуществления данной работы.

Организации - исполнители проекта также благодарят авторов данной публикации: Овсепян Аревик и Саакян Кристину (Армения), Дзамукашвили Георгия и Какабадзе Гочу (Грузия), Асадова Мамеда и Гажиметова Гаибали (Азербайджан).

FOREWORD

This publication is the result of the project “Considering Gender Aspects - Key Goal of IWRM Approach” implemented within the framework of the USAID South Caucasus Water Program.

The project was implemented in Khrami-Debed, Alazani and Araks river basins, covering accordingly Armenian-Georgian, Georgian-Azerbaijani and Armenian-Azerbaijani borders.

The project was implemented by “Country Water Partnership” Armenia, “Global Water Partnership” Georgia and “Saf Su” Azerbaijan non-governmental organizations.

The project implementing organizations do hope that the carried out work will support increasing the level of public participation, in particular women’s participation in water resources management process in South Caucasus countries.

The project implementing organizations are thankful to USAID, “PA Government Service Inc.” organization and Global Water Partnership Central Asia and Caucasus (GWP CACENA) for the support rendered for implementation of this project.

The project implementing organizations are thankful to the authors of this publication – Arevik Hovsepyan and Kristine Sahakyan (Armenia), Georgi Dzumakashvili and Gocha Kakabadze (Georgia), Mamed Asadov and Gaibali Gadzhimetov (Azerbaijan).

INTRODUCTION

Ն Ե Ր Ա Շ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Գենդերային տեսությունը սոցիալական գիտություններում ծագել է ավելի քան երեսուն տարի առաջ և իր տարածումն է ստացել ամբողջ աշխարհում:

Ջրային ոլորտի մասնագետներն առաջիններից էին, ովքեր հասկացան, որ հանրային զարգացման այն ծրագրերը, որտեղ հաշվի չեն առնվում կանանց դերն ու ազդեցությունը, կարիքներն ու ձգտումները, ենթակա են ձխողման:

Ջրային ռեսուրսների (հատկապես կենցաղային ջրի) հիմնական սպառողները կանայք են, ովքեր ջուրն օգտագործում են ընտանիքի կենցաղային, տնտեսական և սանիտարական կարիքների համար: Յետևաբար, խմելու ջրի պակասը առավել խորապես ընդունվում է հենց նրանց կողմից:

Զնայած դրան, ելնելով ազգային կամ մշակութային ավանդույթներից հաճախ անտեսվում է կանանց մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացին:

Ջրային ռեսուրսների կառավարման և որոշումների կայացման գործընթացում կանանց մասնակցության ցածր մակարդակը, հաճախ տեղակացվածության բացակայության հետևանք է: Մասնակցության ցածր մակարդակն առավել ցայտուն է արտահայտված գյուղական բնակավայրերում, որտեղ բնակիչների սոցիալական ծանր վիճակը, անբավարար տեղեկացվածությունը, ոչ պատշաճ գիտելիքները ջրային ռեսուրսների կառավարման բնագավառում բերում են նրանց անտարբերությանը:

ВВЕДЕНИЕ

Теория гендера возникла в социальных науках более тридцати лет назад и получила распространение во всем мире. Специалисты водного сектора были первыми, кто осознал, что проекты развития общества, которые не учитывают реалии жизни женщин, их роли, обязанности, влияние, потребности и стремления, обречены на неудачу.

Основными потребителями водных ресурсов являются женщины, которые используют ее для бытовых, экономических и санитарных нужд семьи. Следовательно, нехватка/дефицит воды острее воспринимается со стороны женщин, нежели мужчин. Несмотря на это, часто исходя из национальных и культурных традиций, не придается должного значения участию женщин в процессе управления водными ресурсами и принятии решений. Результатом недостаточного участия женщин в процессе управления водными ресурсами и принятия решений является также низкий уровень их осведомленности и недостатков знаний. Это особо ощутимо в сельских местностях, где тяжелое социальное состояние, недостаточная информированность, низкий уровень зна-

INTRODUCTION

Gender theory has originated from social sciences more than thirty years ago and spread all over the world.

Water sector specialists were among the first ones accepting that the public development projects not considering women's role and influence, needs and aspirations, will fail.

The main consumers of water resources (in particular of household water) are women who use water for household and sanitary needs of the family, consequently, women are more sensitive to lack of drinking water.

Notwithstanding the above mentioned, women's participation in decision making process is often ignored based on national or cultural traditions.

Low level of women's participation in water resources management and decision making process is often caused by lack of information. Low level of participation is more strongly pronounced in rural communities where hard social conditions of residents, low level of awareness, and inappropriate knowledge on water management cause

<p>Ինչպես կարճաժամկետ արդյունավետության, այնպես էլ ռազմավարական կայունության տեսակետից ջրային ռեսուրսների օգտագործման, կառավարման և պահպանման գործընթացներին կարևոր է հենց այն մարդկանց մասնակցությունը, ովքեր ուղղակիորեն առնչվում են ջրի հետ կապված հիմնախնդիրներին տնային տնտեսությունների և ավելի բարձր մակարդակով:</p> <p>Տնային տնտեսություններում ջրամատակարարման հարցերով զբաղվող կանանց գերակշռող մասը ֆերմերներ և գործարարներ են, ովքեր ջրային ռեսուրսներն օգտագործում են իրենց արտադրական գործընթացներում:</p> <p>Որպես հանրության բնական ռեսուրսների օգտագործող և ավանդական գիտելիքների պահպան, հասարակական կյանքում մեծ է կնոջ սոցիալ-մշակութային դերը:</p> <p>Գրեթե ամենուր, այդ թվում նաև Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում, կանանց ձայնն ու նրանց հուզող հիմնախնդիրները մնում են անտեսված ինչպես որոշումների ընդունման և կառավարման կառուցվածքի ձևավորման, այնպես էլ պլանավորման, քաղաքականության մշակման, ենթակառուցվածքների և տեխնոլոգիաների զարգացման գործընթացներում: Նման իրավիճակ է նկատվում նաև այն կազմակերպություններում, որոնց գործունեությունն ուղղված է ջրային ռեսուրսների կառավարմանը: Ցավալի է, որ չնայած ՋՌՀԿ սկզբունքները պնդում են, որ կանայք պետք է ներգրվված լինեն ջրային ռեսուրսների կառավարման և ոլորտի հետագա զարգացման</p>	<p>ний в области управления водными ресурсами, приводят к безразличию женщин в данном процессе.</p> <p>Участие людей, которые непосредственно заняты в процессе использования, управления и развития водных ресурсов на уровне домашних хозяйств и выше имеет смысл, как в плане краткосрочной эффективности, так и с целью стратегической стабильности. По крайней мере, половина тех женщин, которые участвуют в процессе управления домашним водоснабжением - фермеры и предприниматели, использующие водные ресурсы в процессе производства. Социально-культурная роль женщин велика в качестве пользователя природных ресурсов и хранительницы традиционных знаний.</p> <p>Повсеместно и в том числе на Кавказе, голос женщин и их проблемы зачастую остаются незамеченными как в процессе принятия решений и формирования структур управления, так и в процессе планирования, разработки политики, развития инфраструктур и технологий. Подобная ситуация наблюдается так же в организациях, деятельность которых направлена на управление водными ресурсами. К сожалению ситуация не меняется, несмотря на широко распространенное мнение относительно того, что</p>	<p>indifference to the problem by them.</p> <p>From point of view of short-term efficiency, as well as strategic sustainability, participation of people directly dealing with water problems at household and higher levels is very important in water resources use, management and protection processes.</p> <p>The predominant part of women dealing with water supply problems at household level can be considered as farmers and businesswomen using water resources in their production processes.</p> <p>Women's social-cultural role in public life is also very important as natural resources user and protector of traditional knowledge.</p> <p>Almost everywhere, including in South Caucasus region, women's voice and problems remain ignored both in decision making and management structure formation, as well as in planning, policy development infrastructure and technology development processes. A similar situation exists in the organizations functioning in water management sphere. It is to be regretted that in spite IWRM principles emphasizing women's participation in water management and further development of the sphere, the situation is not changed in our</p>
--	---	---

<p>գործընթացներին, մեր երկրներում (որտեղ կարծես թե իրագործվում են ՋՌՀ սկզբունքները) իրավիճակը չի փոխվում:</p> <p>Ձարգացնելով կանանց լիարժեք և արդյունավետ մասնակցությունը որոշումների ընդունման բոլոր փուլերում, պետք է հաշվի առնել, թե ինչպիսի դեր է հարկադրել այս կամ այն հասարակությունը կնոջն ու տղամարդուն: Սա թույլ կտա ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացի կազմակերպչական բոլոր մակարդակներում ապահովել կանանց իրական մասնակցություն ինչպես տեղական, այնպես էլ տարածաշրջանային մակարդակներում:</p>	<p>женщины должны быть вовлечены как в процесс управления водными ресурсами так и дальнейшего развития данной области.</p> <p>Развивая оптимальное и полноценное участие женщин во всех этапах процесса принятий решений, нужно иметь в виду, какая роль отводится мужчине и женщине в том или ином обществе. Это даст возможность на всех этапах процесса управления водными ресурсами обеспечить реальное участие женщин, как в национальном, так и в региональном контексте.</p>	<p>countries (where the IWRM principles seem to be implemented).</p> <p>In developing the full and effective participation of women in all stages of decision-making, consideration has to be given to the way different societies assign different roles to men and women. This will allow providing women's participation at all organizational levels of water management process both at local and international level.</p>
--	---	---

1. GENERAL APPROACHES

<p>1.ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ</p> <p>1.1 Գենդերի հասկացությունը</p> <p>Գենդեր հասկացությունը բնորոշում է տղամարդու և կնոջ սոցիալական դերի, նրանց վարքի, բնավորությունների տարբերությունը, հաշվի առնելով, թե ինչ դեր է հարկադրել այս կամ այն հասարակությունը կնոջն ու տղամարդուն՝ ելնելով նրանց սեռային առանձնահատկություններից: Գենդերային հիմունքներում ընկած է հիերարխիա, որտեղ տղամարդը իշխողի դերում է, իսկ կինը՝ ենթարկվողի: Արդյունքում և տղամարդը, և կինը հանդիսանում են ավանդական համակարգի նորմերի և կարծրատիպերի զոհեր:</p> <p>Ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացում կնոջ առաջատար դերն ու որոշումների ընդունման բոլոր մակար-</p>	<p>1. ОБЩИЕ ПОДХОДЫ</p> <p>1.1 Понятие Гендера</p> <p>Понятие ГЕНДЕР определяет различия в мужских и женских социальных ролях, в поведении, эмоциональных характеристиках, которые общество предписывает людям на основе их биологического пола. В основании гендерных различий лежит иерархия, в которой мужское обозначается как доминирующее, а женское - как подчиненное. В результате и женщины и мужчины оказываются жертвами традиционной системы норм и стереотипов.</p> <p>Ведущая роль женщин в управлении водными ре-</p>	<p>1.GENERAL APPROACHES</p> <p>1.1 Concept of gender</p> <p>Concept of Gender characterizes differences between the social role, behavior, nature of men and women, taking into consideration the role assigned by the society to men and women based on their peculiarities.</p> <p>In the gender bases a hierarchy lies where men have ruling role and women - obeying, As a result both men and women become victims of traditional system's standards and stereotypes.</p> <p>Women's leading role in water management process</p>
---	--	--

<p>դակնբերում նրա մասնակցության ապահովման անհրաժեշտությունը հստակ նշված են Դուբլինյան սկզբունքներում: Դրանք տեղ են գտել նաև այլ փաստաթղթերում՝ Ռիո դե ժանեյրոյի հռչակագրում (1992թ.), Պեկինյան գործողությունների հարթակում (1995թ.), Յոհաննեսբուրգյան պլանում (2002թ.), Գլխավոր Ասամբլեայի № 58/217 բանաձևում, որը 2005-2015թթ. հայտարարել է «Ջուրը կյանքի համար» միջազգային տասնամյակ:</p> <p><i>Գենդերային հավասարությունը</i> հանդիսանում է մարդու իրավունքների անբաժանելի մասը: Դա նշանակում է տղամարդկանց և կանանց հավասար իրավունքներ, պարտականություններ և մասնակցություն անձնական և հասարակական կյանքի բոլոր բնագավառներում:</p> <p>Գենդերային հավասարությունը և կանանց մասնակցությունը հանդիսանում են ՋՈՒԿ մոտեցումների առանցքային նպատակը, քանի որ դրանք բնորոշում են սոցիալական արդարության, էկոլոգիական կայունության և տնտեսական արդյունավետության հասնելու ուղիները:</p> <p>1.2 Գենդերային տեսակետների դիտարկում</p> <p>Գենդերային տեսակետների դիտարկման անհրաժեշտությունը տրվել է Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության կողմից 1997թ, որպես «կանանց և տղամարդկանց հիմնախնդիրները և փորձը հաշվի առնելու ռազմավարություն, որը հանդիսանում է ռազմավարությունների և ծրագրերի պլանավորման, իրականացման, մոնիտորինգի և գնա-</p>	<p>սурсами и необходимость обеспечить участие женщин в принятии решений на всех уровнях, четко обозначены в Дублинских Принципах и были также процитированы, среди прочего, в Принципе 20 Декларации Рио-де Жанейро (1992г.), в Пекинской платформе для действия (1995г.), в Йоханнесбургском плане (2002г.), и в Резолюции Генеральной Ассамблеи №58/217, которая объявила 2005-2015 гг. десятилетием для международных акций «Вода для жизни».</p> <p><i>Гендерное равенство</i> является неотъемлемой частью прав человека. Оно подразумевает равномерное проявление полномочия, обязательства и участие мужчин и женщин во всех сферах личной и общественной жизни.</p> <p>Гендерное равенство и участие женщин является ключевой целью подходов ИУВР, т.к. оно определяет пути для достижения социальной справедливости, экологической устойчивости и экономической эффективности.</p> <p>1.2 Понятие Учета Гендерных аспектов</p> <p>Необходимость Учета Гендерных Аспектов была определена Организацией Объединенных Наций в 1997 году, как «Стратегия учета</p>	<p>and the necessity to provide their participation at all levels of decision making is clearly mentioned in Dublin principles. It is also included in other documents, as Rio de Janeiro Declaration (1992), Beijing Platform for Action (1995), Johannesburg Plan (2002), General Assembly’s Formula № 58/217, which has declared 2005-2015 period an international decade “Water for Life”.</p> <p><i>Gender equality</i> is an integral part of human rights. This means equal rights, responsibilities of men and women, and their equal participation in all spheres of personal and public life.</p> <p>Gender equality and women’s participation are the key goal of IWRM approach, since they characterize the ways to achieve social equity, ecological sustainability and economic efficiency.</p> <p>1.2 Observations on gender aspects</p> <p>The necessity of observing gender aspects was defined by United Nations (UN) in 1997 as “the process of assessing the implications for women and men of any planned action, including legislation, making women’s as well as men’s concerns and experiences integral dimensions in the</p>
--	---	--

<p>հատման բաղկացուցիչ մաս բոլոր քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական ոլորտներում, այնպես, որպեսզի կանայք և տղամարդիկ ստանան հավասար օգուտներ և չամրագրվի անհավասարություն նրանց միջև»:</p> <p>Գեղերային տեսակետների հաշվի առնման գործընթացը ներառում է 3 բաղադրիչ.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Որակյալ գեղերային ուսումնասիրություններ և վերլուծություններ, 2. Որպես առանցքային շահառուներ՝ կանանց մասնակցություն և նրանց ներգրավում որոշումների ընդունման գործընթացներում, 3. Առանձնացված գեղերային ցուցանիշների մշակում և նրանց ներառում մոնիտորինգի և գնահատման համակարգերում: <p>Ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գեղերային ուսումնասիրություններ և վերլուծություններ, ▪ Կանանց թիրախ խմբերի ուսուցում ՋՈՂԿ պլանների, քաղաքականության մշակման գործընթացներում գեղերային տեսակետները հաշվի առնելու 2 և 3 բաղադրիչների լիարժեք իրականացման վերաբերյալ: 	<p>проблем и опыта женщин и мужчин, как составная часть проектирования, выполнения, мониторинга и оценки стратегий и программ во всех политических, экономических и социальных сферах, с тем чтобы женщины и мужчины получали равные выгоды и не закреплялось их неравенство».</p> <p>Учет Гендерных Аспектов, включает 3 компонента :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. выполнение качественного гендерного анализа, 2. участие женщин, как ключевых бенефициариев и их закрепление в процессе принятия решений, 3. разработку отдельных гендерных показателей и включение их в системы оценки и мониторинга. <p>В рамках Проекта осуществлены :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ гендерный анализ, ▪ обучение целевых женских групп, для полноценного выполнения компонент Учета Гендерных Аспектов 2 и 3 в процессе разработки стратегии планов ИУВР. 	<p>design, implementation, monitoring and evaluation of policies and programmes in all political, economic and social spheres so that women and men benefit equally and inequality is not perpetuated. The ultimate goal is to achieve gender equality”.</p> <p>Considering gender aspects includes 3 components:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qualitative gender studies and analyses, 2. Women’s participation and their assignment in decision making process as key beneficiaries, 3. Development of separate gender indicators and their inclusion in monitoring and evaluation systems. <p>The following has been implemented within the framework of the project:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gender studies and analyses, ▪ Training of target women’s groups on considering gender views in IWRM plans, policy development process on full implementation of components 2 and 3.
--	---	--

2. GENDER STUDIES

<p style="text-align: center;">2. ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՈՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ</p> <p style="text-align: center;">2.1 Հիպոթեզ</p> <p>Գոյություն ունի՞ արդյոք ազգային և տարածաշրջանային մակարդակով (Խրամի-Դեբեդ, Ա-</p>	<p style="text-align: center;">2. ГЕНДЕРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ</p> <p style="text-align: center;">2.1 Гипотеза данного исследования</p> <p>Существует ли готовность на национальном и региональном уровнях (в бассейнах рек</p>	<p style="text-align: center;">2. GENDER STUDIES</p> <p style="text-align: center;">2.1 Hypothesis</p> <p>Is there willingness to establish women’s groups at national and regional levels (Khrami-Debed, Alazani and Araks river basins)</p>
---	---	---

<p>լազանիի և Արաքսի գետավազաններում) կանանց խմբերի ստեղծման և պատրաստման պատրաստակամություն՝ ՋՌՀԿ գործընթացներում նրանց լիարժեք մասնակցության նպատակով:</p> <p style="text-align: center;">2.2 Նպատակ</p> <p>Ուսումնասիրության նպատակն էր բացահայտել գենդերային հավասարությունը հետևյալ գործընթացներում.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ տնային տնտեսության վարում, ▪ ընտանիքի ներսում տնտեսական հարցերի լուծմանն ուղղված որոշումների ընդունում, ▪ ամենացածր մակարդակում (ընտանիք) որոշումների ընդունման գործընթացներին մասնակցություն, ▪ ջրօգտագործում: <p>Ուսումնասիրության նպատակը բխում էր ծրագրի հիմնական նպատակից. <i>աջակցել Հարավային Կովկասի երկրների միջև տարածաշրջանային համագործակցության զարգացմանը ՋՌՀԿ գործընթացներում հասարակության մասնավորապես կանանց մասնակցության միջոցով:</i> Կատարված ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա բացահայտել գյուղական բնակավայրերում գոյություն ունեցող իրավիճակը և կնոջ դերը ջրային ռեսուրսների հասանելիության, օգտագործման և հսկման գործընթացներում՝ միաժամանակ կենտրոնանալով առկա սոցիալ-տնտեսական պայմանների վրա:</p> <p style="text-align: center;">2.3 Մեթոդներ</p> <p>Սույն ուսումնասիրությունն իրականացվել է Հարավային Կովկասի երկրների (Հայաստան,</p>	<p>Ալազանի, Արաքսի և Խրամի-Դեբեդ) для подготовки женских групп с целью их полноценного участия в процессе ИУВР.</p> <p style="text-align: center;">2.2 Цели исследования</p> <p>Цели исследования следующие:</p> <p>Выявить Гендерный баланс:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ в процессе ведения домашнего хозяйства; ▪ в процессе принятия решения в ходе разрешения хозяйственных вопросов в семье; ▪ в процессе принятия решений на нижнем (семья) уровне; ▪ в процессе водопользовании. <p>Цели исследования исходят от основной цели проекта, в рамках которого проводилось данное исследование (Поддержать развитие регионального сотрудничества в сфере охраны, использования и управления водными ресурсами между странами Южного Кавказа, путем повышения общественного участия, в частности женщин, в процессе ИУВР). Проведенное исследование даст возможность выявить существующую ситуацию и роль женщин в отношении использования, доступа и контроля водных ресурсов в сельских населенных пунктах, одновременно концентрируя внимание на социально-экономических условиях.</p>	<p>for their full participation in IWRM processes.</p> <p style="text-align: center;">2.2 Goal</p> <p>The goal of the studies was to identify gender equality in the following processes:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ household running, ▪ decision making towards solution of household problems in the family, ▪ participation in decision making process at the lowest (household) level, ▪ water use. <p>The goal of the studies was based on the main project goal: to support the development of regional cooperation between South Caucasus countries through raising of public (in particular women) participation level in IWRM process. The carried out study will allow identifying the situation existing in rural settlements and the women's role in water resources availability, use and management, focusing at the same time on the existing social-economic conditions.</p> <p style="text-align: center;">2.3 Methods</p> <p>The study was carried out according to the methodology proposed by GWP CACENA, in three river basins (Khrami-Debed, Alazani and Araks) of South Caucasus countries (Armenia, Georgia,</p>
--	--	---

<p>Վրաստան, Ադրբեջան) 3 գետավազաններում՝ Խրամի-Դեբեդ, Ալազանի և Արաքս, ըստ Կենտրոնական Ասիայի և Կովկասի երկրների համար Գլոբալ Ջրային Համագործակցության (ԿԱԿ ԳՋՀ) կողմից առաջարկված մեթոդոլոգիայի:</p> <p>Յուրաքանչյուր երկրի յուրաքանչյուր գետավազանում ուսումնասիրություններն անցկացվել են 2-ական բնակավայրերում, որը սակայն բավարար չէ իրավիճակը լիարժեք գնահատելու համար և հնարավոր են արդյունքների որոշակի անճշտություններ:</p> <p>Ուսումնասիրությունն իրականացվել է հարցումների մեթոդով:</p> <p>Հարցաթերթիկը բաղկացած է 4 մասից՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ընդհանուր տեղեկություններ, ▪ տնտեսություն, ▪ կնոջ կարգավիճակ, ▪ ջրօգտագործում: <p>Հարցաթերթիկը կազմվել է գենդերային վերլուծության վերը նշված մեթոդոլոգիայով:</p> <p>Յուրաքանչյուր բնակավայրում լրացվել է 50 հարցաթերթիկ: 3 գետավազանում կատարված հարցումների արդյունքում, որին մասնակցել են ինչպես կանայք, այնպես էլ տղամարդիկ, ընդհանուր առմամբ լրացվել է 600 հարցաթերթիկ:</p> <p>Հարցումներն անցկացրել են տեղական հասարակական կազմակերպություններից ընտրված և նախապես ուսուցանված սոցիոլոգները, իսկ արդյունքների վերլուծությունն իրականացվել է ըստ երկրների՝ պահպանելով աշխատանքների կորդինացիա: Հարցումներն անցկացվել են հետևյալ բնակավայրերում.</p>	<p>2.3 Методы исследования</p> <p>Данное гендерное исследование проводилось по методологии, предложенной Глобальным Водным Партнерством для стран центральной Азии и Кавказа (GWP SACENA).</p> <p>Исследование проводилось в 3-х бассейнах Южного Кавказа - Храми-Дебед, Алазани и Аракс. Соответственно исследование охватило все 3 страны Южного Кавказа – Азербайджан, Армению и Грузию.</p> <p>Следует отметить, что исследования проводились только в 2-х населенных пунктах каждого бассейна в каждой стране, что является недостатком исследования, т.к. не было охвачено максимальное количество населенных пунктов бассейна. Исходя из этого возможно некоторые результаты исследования окажутся не очень точными.</p> <p>Метод исследования - анкетирование. Анкеты состоят из 4-х глав:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Общие сведения; ▪ Экономика; ▪ Статус женщины; ▪ Водопользование. <p>Вопросы в анкетах были сформулированы по вышеуказанной методологии гендерного анализа. В каждом населенном пункте были заполнены по 50 анкет, что в итоге составляет 600 анкет. В целом, по 3-м бассейнам, респондентами являлись как женщины, так и мужчины.</p> <p>Заполнение анкет осуществ-</p>	<p>Azerbaijan).</p> <p>In each river basin the study covered two residential areas, which is however insufficient to fully assess the situation; thus some uncertainties in the results are possible.</p> <p>The study was carried out through interviews, The survey form consisted of four parts:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ general information, ▪ household/farm, ▪ woman’s status, ▪ water use. <p>The survey form was prepared in accordance with the methodology of gender analysis mentioned above.</p> <p>Fifty questionnaires were filled up in each residential area. As a result of the survey, carried out in the three river basins (both women and men participated in the survey), total 600 questionnaires were filled up.</p> <p>The survey was carried out by sociologists selected from local NGOs. The sociologists were trained before the survey. The analysis of the results was carried out by country, coordinating the works.</p> <p>The survey was implemented in the following residential areas:</p> <p><u>Armenia</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lori marz, village Urut (Khrami-Debed river basin); - Lori marz, village Sverdlov
--	---	--

<p><u>Հայաստան</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Լոռու մարզ, գյուղ Ոռուստ (Խրամի-Ղեբեղ գետավազան), - Լոռու մարզ, գյուղ Սվերդլով (Խրամի-Ղեբեղ գետավազան), - Վայոց Ձորի մարզ, գյուղ Ագարակաձոր (Արաքսի գետավազան), - Վայոց Ձորի մարզ, գյուղ Արփի (Արաքսի գետավազան) <p><u>Վրաստան</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Մառնեուլիի շրջան, գյուղ Ցերեթելի (Խրամի-Ղեբեղ գետավազան), - Գարդաբանիի շրջան, գյուղ Վախթանգիսի (Խրամի-Ղեբեղ գետավազան) - Թելավիի շրջան, գյուղ Ցինանդալի (Ալազանիի գետավազան), - Ախմետայի շրջան (Ալազանիի գետավազան): <p><u>Սրբիջան</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Շեկինի շրջան, գյուղ Յուխարի Տալա (Ալազանիի գետավազան), - Շեկինի շրջան, գյուղ Աշագի Գենյուկ (Ալազանիի գետավազան), - Սհատլիհնի շրջան գյուղ Մուսալի (Արաքսի գետավազան), - Սհատլիհնի շրջան գյուղ Մոլլվոզիլի (Արաքսի գետավազան), - Բեյլագանի շրջան, գյուղ Տեզեկենդ (Արաքսի գետավազան): 	<p>лялось подготовленными социологами из местных НПО. Анализ данных осуществлялся по странам, соблюдая координацию.</p> <p>Населенные пункты, где проводились исследования:</p> <p><u>Армения</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - село Урут, марз Лори (бассейн р. Храми-Дебед); - село Свердлов, марз Лори (бассейн р. Храми-Дебед); - село Агаракадзор, марз Вайоц Дзор (бассейн р. Аракс); - село Арпи, марз Вайоц Дзор (бассейн р. Аракс). <p><u>Грузия</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - село Церетели, Марнеульский муниципалитет (бассейн р. Храми-Дебед); - село Вахтангиси, Гардабани муниципалитет (бассейн р. Храми-Дебед); - село Цинандали, Телавиский муниципалитет (бассейн р. Алазани); - Ахметский муниципалитет (бассейн р. Алазани); <p><u>Азербайджан</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - село Юхары Тала, Закалский район (бассейн р. Алазани); - село Ашаги Гейнук, Шекинский район (бассейн р. Алазани); - село Мусалы, Саатлинский район (бассейн р. Аракс); - село Моллвезили, Саатлинский район (бассейн р. Аракс); - село Тезекенд, Бейлаганский район (бассейн р. Аракс). 	<p>(Khrami-Debed river basin);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vayots Dzor marz, village Agarakadzor (Araks river basin); - Vayots Dzor marz, village Arpi (Araks river basin). <p><u>Georgia</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Marneuli region, village Tsereteli (Khrami-Debed river basin); - Gardabai region, village Vakhtangisi (Khrami-Debed river basin); - Telavi region, village Tsinandali (Alazani river basin); - Akhmeta region, Akhmet Municipality (Alazani river basin). <p><u>Azerbaijan</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Shekin region, village Yuxhari Tala (Alazani river basin); - Shekin region, village Ashagi Genyuk Tala (Alazani river basin); - Shatlin region, village Musali (Araks river basin), - Shatlin region, village Mollvozili (Araks river basin); - Beylagan region, village Tezekend (Araks river basin).
---	--	---

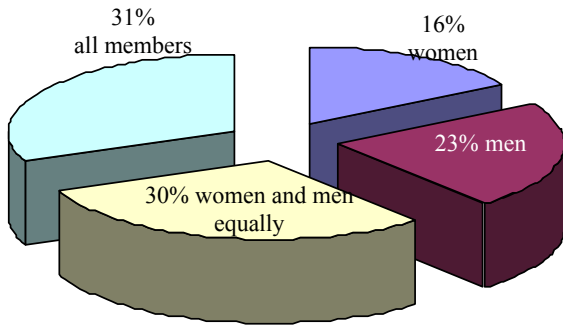
2.4 Առկա տեղեկատվություն	2.4 Существующая информация	2.4 Available information
<p>Ծրագրի շրջանակներում ներգրավված 3 կազմակերպություններն էլ նախկինում նմանատիպ աշխատանքներ իրականացրել են, մասնավորապես.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գենդերային հիմնախնդիրները Քուռ-Արաքս գետավազանում ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացում (UNDP/SIDA, 2005թ.) - նպատակն էր ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացում բացահայտել գենդերային հիմնախնդիրները, իրականացվել է 3 երկրներում: ▪ Կենտրոնական Ասիայի և Կովկասի երկրներում ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման գենդերային տեսակետները (ԿԱԿ ԳՋՀ, 2005թ.) - իրականացվել է սույն ծրագրի շրջանակներում կիրառված մեթոդոլոգիայով՝ անդրսահմանային նշանակություն չունեցող գետավազաններում: ▪ Ուսումնասիրություններ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում կանանց մասնակցության վերաբերյալ (UNDP/SIDA, 2006թ.) - իրականացվել է Վրաստանում՝ նպատակ ունենալով բացահայտել կանանց մասնակցության մակարդակը (գենդերային համատեքստում) տեղական հիմնախնդիրների լուծման գործընթացում: 	<p>Организации выполняющая исследование в рамках данного проекта в прошлом осуществляли подобные работы, в частности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Гендерные проблемы в процессе управления водными ресурсами бассейна реки Куры-Аракс (UNDP/SIDA, 2005) - главная задача являлась выявление гендерных проблем в управлении водными ресурсами. Оно проводилось во всех 3-х странах. ▪ Гендерные аспекты Интегрированного управления водными ресурсами в странах Центральной Азии и Кавказа (GWP CACENA, 2005) - исследование проводилось по той же методологии что настоящее, однако для исследования были выбраны другие населенные пункты и из других бассейнов, в основном не трансграничные. ▪ Отчет об исследовании участия женщин в местном самоуправлении (2006, UNDP/SIDA,) проводилось в Грузии с целью выявления степени участия (в гендерном контексте) в решении местных проблем. Очевидно, что цели проводимого настоящего исследования, отличаются от вышеуказанных. 	<p>All three organizations involved in the project implementation have implemented similar assignments in the past, namely:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gender problems in Kura-Araks basin water management process (UNDP/SIDA, 2005) – aimed at identification of gender problems in water management process. The project was implemented in all three countries. ▪ Gender views of IWRM in countries of Central and Caucasus (GWP CACENA, 2005) - implemented with the methodology applied within the framework of this project. The project was implemented in river basins having no transboundary importance. ▪ Studies on women’s participation in local self governing authorities (UNDP/SIDA, 2006) - implemented in Georgia with the purpose of identifying women’s participation level (in gender context) in the process of solving local problems.

3. STUDY RESULTS

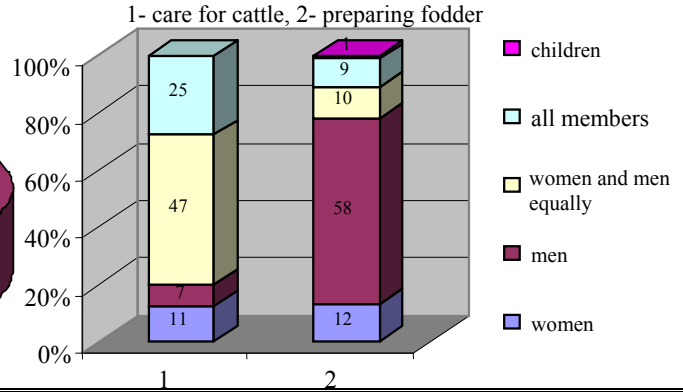
3.1 Khrami-Debed river basin

<p>3.1. Խրամի-Դեբեդ գետավազան</p> <p>Խրամի-Դեբեդ գետավազանի 4 բնակավայրերում գեներալին ուսումնասիրությունները ցույց են տվել.</p> <p>3.1.1 Ընդհանուր տեղեկություններ</p> <p>Գետավազանում գրեթե բոլոր տնային տնտեսություններն (91%) ունեն տնամերձ հողատարածքներ՝ մրգատու, խաղողի այգիներ և/կամ բանջարանոցներ: Վերջիններիս չափերը ամեն մի տնտեսության համար կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 71 % - մինչև 0.5 հա, ▪ 11 % - 0.5- 1հա, ▪ 9 % - 1-5 հա. <p>Ցանքատարածքների չափերը յուրաքանչյուր ՏՏ-ի համար հիմնականում 1-5հա սահմաններում են: Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ գետավազանում հարցված ընտանիքներում միջինը բնակվում են 5-6 անձ: Գյուղատնտեսական աշխատանքներով զբաղվում են ինչպես տղամարդիկ, այնպես էլ կանայք: Հարցված 10% ընտանիքներում երեխաները նույնպես ներգրավված են այդ աշխատանքներում:</p> <p>Նկ.1-ում բերված է ընտանիքի անդամների մասնակցությունը գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման գործընթացում:</p> <p>Հարցվածների 38%-ը աճեցրած մրգերն ու բանջարեղեններն օգտագործում են ընտանիքի կարիքների բավարարման համար (չեն վաճառում), իսկ մնացած 62%-ում մթերքների վաճառքով զբաղվում են.</p>	<p>3.1. Бассейн реки Храми-Дебед</p> <p>Гендерные исследования в 4-х селах бассейна Храми-Дебед показали:</p> <p>3.1.1. Общие сведения</p> <p>В бассейне почти все домашние хозяйства (91% опрошенных ДХ) имеют приусадебные участки в виде садов, виноградников и/или огородов. В ДХ средние размеры этих участков составляют: 71 % - до 0.5 га, 11 % - 0.5- 1 га, 9 % - 1-5 га.</p> <p>Территории пашен для каждого хозяйства в основном составляют от 1 до 5 га.</p> <p>Гендерные исследования в 4 селах показали, что в семьях бассейна в среднем проживают 5.3 человек. Сельскохозяйственными работами занимаются как мужчины, так и женщины. В 10 % опрошенных семей дети вместе с остальными членами вовлечены в эти работы. Общая ситуация по участию в выращивании сельскохозяйственных продуктов приведена в Рис. 1.</p> <p>38% респондентов выращенные продукты используют для нужд семьи (не продают), у остальных 62% опрошенных в реализации продуктов в основном участвуют:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ женщины - 23 %; ▪ мужчины - 5 %; ▪ супруги в равной мере - 17% 	<p>3.1 Khrami-Debed river basin</p> <p>Gender studies in 4 residential areas in Khrami-Debed river basin allowed identifying the following:</p> <p>3.1.1 General information</p> <p>Almost all households in the river basin have farmlands (91% of the interviewees) - orchards, vineyards and/or vegetable gardens. Their sizes for each household are as follows:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 71 % - up to 0.5 ha, ▪ 11 % - 0.5- 1ha, ▪ 9 % - 1-5 ha. <p>The area of sown areas for each household is mainly 1-5ha.</p> <p>The studies showed that the interviewed households in the basin have on average 5-6 members. Both men and women are engaged in agricultural works. In 10% of the interviewed households children too are engaged in these works.</p> <p>Figure 1 shows participation of household members in cultivation of agricultural products.</p> <p>38% of the interviewees use the cultivated fruits and vegetables for family needs (do not sell); in the remaining 62% households women and men are engaged in selling of products:</p>
---	---	--

Fig. 1 Cultivation of fruits and vegetables

Fig. 2. Participation in cattle breeding works

- կանայք - 23%,
- տղամարդիկ - 5 %,
- տղամարդիկ և կանայք հավասարապես - 17%,
- բոլոր անդամները -14 %:

Գետավազանում զարգացած է նաև անասնապահությունը (հիմնականում կովեր, խոզեր, ոչխարներ, տնային թռչուններ և այլն):

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցված 10% ՏՏ-ները անասնապահությամբ չեն զբաղվում: Մնացած տնտեսություններում այդ աշխատանքներում թեև ներգրավված են տղամարդիկ և կանայք, սակայն տղամարդկանց մասնակցության մակարդակն ավելի բարձր է հատկապես անասնակերի պաշարման գործում` 58% (Նկ.2):

- все члены семьи (с вовлеченностью 40-90%) - 14 %.

В бассейне развито также скотоводство (в основном коровы, овцы, свиньи, куры и т.д.).

Исследования показали, что 10% опрошенных не держат домашних животных. В остальных семьях мужчины активно вовлечены в эти работы (Рис.2). Хотя работами по ското-водству в бассейне зани-маются и мужчины и женщи-ны, однако степень вовлеченности и участия мужчин выше, особенно в заготовке корма (58%).

- women - 23%;
- men - 5 %;
- women, men equally - 17%;
- all members - 14 %.

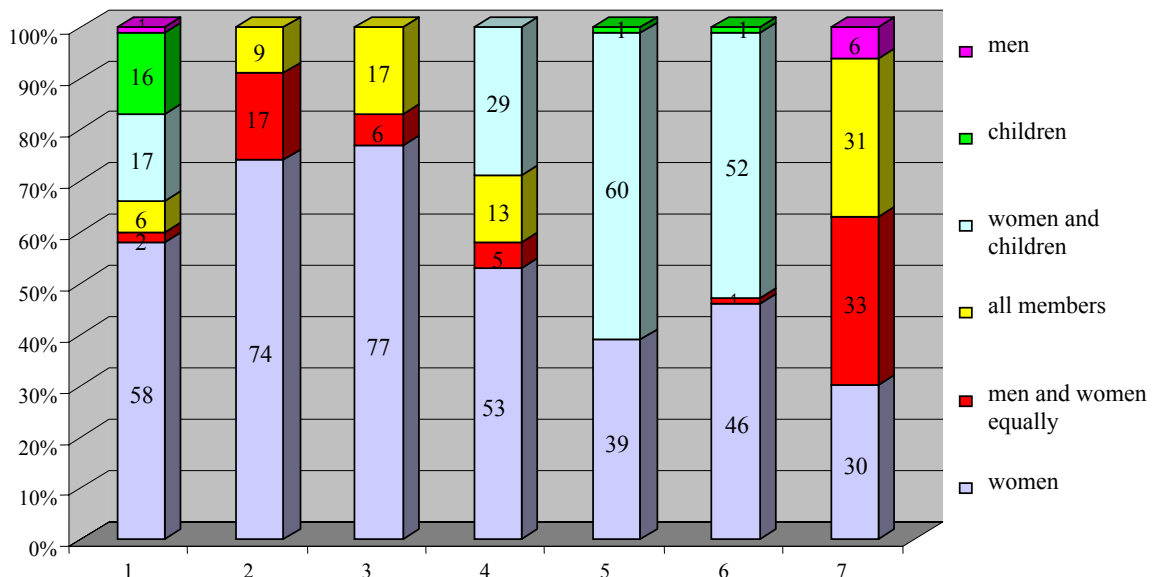
Besides, cattle breeding are also developed in the basin (mainly cows, sheep, poultry, etc.).

The studies showed that 10% households are not engaged in cattle breeding.

In the remaining households both men and women are engaged in these works, the participation level of men being higher, particularly in fodder storing - 58% (Fig.2).

Fig. 3. Participation of household members in housework

(1-house and yard cleaning, 2- care for children , 3- care for old members, 4 – cooking, 5 - washing, 6- laundry, 7 - shopping)

<p>Այսպիսով, գյուղատնտեսական և անասնապահական աշխատանքների հիմնական ծանրությունը կրում են տղամարդիկ, սակայն նրանց օգնում են ինչպես կանայք, այնպես էլ երեխաները:</p> <p>Առօրյա տնային աշխատանքներում երեխաներն ակտիվորեն օգնում են կանանց (Նկ. 3): Տղամարդիկ չեն ակտիվորեն և ցուցաբերում գնումներ կատարելու, երեխաներին և/կամ ծերերին խնամելու և որոշ չափով կերակուր պատրաստելու աշխատանքներում: Նրանց ներգրավվածության մակարդակը տատանվում է 10-50% սահմաններում: Տնային աշխատանքները հիմնականում կատարում են կանայք:</p> <p>Ամփոփելով այս ամենը կարելի է եզրակացնել, որ գենդերային ուսումնասիրությունները Խրամի-Դեբեդ գետավազանի 4 գյուղական բնակավայրերում ցույց տվեցին, որ.</p> <p>Կանայք նշանակալի դեր ունեն տնային տնտեսությունների վարման հարցում և օգնում են տղամարդկանց գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման և իրացման, անասնապահական աշխատանքներում, որտեղ տղամարդիկ ցուցաբերում են անհամեմատ բարձր ակտիվություն ու մասնակցության մակարդակ:</p> <p>Տղամարդիկ կրում են անասնապահական (հատկապես անասնակերի պաշարում) և գյուղատնտեսական աշխատանքների հիմնական դժվարությունները, շատ ընտանիքներում չթողնելով, որ կանայք և/կամ երեխաները մասնակցեն այդ աշխատանքներին:</p> <p>Երեխաները տնային տնտեսությունների վարման հարցում օգնում են ծնողներին առօրյա տնային գործերում՝ տան և բակի մաքրում, լվացք, ամանների լվացում և այլն:</p>	<p>Основную тяжесть по сельскохозяйственным работам и скотоводству мужчины берут на себя, однако им помогают дети и особенно женщины.</p> <p>В ежедневных домашних работах (Рис. 3) женщинам активно помогают дети. Мужчины иногда помогают женам в посещении базара, ухода за детьми и за больными, а также с подготовкой пищи. Их вовлеченность в этих работах составляет 10-50%. Домашними делами в основном занимаются женщины.</p> <p>Резюмируя вышесказанное можно заключить, что гендерные исследования в 4-х селах бассейна реки Храми-Дебед показали:</p> <p>Женщины, имея значительную роль в ведении домашнего хозяйства помогают мужчинам в скотоводстве, выращивания и продажи (в основном занимаются продажей) сельхозпродуктов, в чем уровень участия и активности мужчин значительно высок.</p> <p>Мужчины основную тяжесть скотоводства и сельскохозяйственных работ берут на себя, во многих семьях практически не позволяя женам и/или детям принимать участие в этих делах (особенно в делах связанных с заготовкой корма).</p> <p>Дети активно помогают родителям в ежедневных домашних работах - уборка территории, стирка, мытье посуды и т.д.</p>	<p>Thus, the main burden for agricultural and cattle breeding works is on men, though women and children help them in it.</p> <p>In everyday house work children actively help women (Fig. 3). Men's participation in shopping, taking care for children and/or parents and also in cooking is negligible. The level of their engagement varies in a range of 10-50%. The house work is mainly implemented by women.</p> <p>Summing up, it can be concluded that according to the results of gender study in Khrami-Debed river basin:</p> <p>Women have significant role in running household and assist men in cultivation and realization of agricultural products, cattle breeding where men have much higher participation level.</p> <p>Men are mainly engaged in cattle breeding (mainly fodder storing) and agricultural works, not allowing women and children to participate in it (in many households).</p> <p>Children assist in everyday house work - cleaning of house and yard, washing, laundry, etc.</p>
---	--	--

3.1.2 Տնտեսություն

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ գետավազանի ընտրված գյուղերում տնային տնտեսությունների եկամուտները ցածր են:

Հարցված 200 ՏՏ-ներից հիմնական աշխատանք ունեն տղամարդկանց 22%-ը, կանանց 29%-ը և ընտանիքի այլ անդամների 3%-ը, որոնց ամսական եկամուտները կազմում են.

- մինչև 50 դոլար - 84%,
- 50 -100 դոլար - 10%,
- 100 - 250 դոլար - 4.3 %,
- 500 դոլարից ավելի - 1.7%:

Գյուղատնտեսական մրթերքներից և անասնապահությունից ստացած ամսական եկամուտներն (հացահատիկի, պանրի, կարագի, ձվի, մսի վաճառք) ըստ հարցվածների կազմում է մոտ 50 դոլար (78%):

Խրամի-Դեբեդ գետավազանում ընտանիքների գերակշռող մասում կան թոշակառուներ: Ըստ հարցման արդյունքների նրանց ամսական թոշակը կազմում է.

- մինչև 50 դոլար - 70 %,
- 50-100 դոլար - 28 %,
- 100 դոլարից ավելի - 3%:

Խրամի-Դեբեդ գետավազանում որպես եկամուտների հիմնական աղբյուր հարցվածների կողմից նշվել են թոշակները, ինչպես նաև գյուղատնտեսական մթերքների վաճառքը:

Ըստ հարցման արդյունքների Դեբեդի ավազանում (Հայաստան) տնտեսությունների եկամտի հիմնական աղբյուր հանդիսանում են արտագնա աշխատանքը և գյուղատնտեսական մթերքները:

Խրամիի ավազանում (Վրաստան) հարցված ՏՏ գրեթե չունեին արտագնա աշխատանքի

3.1. 2. Экономика

Исследования показали, что доходы в домашних хозяйствах низкие. Из опрошенных 200 ДХ основное место работы в бассейне имеют 22% мужчин, 29% женщин и 3% другие члены семьи. Средние доходы за месяц составляют:

- до 50 дол. США - 84 %;
- 50-100 дол. США - 10 %;
- 100-250 дол. США - 4.3 %;
- 500дол. США больше- 1.7%.

Средний размер доходов от сельхозпродуктов и скотоводства (продажа зерновых культур, молока, сыра, мяса, яйца, фруктов, овощей и др.) составляет примерно 50 долларов США в месяц (78%).

Исследования показали, что большинство опрошенных семей в бассейне Храми-Дебед имеют членов получающих пенсии и/или пособия, размер которых в месяц составляет:

- до 50 дол.-США - 70 %;
- 50-100 дол.- США - 28 %;
- 100 -250 дол.- США - 3%.

В бассейне Храми (Грузия) источниками дохода являются пенсии и/или пособия, а также доходы от сельского хозяйства.

Основными источниками доходов семей в бассейне Дебед (Армения) являются доходы от подсобного хозяйства и садово-огородного участка, а также доход от вторичной занятости или от заработка извне.

Опрошенные ДХ бассейна Храми (Грузия) практически не имели семей (только 1

3.1.2 Household income

The studies showed that household income in the selected rural communities of the basin is mainly low.

Among the interviewed 200 households 22% of men, 29% of women and 3% of other household members have regular work. Their monthly income amounts to:

- up to USD 50 - 84%;
- USD 50 -100 - 10%;
- USD 100 - 250 - 4.3 %;
- more than USD 500 - 1.7%.

Monthly income generated from agricultural products sale and cattle breeding (wheat, cheese, butter, eggs, meat) is about USD 50 (78%).

In predominant part of households there are pensioners. Their monthly pension amounts to:

- up to USD 50 - 70%;
- USD 50 -100 - 28%;
- more than USD 100 - 3%.

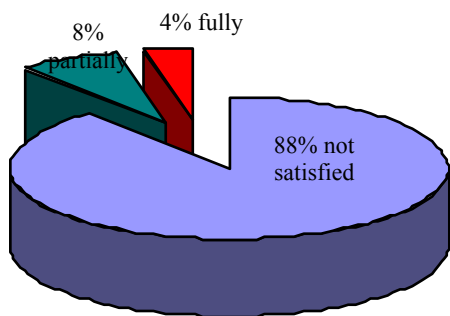
As the main source of income the interviewees mentioned pension and sale of agricultural products.

According to the survey results in Debed basin (Armenia) the main source of income for households is job abroad and agricultural products.

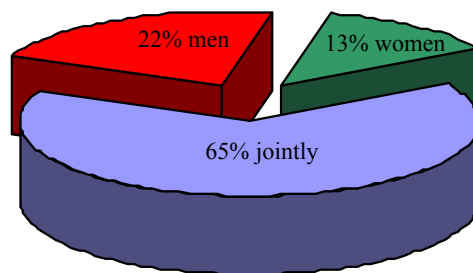
The households interviewed in Khrami basin (Georgia) almost have not members working abroad and do not receive moneyed assistance from relatives.

<p>մեկնած տան անդամներ և օգնություն չէին ստանում նաև հարազատները:</p> <p>Ներքոհիշյալ ցուցանիշները (արտագնա աշխատանք, օգնություն հարազատներից) բնութագրական են հիմնականում Հայաստանի համար:</p> <p><u>Երկրորդական գրադվածությունից և/կամ արտագնա աշխատանքից ստացվող ամսական եկամուտները կազմում են.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 դոլար - 11%, ▪ 50 - 100 դոլար - 39%, ▪ 100 - 250 դոլար - 5%, ▪ 250 - 500 դոլար - 1%. <p>Գետավազանի հարցված SS-ների միայն 10% է հարազատներից <u>նյութական օգնություն</u> ստանում, որը սակայն կրում է ոչ պարբերական բնույթ:</p> <p>Հարցումները ցույց են տվել, որ գետավազանում հարցված տնային տնտեսությունները բավարարված չեն ընտանեկան բյուջեով:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ անբավարար - 88%, ▪ մասամբ բավարար - 8%, ▪ լրիվ բարարար - 4%. <p>Հարցված 65% SS-ներում ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը մասնակցում են ընտանիքի բոլոր անդամները: 22% SS-ներում բյուջեն բաշխում են տղամարդիկ, 13% SS-ներում՝ կանայք:</p>	<p>семья), получающих доход от вторичной занятости или заработков извне. Среди них не одно ДХ также не получает помощь от родных.</p> <p>Получается, что нижеуказанные данные (вторичная занятость/заработки и материальная помощь родственников) характерны только для Армении.</p> <p><u>Вторичная занятость, заработки имеют:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 11%; ▪ 50 - 100 дол. США - 39%; ▪ 100 - 250 дол. США - 5%; ▪ 250-500 дол. США - 1%. <p><u>Материальная помощь от родственников получают</u> 10 ДХ (только в Армении), однако это не носит постоянный характер.</p> <p>Опросы показали, что опрошенные домашние хозяйства в бассейне не удовлетворены семейным бюджетом:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ не удовлетворены - 88 %; ▪ удовлет. частично - 8%; ▪ удовлет. полностью - 4 %. <p>В распределении семейного бюджета в 65 % ДХ участвуют все члены семьи. У 22% семейный бюджет распределяют мужчины, а у 13% - женщины.</p>	<p>The indicators provided below (job abroad, moneyed assistance from relatives) are characteristic mainly for Armenia.</p> <p><u>Monthly income from secondary employment, job abroad</u> amount to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 11 %; ▪ USD 50 -100 - 39%; ▪ USD 100 - 250 - 5%; ▪ USD 250 - 500 -1%. <p><u>Moneyed assistance from relatives</u> - only 10% of the interviewed households receive moneyed support from relatives, this however is not regular.</p> <p>The survey showed that the interviewed households are not satisfied with the household budget.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ not satisfied - 88%; ▪ partially satisfied - 8%; ▪ fully satisfied - 4%. <p>In 65% of households all household members take part in the budget distribution; in 22% households only men distribute the budget, and in 13% households - only women.</p>
---	--	--

Fig. 4. Satisfaction from the household budget

Fig. 5. Household budget distribution

<p>Գետավազանում հարցված տղամարդկանց 73%-ը (հարցմանը մասնակցել է 89 տղամարդ)</p>	<p>73% из опрошенных мужчин (было опрошено 89 мужчин), домашний труд женщины</p>	<p>73% of the interviewed men (out of total 89 interviewed</p>
---	--	--

կնոջ առօրյա տնային աշխատանքը համարում են ներդրում ընտանեկան բյուջե:

3.1.3 Կնոջ կարգավիճակը

Ուսումնասիրությունները Խրամի-Դեբեդ գետավազանի 4 գյուղերում ցույց են տվել, որ հարցված ՏՏ-ների մեծ մասում որոշումներ ընդունելիս հաշվի են առնվում ընտանիք բոլոր անդամների կարծիքները.

- ընտանիքի բոլոր անդամները - 57%,
- տղամարդիկ - 30%,
- կանայք - 23%,

Գնումներ կանայք կատարում են՝

- 49% - խորհրդակցելով ամուսինների հետ,
- 26% - ըստ իրենց ճաշակի և հայեցողության,
- 25% - միայն ամուսինների թույլտվությամբ:

Գետավազանում հարցվածների 22%-ը դժվարացել է գնահատել տղամարդու և 19%-ը կնոջ անձնական անսական ծախսերը: Գետավազանում անձնական կարիքների համար անսական մինչև.

- 25 դոլար ծախսում են տղամարդկանց 29%-ը և կանանց 32%-ը,
- 26 - 50 դոլար՝ կանանց և տղամարդկանց 22%-ը,
- 50 - 150 դոլար՝ կանանց և տղամարդկանց 26%-ը,

считают ее вкладом в общий семейный бюджет.

Таким образом, не смотря большинство опрошенных семей не удовлетворены бюджетом семьи, мужчины оценивают труд женщин в ведении домашнего хозяйства и на месте работы.

3.1.3. Статус женщины

Исследования в 4 селах бассейна реки Храми-Дебед показали, что в опрошенных семьях решения в основном принимаются, учитывая мнения всех членов семьи.

- мужчины - 30 %;
- женщины - 23 %;
- совместно - 57 %.

Покупками в основном занимаются женщины:

- 49% - советуясь с мужьями;
- 26% - по своему усмотрению и вкусу;
- 25% - только с разрешения мужа.

22 % опрошенных в бассейне затруднились ответить, сколько в месяц тратят на личные нужды мужчины и 19% - сколько женщины.

Опрос показал, что в бассейне в месяц на личные нужды тратят:

men) consider women’s everyday housework as input in the household budget.

Thus, the survey showed that in spite of the majority of households being not satisfied with the financial condition of household, men appreciate women’s work both at work place and at home.

3.1.3 Women’s status

The survey in the 4 rural communities in Khrami-Debed river basin showed that in the most part of the interviewed households the opinions of all household members are taken into account while making decisions:

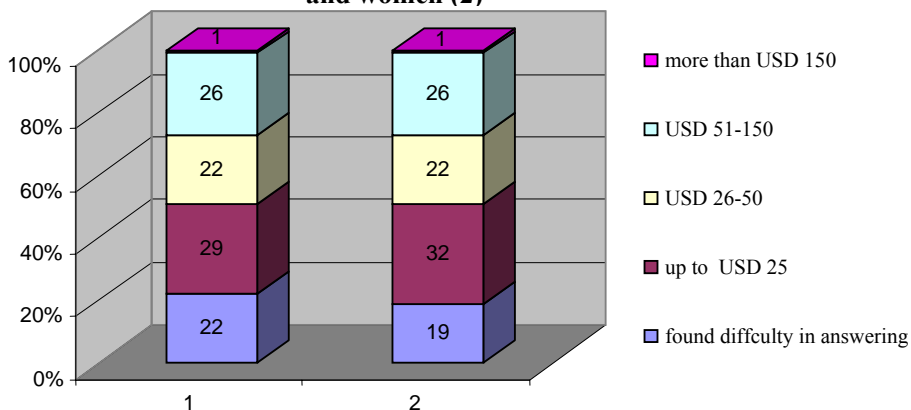
- all household members - 57%;
- men - 30%;
- women - 23%.

Women do shopping:

- 49% - consulting with husbands;
- 26% - at their discretion;
- 25% - only with permit of husbands.

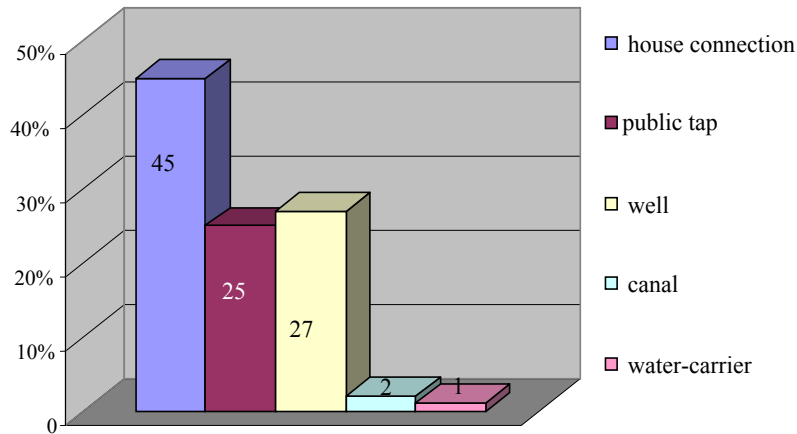
22% of the interviewees found it difficult to answer about men’s personal expenses and 19% - women’s personal expenses. Personal expenses:

Fig. 6. Personal monthly expenses of men (1) and women (2)

<p>▪ 150 դոլարից ավելի - կանանց և տղամարդկանց 1%:</p> <p>Ընտանիքներում ծախսերը հիմնականում կատարվում են երեխաների կարիքները բավարարելու համար:</p> <p><i>Այսպիսով, Խրամի-Դեբեդ գետավազանի հարցված ՏՏ-ներում բոլոր որոշումները (տնտեսության, զնունների և այլնի վերաբերյալ) հիմնականում ընդունվում են հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքները: Կանանց և տղամարդկանց անձնական անսական ծախսերը գրեթե հավասար են և տատանվում են 25-150 դոլարի սահմաններում (Նկ. 6): Սակայն այդ ծախսերը երբեմն գերազանցում են ՏՏ-ների եկամուտները:</i></p> <p><u>3.1.4 Ջրամատակարարում</u></p> <p><u>3.1.4.1 Խմելու ջրամատակարարում</u></p> <p>Խրամի-Դեբեդ գետավազանում խմելու ջրամատակարարումն իրականացվում է կամ կենտրոնացված համակարգի կամ անհատական ջրհորների միջով: Գյուղերը և նրանց առանձին թաղամասերը տարբերվում են ջրամատակարարման տևողությամբ՝ շուրջօրյա ջրամատակարարումից մինչև ջրամատակարարման բացակայություն, և ռեժիմով՝ կանոնավորից մինչև անկանոն:</p> <p>Ավազանում հարցված ՏՏ-ների մոտ 45%-ը տանը կամ բակում ունեն ծորակներ, որը սակայն չի երաշխավորում խմելու ջրի հասանելիությունը:</p> <p>Փողոցային ծորակներից օգտվում են հարվածների 25%-ը, ջրհորներից՝ 27%-ը, ջրանցքներից՝ 2%-ը և բերովի ջրից՝ 1% (Նկ. 7):</p>	<p>▪ до 25 дол. США - 29% мужчин и 32 % женщин;</p> <p>▪ от 26 до 50 дол. США - 22% мужчин и женщин;</p> <p>▪ от 50 до 150 дол. США - 26 % мужчин и женщин;</p> <p>▪ более 150 дол. США - 1% мужчин и женщин.</p> <p>Нужно отметить, что по словам опрошенных респондентов затраты в основном уходят на детей.</p> <p><i>Таким образом, в ДХ бассейна Храми-Дебед все вопросы (о семье, о покупках и т.д.) в основном решаются с учетом мнений всех членом семьи. Личные затраты женщин и мужчин за месяц практически равны (Рис. 6). Однако эти затраты иногда превышают тот доход, который семья получают за месяц.</i></p> <p><u>3.1.4. Водоснабжение</u></p> <p><u>3.1.4.1 Питьевое водоснабжение</u></p> <p>Питьевое водоснабжение в бассейне реки Храми-Дебед осуществляется или по централизованной системе (регулярный режим, не регулярный режим, разные участки в селах отличаются друг от друга по степени доступности воды - от круглосуточного водоснабжения до его полного отсутствия) или из собственных колодцев.</p> <p>Почти 45% опрошенных ДХ в бассейне имеют водопровод в домах и/или во дворе, однако это не значит что для всех питьевая вода доступна.</p>	<p>Personal expenses:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ USD 25 are spent by 29% of men and 32% of women; ▪ USD 26 - 50 22% of men and women; ▪ USD 50 - 150 26% of men and women; ▪ more than USD 150 - 1% of men and women. <p>Money is mainly spent for meeting children’s needs. Thus, all decisions in the interviewed households in Khrami-Debed river basin (related to household running, shopping, etc.) are taken mainly considering the opinions of all family members.</p> <p>Personal monthly expenses of men and women are almost equal and vary in a range of USD 25-150 (Fig. 6). These expenses sometimes exceed the household income.</p> <p><u>3.1.4 Water supply</u></p> <p><u>3.1.4.1 Drinking water supply</u></p> <p>Drinking water supply in Khrami-Debed river basin is carried out either through centralized system, or individual wells. Water supply duration is different in different villages and their districts - from 24-hour supply to lack of water. Water supply regime is regular in some villages and irregular in others.</p> <p>About 45% of the interviewed households have taps in houses or in yards. This, however does not guarantee drinking water availability.</p> <p>25% of the interviewees use</p>
---	--	---

Fig. 7. Water supply source

Խմելու և կենցաղային կարիքների համար ջուրը բերում են հետևյալ հեռավորություններից.

- 0 մ - 10%,
- մինչև 15մ - 51%,
- 16-25մ - 6%,
- 26-50մ- 4%,
- 51-250մ - 5%,
- 250 - 500մ - 6%,
- 500 - 1500 մ -15%,
- 1500մ և ավելի - 3%:

Խմելու և կենցաղային կարիքների համար ջուրը բերում են (Նկ. 9).

- կանայք- 47% ,
- տղամարդիկ - 22%,
- երեխաները - 8%,
- կանայք և տղամարդիկ - 5%,
- կանայք և երեխաները - 3%
- ընտանիքի բոլոր անդամները - 15 %.

Источниками водоснабжения являются (Рис.7) также: уличные колонки (25%), колодцы (27%), канал (2%), водовоз (1%). ДХ приходится для домашних нужд воду приносить с расстояния:

- 0 м - 10%;
- до 15 м - 51%;
- 16-25 м - 6%;
- 26-50 м - 4 %;
- 51-250 м - 5%;
- 250 - 500 м - 6%;
- 500-1500 м -15%;
- более 1500 м - 3%.

Доставкой питьевой воды в ДХ занимаются (Рис. 9):

- женщины - 47%;
- мужчины - 22%;
- дети - 8 %;
- женщины и мужчины - 5%;
- женщины и дети - 3%;
- все члены семьи - 15%.

public taps, 27% - wells, 2% - canals and 1% - sold water.

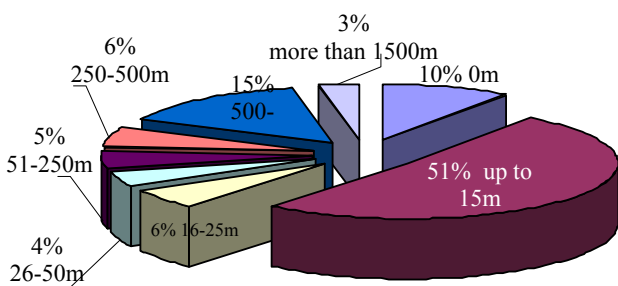
Water for drinking and household needs is brought from the following distances.

- 0 m - 10%;
- up to 15m - 51%;
- 16-25m - 6%;
- 26-50m- 4%;
- 51-250m - 5%;
- 250 – 500m - 6%;
- 500-1500 m -15%;
- 1500m and more - 3%.

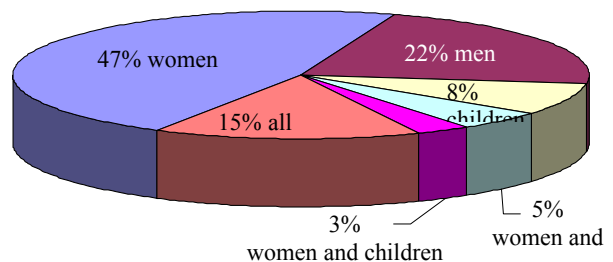
Water for drinking and household needs is brought by (Fig. 9):

- women- 47%;
- men - 22%;
- children - 8%;
- women and men - 5%;
- women and children - 3%;
- all household members - 15%.

Fig. 8. Distance from house to water source

Fig. 9. Water provision

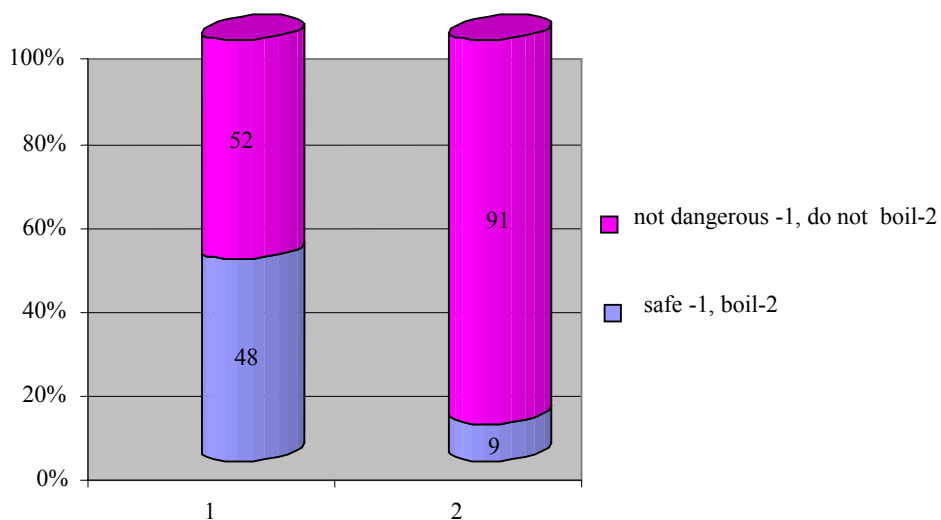
Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ընտանիքը ջրով ապահովելու աշխատանքը

Исследования показали, что в процессе доставки воды больше всего участвуют жен-

The studies showed that mainly women are engaged in providing the household with

<p>հիմնականում կատարում են կանայք և հնարավոր է այդ է պատճառը, որ հարցված 88% ընտանիքներում ջրի բաշխման հարցը որոշում են հենց կանայք (10% ընտանիքներում այդ հարցերը որոշում են տղամարդիկ, իսկ 2 % -ում՝ համատեղ):</p> <p>Խրամի-Դեբեդ գետավազանի գյուղերում հարցվածների 30%-ը ունեն շուրջօրյա ջրամատակարարում: 70%-ի մոտ ջրամատակարարումը կամ հաստատուն գրաֆիկով է կամ առանց հստակ գրաֆիկի (ընդհուպ մինչև ջրամատակարարման բացակայությամբ):</p> <p>Հարցվածների 26%-ը չունի ջրամատակարարման սեզոնային սահմանափակումներ: 74% կարծում են, որ կան նման սահմանափակումներ՝ ամռանը այգիները և բանջարանոցները ոռոգելու, ձմռանը ջրի խողովակները սառչելու պատճառով:</p> <p>Գետավազանում հարցված ընտանիքների 48%-ը համարում են, որ խմելու ջուրն անորակ է և վտանգավոր առողջության համար, սակայն նրանց միայն 9%-ն է օգտագործելուց առաջ ջուրը եռացնում կամ ֆիլտրում:</p>	<p>щины и может быть по этому в 88% опрошенных семьях вопрос распределения воды в семье решают именно они (в остальных 10% семьях вопрос распределения воды решают мужчины и в 2% - совместно).</p> <p>В селах бассейна реки Храми-Дебед только 30% опрошенных имеют круглосуточное водоснабжение. У остальных 70% опрошенных водоснабжение или по регулярному графику или нерегулярно (до отсутствия питьевого водоснабжения).</p> <p>26% опрошенных считают, что нет сезонных ограничений водоснабжения. Однако 74% опрошенных считают, что имеются ограничения (летом из-за поливки садов и огородов, а зимой из-за замерзания трубопровода).</p> <p>В бассейне 48% из опрошенных ДХ питьевую воду считают не качественной и опасной для здоровья, однако только 9 % из них кипятят или фильтруют воду перед употреблением.</p>	<p>water, and perhaps this is the reason that in 88% of the interviewed households namely women decide water distributing problem (in 10% household men, and in 2% households - both men and women jointly decide these problems).</p> <p>30% of the interviewed households have 24-hour water supply. 70% have either regular, or irregular water supply (even lack of water supply).</p> <p>26% have no seasonal water supply limitations. 74% have such limitations – because of irrigation of fruit and vegetable gardens in summer, and freezing of pipelines in winter.</p> <p>48% of the interviewed households consider that drinking water is of bad quality and dangerous for health. However only 9% of them boil or filter water before using.</p>
---	--	--

Fig. 10. Drinking water safety

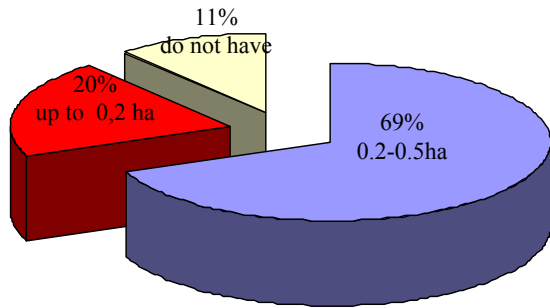
<p>Ավազանի միայն 2 գյուղերում (Ուռուտ՝ Հայաստան և Ծերեթելի՝ Վրաստան) գոյություն ունի ջրամատակարարման դիմաց վարձավճար, սակայն այդ գյուղերում ևս կան ՏՏ-ներ, որոնք վճարումներ ընդհանրապես չեն կատարում ջուր չունենալու պատճառով: Խմելու ջրի դիմաց հարցվողների տարեկան վճարման պատկերը հետևյալն է.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ չեն վճարում - 57%, ▪ մինչև 10 ԱՄՆ դոլար - 3 %, ▪ 11- 30 ԱՄՆ դոլար - 15 %, ▪ 30-50 ԱՄՆ դոլար - 23 %, ▪ 50 ԱՄՆ դոլար և ավելի- 2%: <p>Ավազանում հարցված ՏՏ-ներից միայն մեկ ընտանիք Հայաստանում վճարումները կատարում է ըստ ջրաչափի ցուցմունքի:</p> <p>3.1.4.2 Ոռոգում</p> <p>Խրամի գետավազանի գյուղերն (Վրաստան) ունեն ոռոգման ջուր, որն առաքում են ջրատնտեսական կազմակերպությունները: Ոռոգման ջրի վարձավճարը կազմում է 54 ԱՄՆ դոլար/հա:</p> <p>Դեբեդ գետավազանի գյուղերը (Հայաստան) չունեն ոռոգման ջուր: Ուռուտ գետին մոտ գտնվող հողամասերը ոռոգվում են գետի ջրով, մնացած տնամերձ հողամասերը, դաշտերն ու այլ հողատարածքները ոռոգվում են մթնոլորտային տեղումների հաշվին:</p>	<p>Только в 2-х селах бассейна (с.Урут - Армения, с. Церетели - Грузия) жители платят за питьевую воду, однако среди опрошенных были ДХ, которые вообще не платят за неимением воды. Оплата в год за питьевое водоснабжение у опрошенных респондентов составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ не платят - 57%; ▪ до 10 дол. США - 3%; ▪ 11- 30 дол. США - 15%; ▪ 30-50 дол. США - 23 %; ▪ больше 50 дол. США - 2%. <p>Среди опрошенных ДХ в бассейне только в Армении зафиксирована одна семья, которая платит по показателю водомера.</p> <p>3.1.4.2 Орошение</p> <p>Села бассейна реки Храми (Грузия) имеют оросительную воду, которая предоставляет водохозяйственная организация. Плата за оросительную воду в год составляет 54 долларов США/га.</p> <p>Села бассейна реки Дебед (Армения) не имеют оросительной воды. Близкие к реке дома свои приусадебные участки орошают речной водой. У остальных семей приусадебные участки, поля и другие земельные участки орошаются за счет осадков.</p>	<p>Only in 2 villages of the river basin (Urut, Armenia and Tsereteli, Georgia) there an established fee for water supply, yet in those villages there are households that do not pay because of having not water at all. The picture of payment for drinking water is as follows:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ do not pay - 57%; ▪ up to USD 10 - 3 %; ▪ USD 11- 30 - 15 %; ▪ USD 30-50 - 23 %; ▪ USD 50 and more - 2%. <p>Only one household in Armenia among the interviewed makes payment according to meter reading.</p> <p>3.1.4.2 Irrigation</p> <p>Villages in Khrami river basin (Georgia) have irrigation water delivered by water management organizations. Irrigation water fee amounts to USD 54/ha.</p> <p>Villages in Debed river basin (Armenia) have no irrigation water. The lands located near Urut river are irrigated from river water; the remaining farmlands, fields and other lands are irrigated from precipitation.</p>
---	---	--

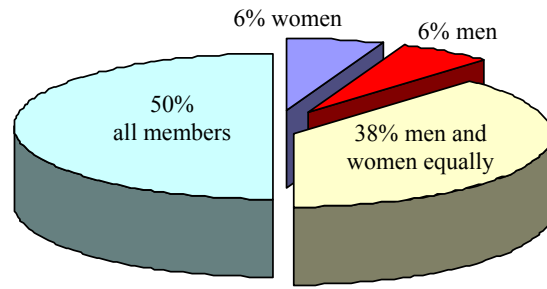
3.2 Araks river basin

<p style="text-align: center;">3.2.1. Հայաստան</p> <p>Հայաստանում Արաքսի ավազանի 2 գյուղերում կատարած գեոդերալիստիկ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել.</p> <p>3.2.1.1 Ընդհանուր տեղեկություններ</p> <p>Ավազանի 2 գյուղերի համարյա բոլոր տնային տնտեսություններն (89%) ունեն <u>տնամերձ հողամասեր</u>՝ պտղատու և խաղողի այգիներ և/կամ բանջարանոցներ: Տնամերձերի չափերը տատանվում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 69 % - մինչև 0.2հա, ▪ 20 % - 0.2- 0.5հա, ▪ 11% - չունեն <p><u>Մշակովի ցանքատարածքների</u> չափերը յուրաքանչյուր ընտանիքի համար հիմնականում չեն գերազանցում 1հա: Հարցվածների միայն 2%-ն ունի 1հա-ից ավելի ցանքատարածքներ:</p> <p>Հարցված 75% ընտանիքներում ապրում է 5-7 մարդ, իսկ 7%-ն ունեն 9 և ավելի ընտանիքի անդամներ (1 ընտանիքում միջինը ապրում է 5-6 մարդ):</p> <p>Ընտրված 2 գյուղերում գեոդերալիստիկ հետազոտությունները ցույց են տվել, որ <u>գյուղատնտեսական աշխատանքներով</u> ընտանիքում զբաղվում են ինչպես տղամարդիկ, այնպես էլ կանայք: Հարցված 42% ընտանիքներում երեխաները նույնպես տարբեր չափով (10-40%) մասնակցում են այդ աշխատանքներին:</p> <p>Գյուղատնտեսական աշխատանքներին ընտանիքի անդամների մասնակցության պատկերը բերված է Եկ. 2-ում:</p>	<p style="text-align: center;">3.2.1. Армения</p> <p>Гендерные исследования в двух селах бассейна реки Аракс в Армении показали:</p> <p>3.2.1.1. Общие сведения</p> <p>В бассейне почти все домашние хозяйства (89% опрошенных ДХ) имеют <u>приусадебные участки</u> в виде садов, виноградников и/или огородов. Средние размеры этих участков составляют:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 69 % - до 0.2 га; ▪ 20 % - 0.2- 0.5 га; ▪ 11% - не имеют. <p><u>Территории пашен</u> в основном не превышают 1 га для каждого хозяйства. Только 2% опрошенных имеют пашни с территорией более чем 1 га.</p> <p>В 75 % опрошенных семей проживают от 5 до 7 человек, а 7% семей имеют 9 и более членов семьи (среднем в одной семье проживают 5-6 человек).</p> <p>Гендерные исследования в 2-х селах бассейна показали, что в семьях <u>сельскохозяйственными работами</u> занимаются как мужчины, так и женщины и дети. В 42% опрошенных семей дети вместе с остальными членами вовлечены в этих работах с нагрузкой от 10 - 40%.</p> <p>Общая ситуация в этих двух селах по участию в сельскохозяйственных работах приведена в Рис. 2.</p> <p>69% респондентов выращенные продукты используют</p>	<p style="text-align: center;">3.2.1. Armenia</p> <p>Gender studies in 2 residential areas in Araks river basin in Armenia allowed identifying the following:</p> <p>3.2.1.1. General information</p> <p>Almost all households in the 2 villages of the river basin have farmlands (89% of the interviewees) - orchards, vineyards and/or vegetable gardens. Their sizes vary in a range of :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 69 % - up to 0.2 ha; ▪ 20 % - 0.2- 0.5ha; ▪ 11% - do not have. <p><u>Sizes of sown areas</u> for each household do not exceed 1ha. Only 2% of the interviewees have sown areas more than 1ha. 75% of the interviewed households in the basin have on average 5-7 members, 7% - 9 and more members (on average 5-6 members in 1 family).</p> <p>The gender studies in the 2 villages showed that both men and women are engaged in agricultural works. In 42% of the interviewed households children too are engaged in these works to different (10-40%).</p> <p>Figure 2 shows participation of household members in cultivation of agricultural products.</p>
---	--	---

Fig. 1 Farmland sizes

Fig 2 Cultivation of fruits and vegetables

Ուսումնասիրված գյուղերում հարցվածների 69%-ը աճեցրած գյուղատնտեսական մթերքներն օգտագործում են ընտանիքի կարիքների բավարարման համար (չեն վաճառում): Մնացած 31% ընտանիքներում գյուղատնտեսական մթերքների հրացմանը մասնակցում են.

- կանայք -10%,
- տղամարդիկ - 3%,
- կանայք և տղամարդիկ հավասարապես - 9%,
- բոլոր անդամները - 9%:

Ավագանի գյուղերում զարգացած է նաև անասնապահությունը (հիմնականում կովեր, ոչխարներ, խոզեր, ընտանի թռչուններ):

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցվածների 26%-ը չունեն ընտանի կենդանիներ: Մնացած 74% ընտանիքներում տղամարդիկ ակտիվորեն ներգրավված են անասնապահական աշխատանքներում:

Չնայած ավագանի գյուղերում անասնապահությամբ զբաղվում են և կանայք, և տղամարդիկ, սակայն տղամարդկանց ներգրավվածության ու մասնակցության մակարդակն ավելի բարձր է: Տղամարդիկ ավելի ակտիվ են հատկապես անասնակերի պաշարման աշխատանքներում:

Երեխաները նույնպես ունեն իրենց մասնակցության չափը և օգնում են ծնողներին հարցված ընտանիքների գրեթե 50%-ում (Նկ. 3):

для нужд семьи (не продают). В остальных 31% опрошенных семей в реализации продуктов в основном участвуют:

- женщины - 10%;
- мужчины - 3%;
- мужчины и женщины в равной мере - 9%;
- все члены семьи - 9%.

В бассейне развито также скотоводство (в основном коровы, овцы, свиньи, куры).

Исследования показали, что 26% опрошенных не держат домашних животных. В остальных 74% опрошенных семьях мужчины активно вовлечены в эти работы. Хотя скотоводством в бассейне занимаются и мужчины и женщины, однако степень вовлеченности и участия мужчин выше, чем у женщин. Мужчины более активны в делах связанные с заготовкой корма.

Дети тоже имеют свою долю участия и почти в 50% ДХ они помогают родителям в этом деле (Рис. 3).

В ежедневных домашних делах (уход за детьми и больными, уборка территории, подготовка пищи, мытье посуды, стирка и др.) в большинстве из опрошен-

69% of the interviewees use the cultivated fruits and vegetables for family needs (do not sell); in the remaining 31% households women and men are engaged in selling of products:

- women -10%;
- men - 3%;
- women and men equally - 9%;
- all household members - 9%.

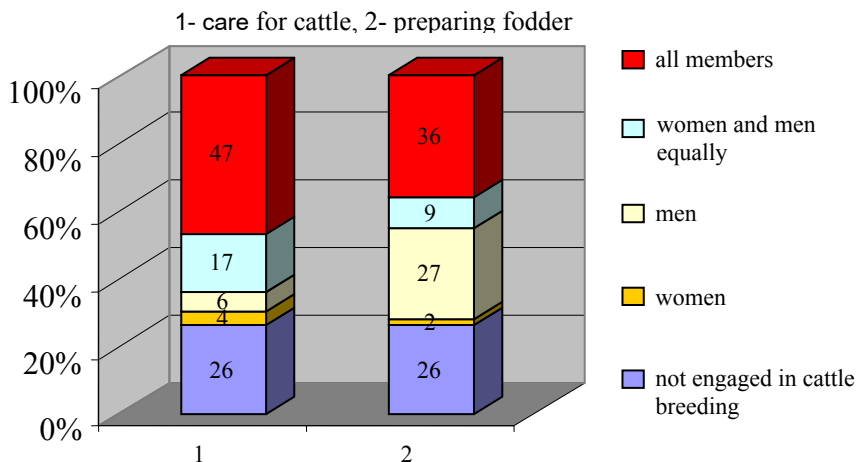
Besides cattle breeding is also developed in the basin (mainly cows, sheep, poultry, etc.).

The studies showed that 26% households are not engaged in cattle breeding. In the remaining 74% households men are actively engaged in cattle breeding.

Though both men and women are engaged in these works, the participation level of men being higher, particularly in fodder storing.

Children too participate in it and in 50% interviewed households they assist their parents (Fig. 3).

Fig. 3. Participation of household members in cattle breeding works

Առօրյա տնային աշխատանքներում (երեխաների ու հիվանդների խնամք, բալի ու տարածքի մաքրում, ճաշ պատրաստել, աման լվալ, լվացք անել և այլն) հարցված ընտանիքների մեծ մասում 100%-ով զբաղված են կանայք:

Այս աշխատանքներում նրանց օգնում են երեխաները (20-100% ներգրավվածությամբ):

Տղամարդիկ առօրյա տնային աշխատանքներին գործնականում չեն մասնակցում: Նրանք որոշակի ակտիվ են միայն բակը կամ տարածք մաքրելու և շուկա գնալու հարցում, ինչն աննշան թեթևացնում է կանանց աշխատանքը (Նկ.4):

ных семей 100% заняты женщины. В этих работах им активно помогают дети с вовлеченностью 20-100%.

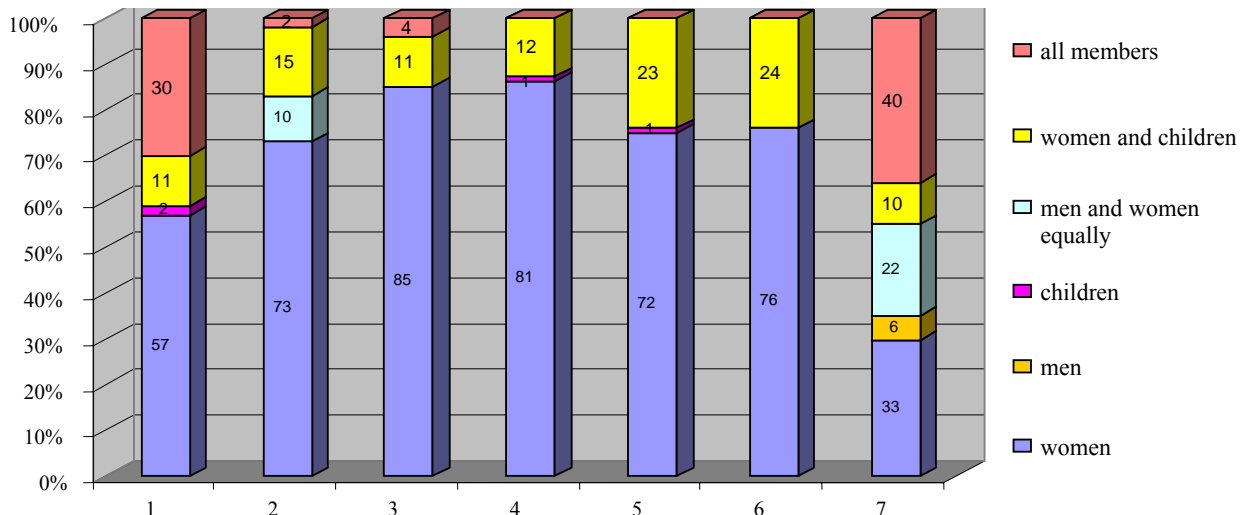
Мужчины в ежедневных домашних делах практически не участвуют. Они проявляют немного активности только в уборке двора и в посещении базара, лишь незначительно облегчив женский труд (Рис. 4).

Резюмируя вышесказанное можно заключить, что гендерные исследования в 2-х селах Армении бассейна реки Аракс показали:

In everyday house work (care for children and older members, cleaning of yard and house, cooking, washing, laundry, etc.) women are engaged 100% in the majority of the interviewed households. Children help them in these works (20-100% engagement). Men practically do not participate in everyday house work. They have certain activity only in cleaning of yard and shopping, which eases women's work only insignificantly (Fig. 4).

Fig. 4. Participation of household members in housework

(1-house and yard cleaning, 2- care for children, 3- care for old members, 4 - cooking, 5 - washing, 6- laundry, 7 - shopping)

Ամփոփելով գենդերային ու-

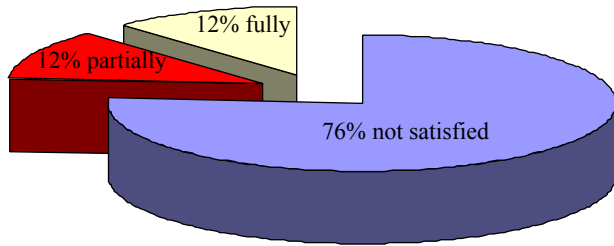
Женщины имеют значи-

Summing up the gender studies

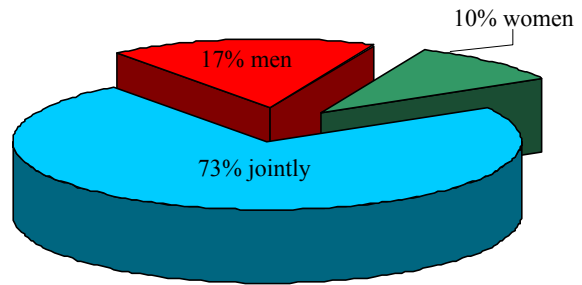
<p>սունճասիրությունները Արաքսի ավազանի Հայաստանի երկու գյուղերում, կարելի է եզրակացնել, որ.</p> <p>Կանայք նշանակալի դեր ունեն տնային տնտեսությունը վարելու բոլոր հարցերում և աննշան չափով զիջում են տղամարդկանց միայն գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման և անասնապահական աշխատանքներում:</p> <p>Տղամարդիկ գյուղատնտեսական և անասնապահական աշխատանքների հիմնական ծանրությունը վերցնում են իրենց վրա:</p> <p>Երեխաներն ակտիվորեն օգնում են ծնողներին ինչպես առօրյա տնային, այնպես էլ գյուղատնտեսական և անասնապահական աշխատանքներում:</p> <p>3.2.1.2 Տնտեսություն</p> <p>Ըստ ուսումնասիրությունների տնային տնտեսությունների եկամուտները շատ ցածր են: Հարցված 100 ՏՏ-ներում մշտական աշխատանք ունեն 36% տղամարդիկ, 14% կանայք և 7% ընտանիքի մյուս անդամները: Նրանց ստացած ամսական աշխատավարձի չափը տատանվում է.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 ԱՄՆ դոլար - 13%, ▪ 50-100 ԱՄՆ դոլար - 25 %, ▪ 100-250 ԱՄՆ դոլար - 13%, ▪ 251-500ԱՄՆ դոլար - 3%, ▪ 500 -ից ավել ԱՄՆ դոլար - 3%: <p>Ուսումնասիրված գյուղերում եկամտի հիմնական աղբյուրը գյուղատնտեսական մթերքների վաճառքն է (կաթ, պանիր, միս, ձու, գինի, մրգեր, բանջարեղեն և այլն), որից ստացված եկամուտը չի գերազանցում 50 ԱՄՆ դոլար: Ընդհանուր առմամբ ընտանիք-երի միջին ամսական</p>	<p>тельную роль во всех процессах ведения домашнего хозяйства, лишь незначительно уступая мужчинам в делах выращивания сельхозпродуктов и скотоводства.</p> <p>Мужчины <i>тяжесть скотоводства и сельскохозяйственных работ стараются брать на себя (особенно в делах связанных с заготовкой корма).</i></p> <p>Дети <i>активно помогают родителям, как во всех ежедневных домашних работах, так и в делах связанные с выращиванием сельхозпродуктов и скотоводства.</i></p> <p>3.2.1.2 Экономика</p> <p>Исследования показали, что в домашних хозяйствах доходы низкие. Из опрошенных 100 ДХ <u>основное место работы</u> имеют 36% муж-чин, 14% женщин и 7% другие члены семьи, которые в месяц получают:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 13%; ▪ 50-100 дол. США - 25 %; ▪ 100-250 дол. США - 13%; ▪ 251-500 дол.США - 3%; ▪ 500 дол. США больше - 3%. <p>Основными источниками дохода семьи в бассейне являются сельхозпродукты и скотоводство (продажа молока, сыра, мяса, яйца, овощей, фруктов и др.). Средний размер доходов колеблется 50-250 долларов США в месяц.</p> <p>В 4% опрошенных семьях месячный доход составляет 250-500 долларов США. Среди опрошенных респондентов не было семей, получающих <u>доход от личных подсобных хозяйств</u> и садово-огородных участков</p>	<p>in Araks river basin in Armenia, the following can be concluded:</p> <p>Women <i>have significant role in running household and insignificantly yield to men in cultivation and realization of agricultural products and cattle breeding.</i></p> <p>Men <i>are mainly engaged in agricultural works and cattle breeding.</i></p> <p>Children <i>actively assist parents both in everyday house work and agricultural works and cattle breeding.</i></p> <p>3.2.1.2 Household income</p> <p>The studies showed that household income in the selected rural communities of the basin is mainly low. Among the interviewed 100 households 36% of men, 14% of women and 7% of other household members have regular work. Their monthly salary amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 13%; ▪ USD 50-100 - 25 %; ▪ USD 100-250 - 13%; ▪ USD 251-500 - 3%; ▪ more than USD 500 - 3%. <p>The main source of income for households in the studied villages is sale of agricultural products (milk, cheese, meat, eggs, wine, fruits and vegetables, etc.). Income generated from the sale does not exceed USD 50. Generally, average monthly income of</p>
---	---	---

<p>եկամուտը տատանվում է 50-250 ԱՄՆ դոլարի սահմաններում:</p> <p>Հարցված ընտանիքների միայն 4%-ը ունի 250-500 ԱՄՆ դոլար ամսական եկամուտ:</p> <p>61% ընտանիքներում ընտանիքի անդամները (երեխաներ, ծերեր, հաշմանդամներ) ստանում են <u>թոշակ և/կամ նպաստ</u>, որի չափը ամսական չի գերազանցում 100 ԱՄՆ դոլար: ՏՏ-ների հիմնական մասը ստանում է մոտ 50 ԱՄՆ դոլար թոշակ և /կամ նպաստ:</p> <p>15% ընտանիքների անդամները զբաղված են <u>արտագնա աշխատանքով</u> և նրանց եկամուտները ամսական կազմում են մոտ 250 ԱՄՆ դոլար: Որոշ ընտանիքներ արտագնա աշխատանքից ստանում են ամսական մինչև 500 ԱՄՆ դոլար եկամուտ: Սակայն եղել են նաև ընտանիքներ, որոնք չեն կարողացել գնահատել արտագնա աշխատանքից ստացված եկամուտները:</p> <p>Գումարի տեսքով <u>հարազատներից օգնություն</u> են ստանում հարցվածների 9%-ը, որը չի կրում պարբերական բնույթ (տարեկան 2-3 անգամ 50-300 ԱՄՆ դոլարի սահմաններում):</p> <p>Որոշ ընտանիքներ օգնություն են ստանում հարազատներից՝ հագուստ, սնունդ և այլն, որը նույնպես համարում են եկամտի աղբյուր:</p> <p>Հարցումները ցույց են տվել, որ հարցված ՏՏ-ներում <u>ընտանեկան բյուջեով</u> (Նկ. 5).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ բավարարված չեն - 76%, ▪ մասամբ բավ. են - 12%, ▪ լիովին բավ. են -12%: <p><u>Ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը</u> 73% ՏՏ-ներում մասնակցում են ընտանիքի բոլոր անդամները (Նկ. 6):</p>	<p>более чем 500 долларов США в месяц.</p> <p>В 61% опрошенные семьи имеют члены (дети, старики, инвалиды) получающие <u>пенсии и/или пособия</u>, размер которых не превышает 100 долларов США. Основная часть ДХ получает пенсии и/или пособия в сумме около 50 долларов США.</p> <p>15% опрошенных получают доходы также за счет <u>заработка</u> извне. Примерный доход от заработка/вторичной занятости в основном составляет в месяц до 250 долларов США. В некоторых семьях, данная сумма превышало 500 долларов США. Однако среди опрошенных респондентов были также семьи, которые не могли оценить размер доходов утверждая, что уехавшие члены семьи едва содержат сами себя.</p> <p><u>Помощь от родных</u> в денежном виде получают 9% респондентов в сумме 50-300 долларов США, однако это носит не периодически характер.</p> <p>В некоторых ДХ помощь от родственников выражается не в денежном виде, а в виде одежды, продуктов питания и т.д.</p> <p>Опросы показали, что <u>семейным бюджетом</u> домашние хозяйства (Рис.5):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 76% - не удовлетворены; ▪ 12% - удов. частично; ▪ 12% - удов.полностью. <p>▪ В <u>распределении семейного бюджета</u> в 73% ДХ участвуют все члены семьи (Рис. 6).</p>	<p>households vary in a range of USD 50-250.</p> <p>Only 4% of households have monthly income of USD 250-500.</p> <p>In 61% households the household members (children, older members, invalids) receive pension and/or subsidy not exceeding USD100. The majority of households receive about USD 50 pension and/or subsidy.</p> <p>In 15% households members are engaged in job abroad and their monthly income amounts to USD 250. Some households receive monthly USD500 from the job abroad, There are households that were not able to estimate the income from the job abroad.</p> <p>9% of the interviewees receive moneyed assistance from relatives, which is not of regular nature (2-3 times annually, within a range of USD 50-300).</p> <p>Some households receive assistance in form of clothes, food, etc. which is also considered as income source.</p> <p>The survey showed that the interviewed households are not satisfied with the household budget (Fig) 5.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ not satisfied - 76%; ▪ partially satisfied - 12%; ▪ fully satisfied - 12%. <p>In 73% of households all household members take part in the <u>budget distribution</u> (Fig.6):</p>
--	---	---

Fig. 5. Satisfaction from the household budget

Fig. 6. Household budget distribution

10% ընտանիքներում ընտանեկան բյուջեն բաշխում են կանայք, 17%-ում՝ տղամարդիկ:

Հարցված տղամարդկանց 72%-ը (հարցվել են 25 տղամարդ) կանանց կողմից կատարվող տնային աշխատանքները համարում են վերջիններիս ներդրում ընտանեկան բյուջե:

Այսպիսով, թեև Արաքսի ավազանում հարցված ընտանիքների մեծ մասը ընտանեկան բյուջեով բավարարված չեն կամ բավարարված են մասնակի, այնուամենայնիվ տղամարդիկ գնահատում են կանանց աշխատանքը տանը և աշխատավայրում:

3.2.1.3 Կնոջ կարգավիճակը

Արաքսի ավազանի հայկական 2 գյուղերում ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցված 71% ընտանիքներում որոշումներ ընդունվում են հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքները: 21% ընտանիքներում որոշումներ ընդունում է տղամարդը, 2%-ում՝ կինը:

Ընտանիքի համար գնումներ կատարում են.

- 60% - կանայք՝ խորհրդակցելով ամուսնների հետ,
- 30 % - կանայք՝ ըստ իրենց հայեցողության և ճաշակի,
- 7% - կանայք՝ միայն ամուսնու թույլտվությամբ:

Հարցվածների 32%-ը դժվարացել է պատասխանել որքան են ամսական ծախսում անձնական կարիքների համար տղամարդիկ

В 10% семей семейный бюджет распределяют женщины, а в 17% - мужчины.

72% из опрошенных муж-чин (было опрошено 25 мужчин), домашний труд женщины считают ее вкла-дом в общий семейный бюд-жет.

Таким образом, можно ре-зюмировать, что не смотря на то, что большинство оп-рошенных семей не удовлет-ворены бюджетом семьи, мужчины оценивают труд женщин в ведении домаш-него хозяйства и на месте работы.

3.2.1.3. Статус женщины

Исследования в 2 селах Ар-мении бассейна реки Аракс показали, что в 71% опро-шенных семьях решения принимаются, учитывая мнения всех членов семьи. В 27% - решения принимаются с разрешения мужа, и только в 2% - с разрешения жены.

Покупками в основном за-нимаются женщины:

- 60% - советуясь с мужья-ми;
- 30% - по своему усмотре-нию и вкусу;
- 7 % - только с разрешения мужа.

32% опрошенных затрудни-лись ответить сколько в месяц тратят на личные нужды мужчины (особенно

In 10% households only women distribute the budget, and in 17% households - only men.

72% of the interviewed men (out of total 25 interviewed men) consider women’s everyday housework as input in the household budget.

Thus, the survey showed that in spite of the majority of households being not satisfied with the financial condition of household, men appreciate women’s work both at work place and home.

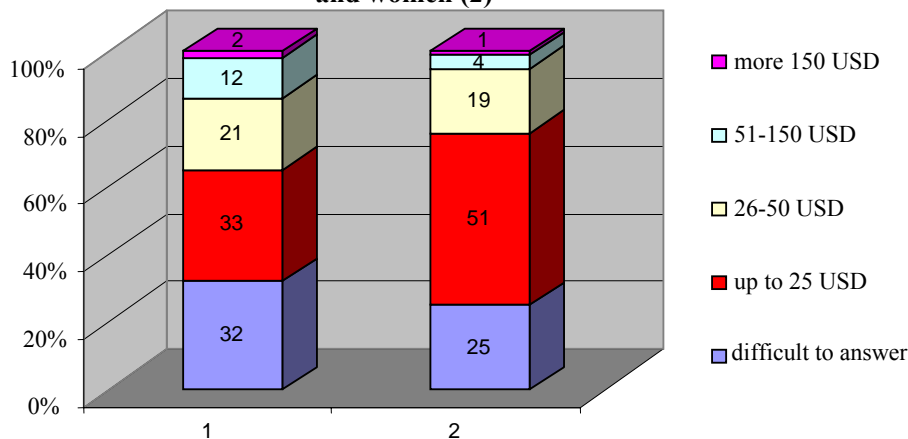
3.2.1.3 Women’s status

The survey in the 2 rural communities in Araks river basin showed that in 71% of the interviewed households the opinions of all household members are taken into account while making decisions: In 21% households men take decisions, and in 2% - women. Shopping for the household is done:

- 60 % - women, consulting with husbands;
- 30 % - women, at their discretion;
- 7 % - women, only with permit of husbands.

<p>(հատկապես երբ տղամարդիկ ծխում են), իսկ 25%-ը՝ որքան կանայք:</p> <p>Հարցումները ցույց են տվել, որ անձնական կարիքների համար ամսական ծախսում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 25 ԱՄՆ դոլար - 33% տղամարդիկ և 51% կանայք, ▪ 26-50 ԱՄՆ դոլար - 21% տղամարդիկ և 19% կանայք, ▪ 50-150 ԱՄՆ դոլար - 12% տղամարդիկ և 4% կանայք, ▪ 150 ԱՄՆ դոլարից ավել - 2% տղամարդիկ և 1% կանայք: <p>Հարցվածների մեծ մասը գտնում են, որ եկամուտների հիմնական մասը ծախսվում է երեխաների կարիքները հոգալու համար:</p>	<p>когда мужчина курящий) и 25% - сколько женщины. Опрос показал, что на личные нужды в месяц тратят (Рис. 7):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 25 дол. США - 33% мужчин и 51% женщин; ▪ от 26 до 50 дол. США - 21% мужчин и 19% женщин; ▪ от 50 до 150 дол. США - 12% мужчин и 4% женщин. <p>Более 150 долларов США в месяц на себя тратят только 2% мужчин и 1% женщин. Нужно отметить, что по словам опрошенных респондентов затраты в основном уходят на детей.</p>	<p>32% of the interviewees found it difficult to answer about men's personal expenses and 25% - women's personal expenses. Monthly personal expenses:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 25 - 33% men and 51% women; ▪ USD 26-50 - 21% men and 19% women; ▪ USD 50-150 - 12% men and 4% women; ▪ more than USD 150 - 2% men and 1% women. <p>Money is mainly spent for meeting children's needs.</p>
---	---	--

Fig. 7. Personal monthly expenses of men (1) and women (2)

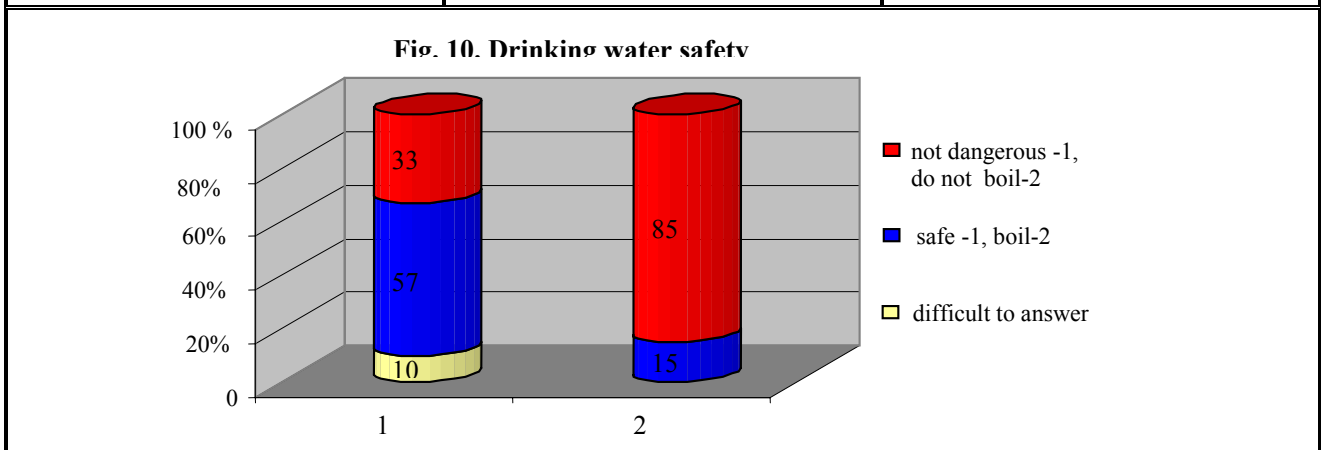

<p><i>Այսպիսով, Արաքսի ավազանում ուսումնասիրված հայկական գյուղերի ընտանիքներում որոշումներ (տնտեսության, գնումների և այլնի վերաբերյալ) ընդունվում են հիմնականում հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքները կամ էլ ամուսինների հայեցողությամբ:</i></p> <p><i>Կանայք ունենալով բավականին ներդրում ընտանեկան բյուջե, անձնական կարիքների համար ծախսում են ավելի քիչ քան տղամարդիկ: Սա բացատրվում է նրանով, որ տղամարդկանց մեծ մասը ծխում են, ինչը պահանջում է բավականին ծախսեր:</i></p>	<p><i>Таким образом, в домашних хозяйствах бассейна Аракса в семьях все вопросы (о семье, о покупках и т.д.) в основном решаются с учетом мнений всех членом семьи или же по усмотрению супругов.</i></p> <p><i>Женщины, имея значительный вклад в семейный бюджет, на себя тратят меньше, чем мужчины, это обусловлено в основном тем, что мужчины много тратят на сигареты.</i></p> <p>3.2.1. 4. Водоснабжение</p> <p>3.2.1.4.1 Питьевое водосна-</p>	<p><i>Thus, all decisions in the interviewed households in Araks river basin (related to household running, shopping, etc.) are taken mainly considering the opinions of all family members, or at husband's discretion.</i></p> <p><i>Women, having significant input in household budget, spend money for their personal needs less than men. This is explained by the fact that the majority of men smoke and spend money to buy cigarettes.</i></p>
---	---	---

<p>3.2.1.4. Ջրամատակարարում</p> <p>3.2.1.4.1 Խոնքու ջրամատակարարում</p> <p>Արաքսի ավազանի հայկական գյուղերի ջրամատակարարումը հիմնականում իրականացվում է կանոնավոր ռեժիմով: Սակայն գյուղերի տարբեր թաղամասեր տարբեր չափով են ապահովված խմելու ջրով (շուրջօրյա ջրամատակարարումից մինչև դրա լրիվ բացակայություն):</p> <p>Չնայած հարցվածների 95%-ը տանը կամ բակում ունեն ծորակներ, նրանք ևս հաճախ օգտվում են փողոցային ծորակներից:</p> <p>Հասարակական ծորակներից մշտապես օգտվում են ՏՏ-ների 14%-ը, որոնք ջուրը բերում են .</p> <ul style="list-style-type: none"> 5% - 15մ հեռավորությունից, 6% - 16-25մ հեռավոր.-ից, 1% - 26-50մ հեռավոր.-ից, 2% - 150-250մ հեռավոր.-ից: <p>ՏՏ-ներում ջուր բերում են (ՆԿ. 9).</p> <ul style="list-style-type: none"> կանայք - 22%, տղամարդիկ - 4%, երեխաները - 8%, 	<p>бжение</p> <p>В 2-х населенных пунктах бассейна реки Аракс питьевое водоснабжение в основном осуществляется не регулярным режимом. Разные участки в селах отличаются друг от друга по степени доступности воды (от круглосуточного водоснабжения до его полного отсутствия). Хотя 95 % опрошенных ДХ имеют водопровод в доме или во дворе, однако им тоже часто приходится пользоваться уличными колонками.</p> <p>Из уличных колонок постоянно пользуются 14% ДХ, из которых:</p> <ul style="list-style-type: none"> 5% воду приносят с расстояния до 15 м; 6% - с расстояния 16-25 м; 1% - с расстояния 26-50 м; 2%-с расстояния 150-250м. <p>Доставкой питьевой воды в ДХ занимаются (Рис. 9):</p> <ul style="list-style-type: none"> женщины - 22%; мужчины - 4 %; 	<p>3.2.1.4. Water supply</p> <p>3.1.4.1 Drinking water supply</p> <p>Water supply to Armenian villages in Araks river basin is implemented mainly by regular regime. However, water supply duration is different in different districts of villages - from 24-hour supply to lack of water. Though 95 % of the interviewees have tap in house or yard, they often use public taps.</p> <p>14% of households always use public taps and bring water from :</p> <ul style="list-style-type: none"> 5% - 15m distance; 6% - 16-25 m distance; 1% - 26-50 m distance; 2% - 150-250 m distance. <p>Water for household in brought by (Fig. 9).</p> <ul style="list-style-type: none"> women - 22%; men - 4%; children - 8%; women and men - 9%; 																		
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="159 1344 766 1657"> <p>Fig. 8. Water supply source</p> <table border="1"> <tr><th>Source</th><th>Percentage</th></tr> <tr><td>house connection</td><td>86%</td></tr> <tr><td>public tap</td><td>14%</td></tr> </table> </div> <div data-bbox="798 1344 1404 1657"> <p>Fig. 9. Water provision</p> <table border="1"> <tr><th>Category</th><th>Percentage</th></tr> <tr><td>all members</td><td>23%</td></tr> <tr><td>children</td><td>8%</td></tr> <tr><td>women and men</td><td>9%</td></tr> <tr><td>women and children</td><td>7%</td></tr> <tr><td>men</td><td>4%</td></tr> </table> </div> </div>			Source	Percentage	house connection	86%	public tap	14%	Category	Percentage	all members	23%	children	8%	women and men	9%	women and children	7%	men	4%
Source	Percentage																			
house connection	86%																			
public tap	14%																			
Category	Percentage																			
all members	23%																			
children	8%																			
women and men	9%																			
women and children	7%																			
men	4%																			
<ul style="list-style-type: none"> կանայք և տղամարդիկ - 9%, կանայք և երեխաները - 7%, բոլոր անդամները - 23%: <p>Ուսումնասիրությունները բացահայտել են, որ հիմնականում ընտանիքը ջրով ապահովում են կանայք և այդ պատճառով էլ 92% ՏՏ-ներում հենց նրանք են որոշում ջրի բաշխման հարցերը (հարցված 8% ընտա-</p>	<ul style="list-style-type: none"> дети - 8 %; мужчины и женщины - 9%; женщины и дети - 7 %; все члены семьи - 23 %. <p>Исследования показали, что в процессе доставки воды больше всего участвуют женщины и может быть по этому в 92% опрошенных семьях вопрос распределения воды в семье решают</p>	<ul style="list-style-type: none"> women and children - 7%; all members - 23%. <p>The studies showed that mainly women are engaged in providing the household with water, and perhaps this is the reason that in 92% of the interviewed households name-</p>																		

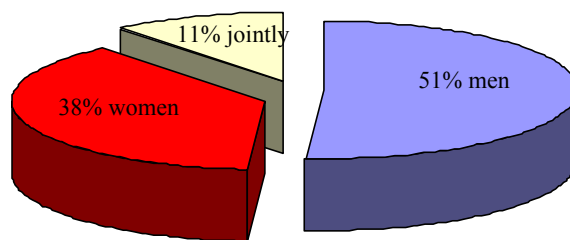
<p>նիքներում ջրի բաշխման հարցը նույնպես որոշում են կանայք, ամուսինների կամ երեխաների հետ համատեղ):</p> <p>Հարցված 35% ՏՏ-ներում խմելու ջրամատակարարումը շուրջօրյա է, 65%-ում՝ կամ կանոնավոր գրաֆիկով (1-12 ժամ տևողությամբ) կամ անկանոն (մինչև ջրի բացակայություն):</p> <p>Հարցվածների 44%-ը գտնում է, որ ջրամատակարարման սեզոնային սահմանափակումներ չկան: Սակայն 56% հարցվողներ սեզոնային սահմանափակումներ են նկատել ամռանը տնամերձ հողամասերը ոռոգելու և ձմռանը՝ ջրատար խողովակները սառչելու պատճառով:</p> <p>Հարցվածների կարծիքով ջրի ոչ ռացիոնալ օգտագործում է նկատվում նաև, երբ ծորակները մշտապես բաց են և ջուրը հոսում է առանց օգտագործման: Սա նրանով է բացատրվում, որ ծորակները փակելիս մեծ ճնշումների պատճառով խողովակները վնասվում են:</p>	<p>именно они (в остальных 8% семьях в решении о распределении воды также участвуют женщины совместно с мужчинами или с детьми).</p> <p>В селах бассейна реки Аракс 35% опрошенных имеют круглосуточное водоснабжение. У остальных 65% опрошенных водоснабжение или по регулярному графику (1-12 час) или нерегулярно (до отсутствия питьевого водоснабжения).</p> <p>44% опрошенных считают, что нет сезонных ограничений водоснабжения. Однако 56% опрошенных считают, что летом бывают ограничения из-за полива садов и огородов, а зимой из-за замерзания трубопровода.</p> <p>По мнению респондентов такое нерациональное использование воды имеет свои объективные причины - в случае закрытия кранов на трубопроводах бывают аварии из-за высокого давления.</p>	<p>ly women decide water distributing problem (in 8% household women decide the water distribution problems together with husbands and children).</p> <p>35% of the interviewed households have 24-hour drinking water supply. 65% have either regular (1-12 hours), or irregular water supply (even lack of water supply).</p> <p>44% have no seasonal water supply limitations. 56% have such limitations - because of irrigation of farmlands in summer, and freezing of pipelines in winter.</p> <p>The interviewees consider that irrational use of water occurs because of the taps being always open, without using water, since when closed, the</p>
---	---	--

<p>Հարցվածների 57%-ի կարծիքով խմելու ջուրն անորակ է և առողջության համար վնասակար: Սակայն նրանց միայն 15%-ն է օգտագործելուց առաջ ջուրը <u>եռացնում կամ ֆիլտրում</u> (Նկ. 10):</p> <p>Հարցվածների 10%-ը ջրի անվատանգությանը վերաբերող հարցին դժվարացել է պատաս-</p>	<p>По мнению 57% опрошенных питьевая вода не качественна и не безопасна для здоровья, однако только 15% из них <u>кипятят или фильтруют</u> воду перед употреблением (Рис.10).</p> <p>10% из опрошенных затруднились ответить на этот</p>	<p>pipes are damaged because of high pressures.</p> <p>According to the opinion of 57% interviewees, drinking water is of low quality and harmful for drinking. However, only 15% of them boil or filter water before using it.</p>
---	---	---

<p>խանել:</p> <p>Ավագանուն միայն Արփի գյուղի բնակիչներն են <u>վճարում ջրամատակարարման ծառայության համար</u> (մոտ 0.3ԱՄՆ դոլար/մարդ/ամիս), սակայն հարցվածների 5%-ը չեն կատարում վճարումներ, քանի որ ջուրը հասանելի չէ նրանց համար:</p> <p>Մնացած ընտանիքները տարեկան միջինը վճարում են 20-30 ԱՄՆ դոլար:</p> <p>3.2.1.4.2 Ոռոգում</p> <p>Խանջյանի ջրանցքը վերականգնելուց հետո ավագանի հայկական 2 գյուղերում էլ ոռոգման ջրի հարցերը կարգավորվում են:</p> <p>Արփա գետի մոտ բնակվող ՏՏ-ները ոռոգման համար ջրառ իրականացնում են նաև գետից:</p> <p>Ոռոգման ջուրը մատակարարում են ջրատնտեսական կազմակերպությունները (ջրօգտագործողների ընկերություններ - ՋՕԸ):</p> <p>Չնայած ՏՏ-ների մեծ մասը ոռոգում իրականացնում է գոյություն ունեցող հստակ գրաֆիկի համաձայն, սակայն առկա է ջրադեյուրց մինչև ոռոգվող հողատարածքներ ջուրը հասցնելու խնդիր, որի համար բնակիչները հաճախ ստիպված են լինում ոտքով անցնել մինչև 5կմ ճանապարհ:</p>	<p>вопрос.</p> <p>Только в селе Арпи жители есть установленная <u>оплата за питьевое водоснабжение</u> (0.3USD/человек/месяц), однако 5% опрошенных не платят за нее за неимении воды. Остальные опрошенные семьи в год платят в среднем 20-30 долларов США.</p> <p>3.2.1.4.2 Орошение</p> <p>В 2-х селах бассейна реки Аракс, вопрос орошения в настоящее время немного урегулировался с помощью канала Ханджяна.</p> <p>Для оросительных целей водозабор осуществляется также из реки Арпа, для тех ДХ, которые находятся вблизи реки.</p> <p>Оросительную воду <u>предоставляет водохозяйственная организация</u> (Ассоциация Водопользователей - АВП).</p> <p>Несмотря на то, что в большинстве домашних хозяйств орошения осуществляется строго по существующему графику, однако имеются проблемы, связанные с доставкой оросительной воды до собственных полей. Для этого жителям в среднем приходится пройти до 5 км (некоторые даже больше).</p>	<p>(Fig. 10).</p> <p>10% of the interviewees found it difficult to answer the question about water safety. Only residents of Arpi village pay for water supply services (0.3 USD/month), however 5% of the interviewees do not make payments, since water is not available for them. The other households pay on average USD20-30 annually.</p> <p>3.2.1.4.2 Irrigation</p> <p>After reconstruction of Khanjyan canal, irrigation problems are regulated in the mentioned two Armenian villages of the basin.</p> <p>Households residing near Arpa river for irrigation take water from river.</p> <p>Irrigation water is provided by water management organizations (water user associations - WUA).</p> <p>Though the most part of the households implement irrigation according to the existing strict schedule, there is problem to bring water from the water source to the irrigated land area, since they often have to pass 5km and more.</p>
---	---	--

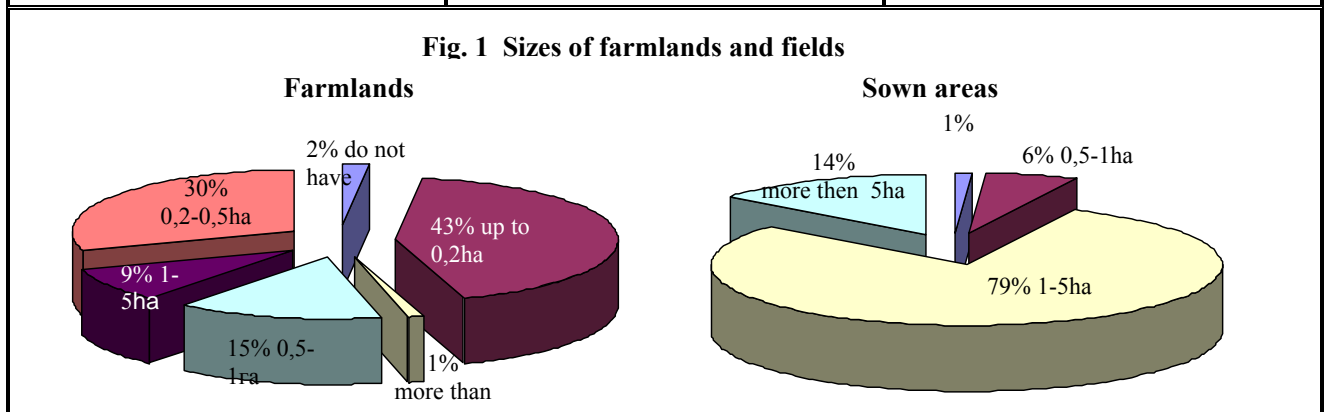
Fig 10. Engagement in irrigation

<p>Տնային տնտեսություններում <u>ոռոգման հարցերով</u> զբաղ-</p>	<p><u>Вопросами орошения</u> в ДХ занимаются (Рис. 11):</p>	<p>The picture of engagement in irrigation problems in the</p>
--	---	--

<p>վում են (Նկ. 11):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ տղամարդիկ - 51%, ▪ կանայք - 38% , ▪ համատեղ - 11%: <p>Հարցվածների 44%-ը համարում է, որ ոռոգման ջրի հասանելիության հետ կապված դժվարությունը նպաստում է բնակիչների միջև կոնֆլիկտների առաջացմանը:</p> <p>Ավագանի 2 գյուղերում էլ ոռոգման ջրի դիմաց վարձավճարը կազմում է 8 դրամ/մ³ (մոտ 0.024 ԱՄՆ դոլար/մ³) և վճարվում է ջրատնտեսական կազմակերպությանը (ջրօգտագործողների ընկերություններին - ՋՕԸ) ոռոգման սեզոնի յուրաքանչյուր ամսվա վերջում:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ мужчины - 51%; ▪ женщины - 38%; ▪ совместно - 11%. <p>44% респондентов считают, что трудности связанные с доставкой воды для орошения способствуют возникновению конфликтов между жителями.</p> <p>В 2-х селах бассейна плата за оросительную воду составляет 8 драм/м³ (около 0.024USD/м³), которая жители платят водохозяйственной организации (Ассоциация Водопользователей - АВП) в конце каждого месяца.</p>	<p>household is as follows (Fig. 11).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ men - 51%; ▪ women - 38%; ▪ jointly - 11%. <p>44% of the interviewees consider that problems in availability of irrigation water cause conflicts among the residents.</p> <p>In both villages of the basin irrigation water fee is 8 AMD/m³ (about 0.024 USD/m³) and the fee is paid to WUAs at the end of each month of the irrigation season.</p>
--	---	---

<p>3.2.2 Աղբյուր</p> <p>3.2.2.1 Ընդհանուր տեղեկություններ</p> <p>Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցվածների 92%-ը, բացառությամբ 2 ընտանիքի, ունեն պտղատու և խաղողի այգիներ և/կամ բանջարանոցներ: Բոլոր հարցվածներն ունեն ցանքատարձքներ, որոնց չափերը տատանվում են 1-5հա սահմաններում: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցված</p>	<p>3.2.2. Աзербայձյան</p> <p>3.2.2.1. Общие сведения</p> <p>Проводимые исследования показали, что в бассейне все респонденты (98%), кроме 2 семей, имеют сады, виноградники и/или огороды с размером 0.2-5.0 га . В большинстве случаев респонденты имеют пашни с размером 1-5 га.</p>	<p>3.2.2 Azerbaijan</p> <p>3.2.2.1. General information</p> <p>Almost all households in the river basin (except for two households) have farmlands (92% of the interviewees) - orchards, vineyards and/or vegetable gardens. All interviewees have sown areas; their sizes for each household varies in a range of 1-5ha.</p>
---	--	---

ընտանիքները բաղկացած են միջինը 4-5 անձից: Գյուղատնտեսական աշխատանքներով զբաղվում են ինչպես կանայք, այնպես էլ տղամարդիկ: Հարցված 11% ընտանիքներում երեխաները նույնպես ներգրավված են գյուղատնտեսական աշխատանքներում:

Գետավազանում գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման գործում ընտանիքի անդամների մասնակցության պատկերը բերված է Ա. 2-ում:

Հարցված 32% ընտանիքներում գյուղատնտեսական աշխատանքները հավասարապես կատարում են կանայք և տղամարդիկ: 52% ՏՏ-ներում գյուղատնտեսական աշխատանքների հիմնական ծանրությունը կրում

Гендерные исследования показали, что в опрошенных семьях в среднем проживают 4-5 человек. Сельскохозяйственными работами занимаются как мужчины, так и женщины. В 11% опрошенных семей дети вместе с остальными членами, вовлечены в этих работах.

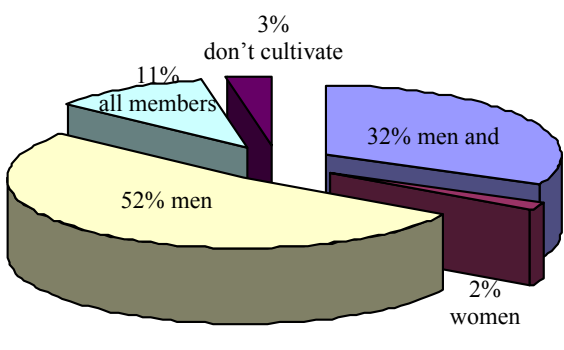
Общая ситуация по участию в выращивании сельскохозяйственных продуктов в регионе приведена в Рис. 2. Как видно, в 32% опрошенных семьях женщины эту работу поровну разделяют с мужчинами. В 52% семьях основная тяжесть на себя берут мужчины.

The studies showed that the interviewed households in the basin have on average 4-5 members. Both men and women are engaged in agricultural works. In 11% of the interviewed households children too are engaged in these works.

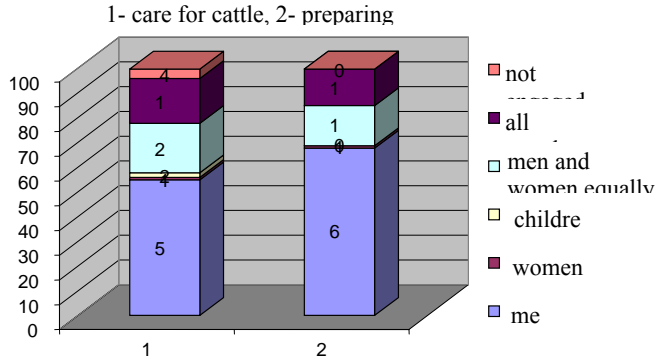
Figure 2 shows participation of household members in cultivation of agricultural products.

In 32% households women and men are equally engaged in agricultural works; in 52% households mainly men are engaged in these works.

Fig. 2 Cultivation of fruits and vegetables

Fig. 3. Participation of household members in cattle breeding works

են տղամարդիկ: Հարցվածների 59%-ը աճեցրած մթերքներն օգտագործում են ընտանիքի կարիքների համար (չեն վաճառում), իսկ մնացած ՏՏ-ներում (41%) գյուղատնտեսական մթերքների իրացմանը մասնակցում են.

- կանայք - 4%,
- տղամարդիկ - 8%,
- տղամարդիկ ու կանայք - 27%,
- բոլոր անդամները - 2 %:

Ավազանում զարգացած է նաև անասնապահությունը: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցվող ընտանիքների միայն 4%-ը չեն զբաղվում անաս-

59% респондентов выращенные продукты используют для нужд семьи (не продают), а у остальных в реализации продуктов участвуют:

- женщины - 4%;
- мужчины - 8 %;
- мужчины и женщины - 27%;
- все члены семьи - 2 %.

В регионе развито также скотоводство. Исследования показали, что 4% опрошенных не держат домашних животных. В остальных 96%

59% of the interviewees use the cultivated fruits and vegetables for family needs (do not sell); in the remaining 41% households women and men are engaged in selling of products:

- women - 4%;
- men - 8 %;
- men and women - 27%;
- all household members - 2%.

Cattle breeding is also developed in the basin. The studies showed that only 4%

նապահությանը: 96% ընտանիքներում անասունների խնամքով առավել ևս անասուններին կերակրելով և անասնակեր պաշարելով հիմնականում զբաղվում են տղամարդիկ (Նկ. 3):

Չնայած հարցված գյուղերում գյուղատնտեսական աշխատանքներով և անասնապահությանը զբաղվում են և կանայք և տղամարդիկ, այնուամենայնիվ աշխատանքների հիմնական ծանրությունը կրում են տղամարդիկ: Տղամարդիկ ակտիվորեն օգնում են կանանց նաև առօրյա տնային աշխատանքներում (Նկ. 4): Օգնում են մաքրել բակը և

опрошенных семьях степень вовлеченности мужчин в уходе за скотиной превышает женщин, особенно при заготовке корма (Рис.3).

Хотя в бассейне сельскохозяйственными работами и скотоводством занимаются и мужчины и женщины, однако основную тяжесть этих работ мужчины берут на себя.

Мужчины активно помогают женщинам также в ежедневных домашних делах (Рис.4).

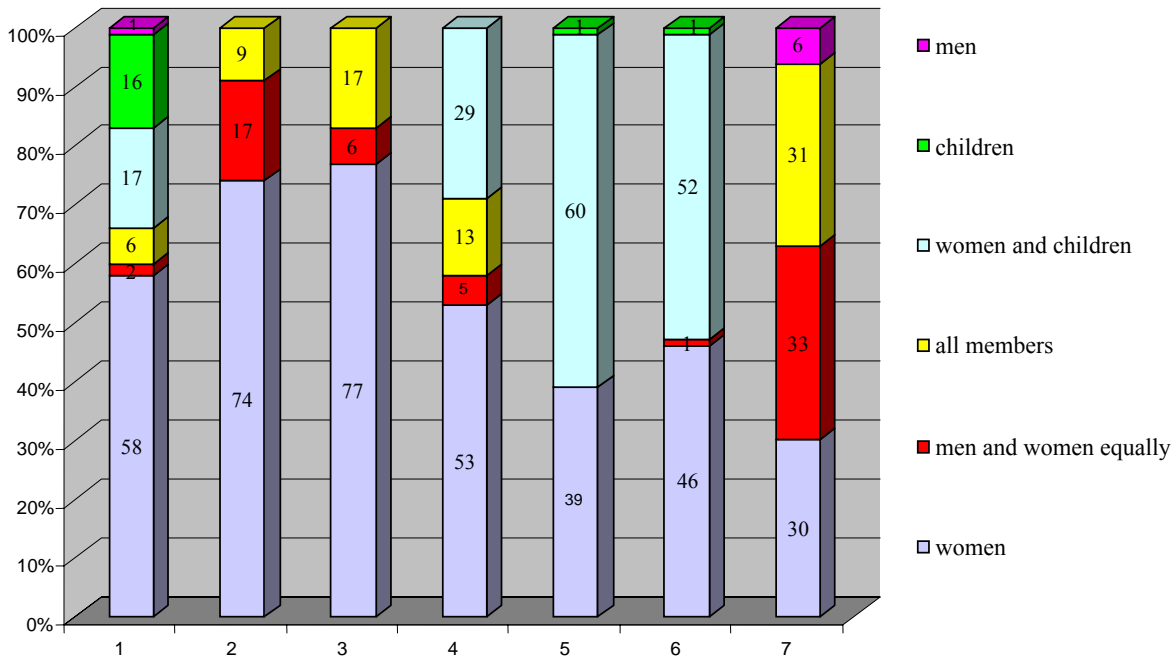
households are not engaged in cattle breeding. In the remaining 96% households men are more engaged in cattle breeding, particularly in fodder storing and feeding (Fig.3).

Thus, the main burden for agricultural and cattle breeding works is on men, though women too are engaged in the works.

In everyday house work too men actively help women (Fig. 4).

Fig. 3. Participation of household members in housework

(1-house and yard cleaning, 2- care for children , 3- care for old members, 4 – cooking, 5 - washing, 6- laundry, 7 -

տան շրջակայքը, խնամել երեխաներին ու հիվանդներին, գնում են շուկա, երբեմն նաև օգնում են ճաշ պատրաստել: Երեխաները ակտիվորեն օգնում են ամանները լվանալու և լվացք անելու ժամանակ:

Ամփոփելով գենդերային ուսումնասիրությունները կարելի է եզրակացնել, որ ավագանի երեք գյուղերում.

Կանայք զգալի դեր ունեն տնային տնտեսությունը վարելու մեջ, ինչպես նաև օգնում են

Они помогают в уборке территории и двора, уходе за детьми и за больными, посещении базара, а также немного в делах с подготовкой пищи. Дети помогают с мытьем посуды и стиркой.

Таким образом, гендерные исследования в 3 селах региона показали:

Женщины имеют значительную роль в ведении домашнего хозяйства, а также

They help in cleaning the yard and surroundings, take care for children and ill household members, do shopping, sometimes help in cooking. Children actively help them in washing and laundry.

Summing up the studies, it can be concluded in the three villages of the basin:

Women have significant role in

<p>տղամարդկանց՝ գյուղատնտեսական մթերքների ածեցման անասնապահության աշխատանքներում:</p> <p>Տղամարդիկ իրենց վրա վերցնելով անասնապահական և գյուղատնտեսական աշխատանքների ամբողջ ծանրությունը, միևնույն ժամանակ ակտիվորեն օգնում են կանանց առօրյա տնային աշխատանքներում՝ հատկապես երեխաների ու հիվանդների խնամքի հարցում:</p> <p>Երեխաները ակտիվ չեն տնային տնտեսության վարման հարցում, սակայն նրանք ևս ինչ որ չափով օգնում են ծնողներին՝ թեթևացնելով նրանց հոգսը:</p> <p>3.2.2.2. Տնտեսություն</p> <p>Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ տնային տնտեսությունների եկամուտները բավականին ցածր են: Ավագանում հարցված 100 ընտանիքներում մշտական աշխատանք ունի տղամարդկանց 10%-ը, կանանց 11%-ը և ընտանիքի այլ անդամների 14%-ը: Մշտական աշխատանքից ամսական եկամուտը կազմում է 50-250 ԱՄՆ դոլար:</p> <p>Գյուղատնտեսական մթերքներից ու անասնապահությունից ամսական եկամուտները կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 ԱՄՆ դոլար - 40%, ▪ 50 - 100 ԱՄՆ դոլար - 55%, ▪ 100 - 250 ԱՄՆ դոլար - 5%. <p>Ավագանում հարցված ընտանիքների մեծ մասում ընտանիքի անդամները ստանում են թոշակ կամ այլ նպաստներ, որոնց ամսական չափը կազմում է.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 ԱՄՆ դոլար - 27 %, ▪ 50-100 ԱՄՆ դոլար - 23 %, ▪ 100 ԱՄՆ դոլար և ավելի - 23%: <p>Այսպիսով, ավագանի ուսումնասիրված գյուղերում եկամուտի աղբյուր են հանդիսանում թոշակները և/կամ տարբեր տիպի</p>	<p>помогают мужчинам в скотоводстве, выращивании сельхозпродуктов.</p> <p>Мужчины беря на себя основную тяжесть скотоводства (особенно в делах связанных с заготовкой корма) и сельскохозяйственных работ, активно помогают женщинам также в ежедневных домашних делах (уход за детьми и за больными).</p> <p>Дети при ведении домашнего хозяйства проявляют немного пассивности, однако они тоже помогают родителям во всех вышеназванных делах, в какой те мере облегчив их труд.</p> <p>3.2.2.2. Экономика</p> <p>Исследования показали, что доходы в домашних хозяйствах низкие. Из опрошенных 100 ДХ основное место работы в бассейне имеют 10% мужчин, 11% женщин и 14% другие члены семьи. Размер доходов за месяц составляет от 50 долларов США до 250 долларов США.</p> <p>Средний размер доходов от сельхозпродуктов и скотоводства в месяц составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 40%; ▪ 50 - 100 дол. США - 55%; ▪ 100 - 250 дол. США - 5%. <p>Большинство опрошенных семей в бассейне имеют члены, которые получают пенсии и/или пособия, размер которых в месяц составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 27 %; ▪ 50-100 дол. США -23 %; ▪ более 100 дол. США - 23%. <p>В бассейне источниками</p>	<p>running household and assist men in cultivation of agricultural products, cattle breeding.</p> <p>Men being mainly engaged in cattle breeding and agricultural works, at the same time actively help women in house work, in particular in taking care of children and ill members.</p> <p>Children are not active in housework, however they assist to some extent their parents.</p> <p>3.2.2.2. Household income</p> <p>The studies showed that household income in the selected rural communities of the basin is mainly low. Among the interviewed 100 households 10% of men, 11% of women and 14% of other household members have regular work. Their monthly income amounts to USD50-250.</p> <p>Monthly income generated from agricultural products sale and cattle breeding amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 40%; ▪ USD 50 - 100 - 55%; ▪ USD 100 - 250 - 5%. <p>In predominant part of households there are pensioners. Their monthly pension amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 27 %; ▪ USD 50 -100 - 23 %; ▪ USD 100 and more - 23%. <p>Thus, the main source of</p>
---	--	--

<p>նպաստները, որոնք ամսական չեն գերազանցում 50 ԱՄՆ դոլարի շենը, օժանդակ տնտեսությունը, խաղողի ու մրգատու այգիներն ու բանջարահոցները, ինչպես նաև երկրորդական զբաղվածությունը կամ արտագնա աշխատանքը (վերջինս առավել հատկանշական է Ադրբեջանի համար):</p> <p><u>Երկրորդական զբաղվածությունից, արտագնա աշխատանքից</u> ստացվող ամսական եկամուտները կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 ԱՄՆ դոլար - 6%, ▪ 50 - 100 ԱՄՆ դոլար - 5%, ▪ 100 - 250 ԱՄՆ դոլար - 4%, ▪ 250 - 500 ԱՄՆ դոլար - 2%: 	<p>дохода являются пенсии и/или пособия, размер которых в основном за месяц не превышает 50 долларов США, доходы от подсобного хозяйства, виноградника и садово-огородного участка, а также доход от вторичной занятости или от заработка извне.</p> <p><u>Вторичная занятость, заработки в месяц составляют:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 6 %; ▪ 50 - 100 дол.США - 5 %; ▪ 100 - 250 дол. США - 4%; ▪ 250 - 500 дол. США - 2 %. 	<p>income in the studied villages is pension and/or various subsidies that do not exceed 50 USD/month; farming, orchards and vineyards, as well as secondary employment or job abroad (the latter is more characteristic for Azerbaijan).</p> <p><u>Monthly income from secondary employment, job abroad</u> amount to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 6 %; ▪ USD 50 - 100 - 5 %; ▪ USD 100 - 250 - 4%; ▪ USD 250 - 500 - 2 %.
---	---	---

Fig. 4. Satisfaction from the household budget

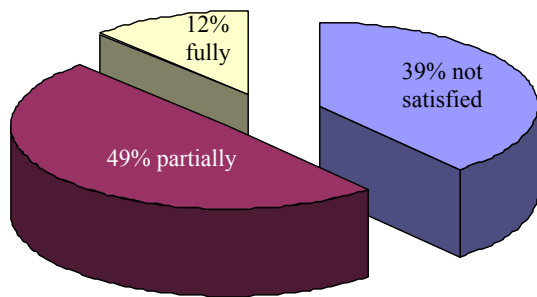
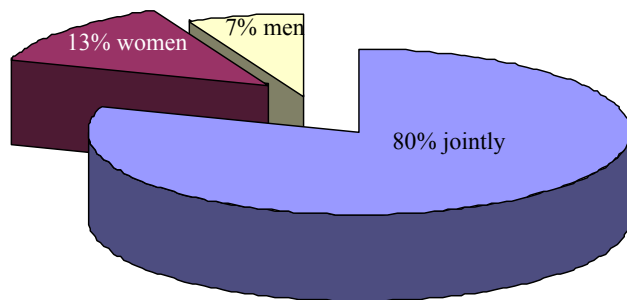

Fig. 5. Household budget distribution

Հարցումները ցույց են տվել, որ ավագանի հարցված ՏՏ-ներում ընտանեկան բյուջեից.

- բավարարված չեն - 39%,
- մասնակի բավար. են - 49%,
- լիովին բավարար. են - 12%:

Հարցված 80% ՏՏ-ներում ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը մասնակցում են ընտանիքի բոլոր անդամները, 7% ՏՏ-ում բյուջեն բաշխում են տղամարդիկ, 13% ՏՏ-ում՝ կանայք:

Հարցման ենթարկված տղամարդկանց 90%-ը կանանց տնային աշխատանքը համարում են ներդրում ընտանեկան բյուջե:

Այսպիսով, չնայած հարցված ընտանիքների մեծ մասը բավարարված չեն կամ մասնակի են բավարարված ընտանեկան բյուջեից, այնուամենայնիվ տղամարդիկ գնահատում են կանանց աշխատանքը և տնային տնտես-

Опросы показали, что из всех опрошенных домашних хозяйств в бассейне семейным бюджетом:

- не удовлетворены - 39%;
- удов. частично - 49%;
- удов. полностью - 12%.

В распределении семейного бюджета в 80% ДХ участвуют все члены семьи. У 7% семейный бюджет распределяют мужчины, а у 13% - женщины.

99% из опрошенных мужчин, домашний труд женщины считают ее вкладом в общий семейный бюджет.

Таким образом, можно резюмировать, что несмотря большинство опрошенные семьи частично удовлетво-

The survey showed that the picture of satisfaction with the household budget is as follows:

- not satisfied - 39%;
- partially satisfied - 49%;
- fully satisfied - 12%.

In 80% of households all household members take part in the budget distribution; in 7% households only men distribute the budget, and in 13% households - only women.

90% of the interviewed men consider women's everyday housework as input in the household budget.

Thus, the survey showed that in spite of the majority of households being not satisfied

սուբյուկտիվ և աշխատավայրում:

3.2.2.3. Կնոջ կարգավիճակը

Ավագանի 3 գյուղերում անցկացված ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ընտանիքում որոշումները ընդունվում են հիմնականում հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքը: Որոշումները ընդունում են.

- տղամարդիկ - 7%,
- կանայք - 5%,
- համատեղ - 88%

Ընտանիքներում գնումներ կատարելու որոշում ընդունում են.

- 90% կանայք՝ ամուսինների հետ խորհրդակցելով,
- 7% կանայք՝ ըստ իրենց հայեցողության և ճաշակի,
- 3% կանայք՝ միայն ամուսինների թույլտվությամբ:

Հարցվածների 6%-ը դժվարացել են պատասխանել այն հարցին, թե ամսական որքան են ծախսում կանայք ու տղամարդիկ անձնական կարիքների համար:

Հարցումները ցույց են տվել, որ ավագանում անձնական կարիքների համար ամսական ծախսում են.

рены бюджетом семьи, однако мужчины оценивают труд женщин в ведении домашнего хозяйства и на месте работы.

3.2.2. 3. Статус женщины

Исследования в 3 селах бассейна показали, что в опрошенных семьях решения в основном принимаются, учитывая мнения всех членов семьи.

- мужчины - 7 %;
- женщины - 5%;
- совместно - 88 %.

Решения о покупках принимают женщины:

- 90% - советуются с мужьями;
- 7% - по своему усмотрению и вкусу;
- 3% - только с разрешения мужа.

6 % опрошенных в бассейне затруднились ответить сколько в месяц тратят на личные нужды мужчины и 2% - сколько женщины.

with the financial condition of household, men appreciate women's work both at work place and at home.

3.2.2.3. Women's status

The survey in the 3 rural communities in the river basin showed that in the most part of the interviewed households the opinions of all household members are taken into account while making decisions:

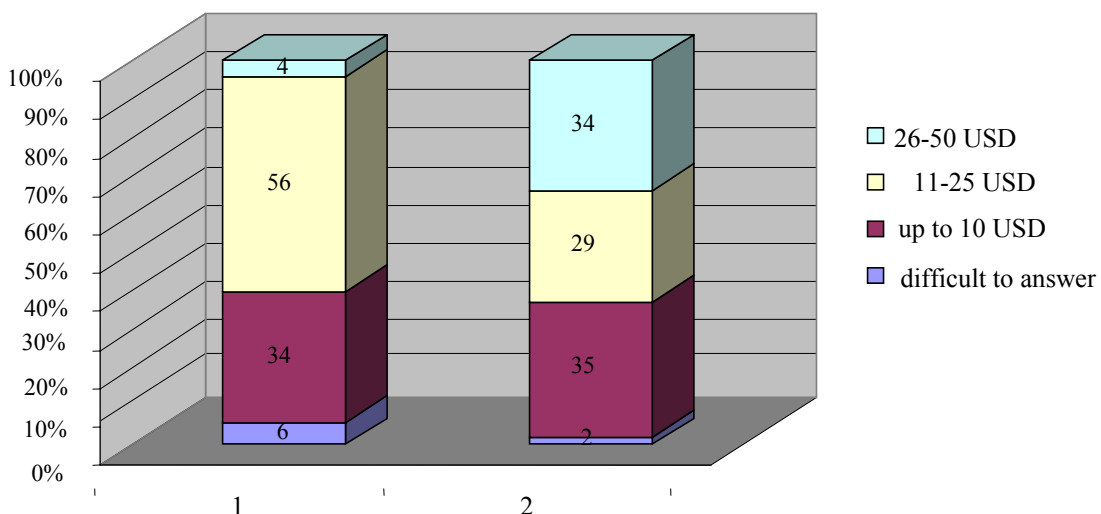
- men - 7%;
- women - 5%;
- jointly - 88%.

Decisions regarding shopping are taken by:

- 90% women, consulting with husbands;
- 7% women at their discretion;
- 3% women, only with permit of husbands.

6% of the interviewees found it difficult to answer about how much spend men and women

Fig.7. Personal monthly expenses of men (1) and women (2)

- մինչև 25 ԱՄՆ դոլար - 90% տղամարդիկ և 64% կանայք,
- մինչև 50 ԱՄՆ դոլար - 4% տղամարդիկ և 34% կանայք:

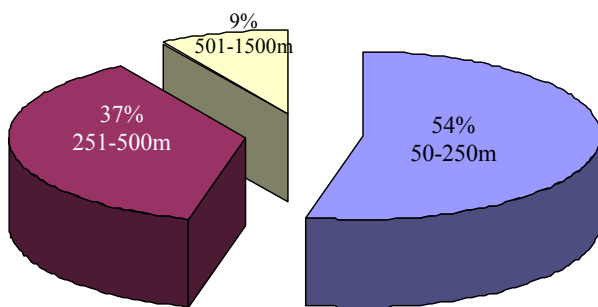
Опрос показал, что в бассейне на личные нужды тратят:
 ▪ до 25 дол. США - 90%

for their personal expenses. Personal expenses:
 ▪ up to USD 25 - 90% men and 64% women;

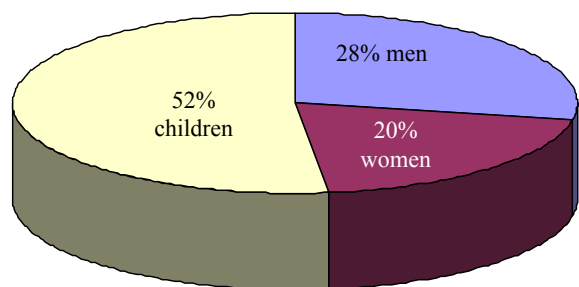

<p>Ըստ հարցվածների, ծախսերը հիմնականում կատարվում են երեխաների կարիքները բավարարելու համար:</p> <p><i>Այսպիսով, ավազանի ՏՏ-ներում բոլոր հարցերը (բյուջեի բաշխում, զնուններ, առօրյա խնդիրներ և այլն) հիմնականում լուծվում են հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարիքները: Կանաց և տղամարդկանց ամսական անձնական ծախսերը գործնականում հավասար են և չեն գերազանցում 50 ԱՄՆ դոլարը (Նկ. 7):</i></p> <p>3.2.2.4. Ջրամատակարարում</p> <p>3.2.2.4.1 Խմելու ջրամատակարարում</p> <p>Չնայած ավազանում հարցված 78% ՏՏ-ներում ջուրը խողովակներով հասցված է մինև տուն կամ բակ, այնուամենայնիվ նրանցից շատերի համար խմելու ջրամատակարարումը անհասանելի է:</p> <p>Ավազանի ՏՏ-ների համար խմելու ջրի աղբյուր են հանդիսանում տնային ու բակային ծորակները, առուներն ու ջրանցքները:</p> <p>Ընտանիքների կենցաղային կարիքները բավարարելու համար բնակիչները ջուր են բերում մեծ հեռավորություններից (Նկ. 8).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50-250մ - 54%, ▪ 251 - 500մ - 37%, ▪ 501-1500 մ - 9%: 	<p>мужчин и 64 % женщин;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ от 26 до 50 дол. США - 4% мужчин и 34% женщин. <p>Нужно отметить, что по словам опрошенных респондентов затраты в основном уходят на детей.</p> <p><i>Таким образом, в ДХ регионе все вопросы (о семье, о покупках и т.д.) в основном решаются с учетом мнений всех членом семьи.</i></p> <p><i>Личные затраты женщин и мужчин за месяц практически равны и в основном не превышают 25 USD (Рис. 7).</i></p> <p>3.2.2. 4. Водоснабжение</p> <p>3.2.2.4.1 Питьевое водоснабжение</p> <p>Хотя 78% опрошенных ДХ в бассейне имеют водопровод в доме и/или во дворе, однако для многих из них питьевое водоснабжение не доступна.</p> <p>Источниками водоснабжения для ДХ являются водопровод в доме и/или во дворе, арык и канал.</p> <p>Для домашних нужд семьям приходится воду приносить с расстояния (Рис. 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 - 250 м - 54%; ▪ 251 - 500 м - 37%; ▪ 501-1500 м - 9%. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 4% men and 34% women. <p>Money is mainly spent for meeting children’s needs.</p> <p><i>Thus, all decisions in the interviewed households in the river basin (related to budget distribution, shopping, every day problems, etc.) are taken mainly considering the opinions of all family members. Personal monthly expenses of men and women are almost equal and do not exceed USD 50 (Fig. 7).</i></p> <p>3.2.2.4. Water supply</p> <p>3.2.2.4.1 Drinking water supply</p> <p>Though in 78% of the interviewed households water is brought to house or yard through pipes, for many of them drinking water is not available. Drinking water source for the households are house and public taps, grooves and canals.</p> <p>Water for household needs is brought from the following distances (Fig. 8).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 -250 m - 54%; ▪ 251 - 500m - 37%; ▪ 501-1500 m - 9%.
--	--	--

Fig. 8. Distance from house to water

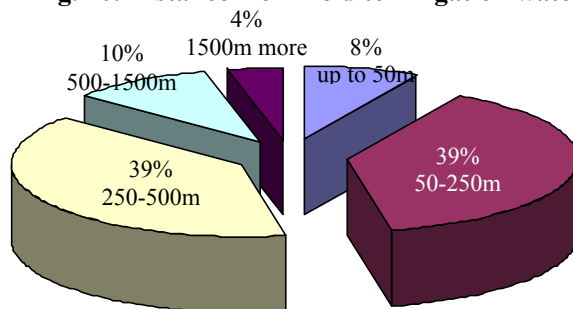
Fig. 9. Water provision

<p>ՏՏ-ներում ջուրը բերում են (Նկ. 9).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ կանայք - 20 %, ▪ տղամարդիկ- 28 %, 	<p>Доставкой питьевой воды в ДХ занимаются (Рис. 9):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ женщины - 20%; ▪ мужчины - 28%; 	<p>Water is brought by (Fig. 9):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ women - 20%; ▪ men - 28%;
--	---	---

<p>▪ երեխաները - 52%:</p> <p>Հարցումները ցույց են տվել, որ 52% ընտանիքներում ջուրը բերում են երեխաները և 28% ընտանիքներում հենց իրենք էլ որոշում են ջրի բաշխման հարցը: Մնացած ընտանիքներում ջրի բաշխման հարցերը որոշում են կանայք:</p> <p>Ավագանի գյուղերում հարցվածների միայն 23%-ն ունի շուրջօրյա ջրամատակարարում: Մնացած 77%-ի մոտ ջրամատակարարումն իրականացվում է կարգավորված գրաֆիկով կամ անկանոն՝ ընդհուպ մինչև ջրամատակարարման բացակայություն:</p> <p>Ավագանում հարցվածների 46%-ը խմելու ջուրը համարում է ոչ որակյալ և առողջության համար վտանգավոր: Նրանցից 54%-ը այն օգտագործելուց առաջ եռացնում կամ ֆիլտրում է:</p> <p>3.2.2.4.2 Ոռոգում</p> <p>Ավագանի հարցված գյուղերն ունեն ոռոգման ջուր, ինչը բոլորի համար ապահովում է ջրատնտեսական կազմակերպությունը: Ոռոգվող հողատարածքների հեռավորությունը ջրաղբյուրից կազմում է (Նկ. 10).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50-250մ - 54%, ▪ 251-500մ - 37%, ▪ 501-1500մ - 9%: 	<p>▪ только дети - 52%.</p> <p>Исследования показали, что в опрошенных семьях процессе доставки воды больше всего участвуют дети (52%) и в 28% семьях вопрос распределения воды решают именно они. В остальных семьях вопрос распределения воды решают женщины.</p> <p>В селах бассейна только 23 % опрошенных имеют круглосуточное водоснабжение. У остальных 77% опрошенных водоснабжение или по регулярному графику или нерегулярно (до отсутствия питьевого водоснабжения). 46% из опрошенных ДХ питьевую воду считают не качественной и опасной для здоровья. Воду перед употреблением кипятят или фильтруют 54 % из них.</p> <p>3.2.2.4.2 Орошение</p> <p>Села бассейна в Азербайджане имеют оросительную воду, которая для 100% опрошенных респондентов предоставляет водохозяйственная организация. Расстояние от полей до источника воды составляет у (Рис. 10):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 - 250 м - 54%; ▪ 251 - 500 м - 37%; ▪ 501- 1500 м - 9%. 	<p>▪ children - 52%.</p> <p>The studies showed that in 52% households water is brought by children and in 28% households namely the children decide water distribution problems. In the remaining households water distribution problems are solved by women.</p> <p>23% of the interviewed households have 24-hour water supply. The remaining 77% have either regular, or irregular water supply (even lack of water supply).</p> <p>46% of the interviewed households consider that drinking water is of bad quality and dangerous for health. However only 54% of them boil or filter water before using.</p> <p>3.2.2.4.2 Irrigation</p> <p>Azerbaijani villages in the river basin have irrigation water that is provided by water management organizations. Distance of the irrigated lands from the water sources is (Fig.10):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 - 250m - 54%; ▪ 251 - 500m - 37%; ▪ 501 - 1500m - 9%.
--	---	--

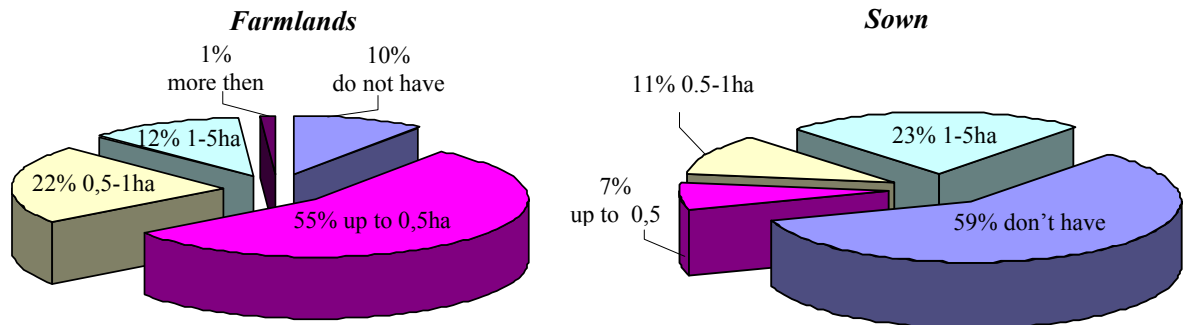
Fig. 10. Distance from field to irrigation water

3.3. Alazani river basin

<p>3.3. Ալազանիի գետավազան</p> <p>Ալազանիի գետավազանի 4 բնակավայրերում գենդերային ուսումնասիրությունները թույլ տվեցին բացահայտել, որ.</p> <p>3.3.1 Ընդհանուր տեղեկություններ</p> <p>Գետավազանում գրեթե բոլոր տնային տնտեսություններն (SS) ունեն տնամերձ հողատարածքներ (հարցված SS-ների 90%) մրգատու, խողողի այգիների և/կամ բանաջարանոցների տեսքով: Սակայն ցանքատարածքներ ունեն հարցվածների միայն 41%-ը: Վերջիններիս չափերը յուրաքանչյուր տնտեսության համար հիմնականում կազմում է 1-5հա:</p> <p>Գենդերային հետազոտությունները ցույց են տվել, որ գետավազանի հարցված ընտանիքները միջինում բաղկացած են 4-5 անձից:</p>	<p>3.3.Бассейн реки Алазани</p> <p>Гендерные исследования в четырех селах бассейна реки Алазани выявили следующее:</p> <p>3.3.1. Общие сведения</p> <p>В бассейне почти все домашние хозяйства (90% опрошенных ДХ) имеют приусадебные участки в виде садов, виноградников и/или огородов, однако пашни имеют только 41% из всех опрошенных. Территории пашен для каждого хозяйства в основном составляют от 1 до 5 га.</p> <p>Гендерные исследования показали, что в опрошенных семьях бассейна в среднем проживают 4-5 человек. Сельскохозяйственными работами занимаются как муж-</p>	<p>3.3. Alazani river basin</p> <p>Gender studies in 4 residential areas in Alazani river basin allowed identifying the following:</p> <p>3.3.1 General information</p> <p>Almost all households in the river basin have farmlands (90% of the interviewees) - orchards, vineyards and/or vegetable gardens. Only 41% have sown areas. The area of sown areas for each household is mainly 1-5ha</p> <p>The studies showed that the interviewed households in the basin have on average 4-5 members.</p> <p>Both men and women are engaged in agricultural works. In 10% of the interviewed</p>
---	---	---

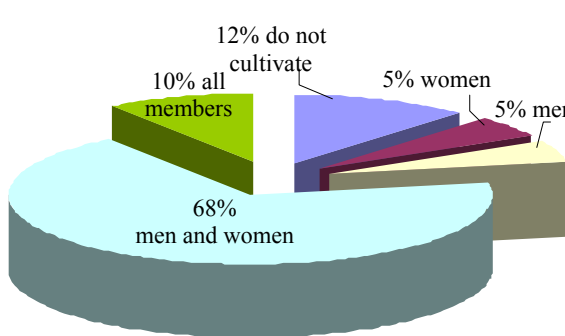
Fig. 1 Sizes of farmlands and fields

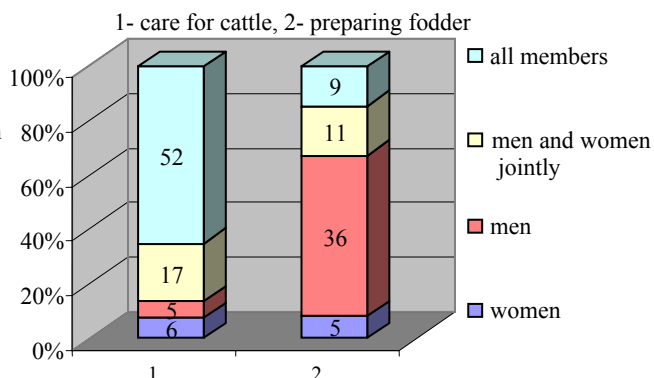
<p>Գյուղատնտեսական աշխատանքներով զբաղվում են ինչպես տղամարդիկ, այնպես էլ կանայք: Հարցված 10% ընտանիքներում երեխաները ընտանիքի մյուս անդամների հետ համատեղ ներգրավված են այդ աշխատանքներում:</p> <p>Գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման գործում ընտանիքի անդամների մասնակցությունը բերված է Ակ. 2-ում:</p> <p>Հարցված 68% SS-ներում են կանայք տղամարդկանց հետ</p>	<p>чины, так и женщины. В 10% опрошенных ДХ дети вместе с остальными членами, вовлечены в данные работы.</p> <p>Общая ситуация по участию в выращивании сельскохозяйственных продуктов в бассейне приведена в Рис. 2.</p> <p>В 68% опрошенных семей женщины данную работу выполняют поровну с мужчинами. В остальных семьях выращиванием сельскохо-</p>	<p>households children too are engaged in these works.</p> <p>Figure 2 shows participation of household members in cultivation of agricultural products.</p> <p>In 68% of the interviewed households women are equally engaged in cultivation of agricultural crops. In the remaining households mainly</p>
--	---	---

<p>հավասար կիսուն գյուղատնտեսական մթերքների աճեցնելու աշխատանքի ծանրությունը:</p>	<p>зайственных продуктов в основном занимается мужчины.</p>	<p>men are engaged in these works.</p>
---	---	--

Fig. 2 Cultivation of fruits and vegetables

Fig. 3. Participation of household members in cattle breeding works

Մնացած ընտանիքներում այդ աշխատանքներով հիմնականում զբաղված են տղամարդիկ:

Հարցվածների 40%-ը աճեցրած մրգերն ու բանջարեղենն օգտագործում են ընտանիքի կարիքները բավարարելու համար (չեն վաճառում), իսկ մնացած ՏՏ-ներում մթերքների վաճառքով զբաղվում են.

- կանայք - 7%,
- տղամարդիկ - 6%,
- տղամարդիկ և կանայք (ներգրավվածությունը 20-90%) - 27%,
- բոլոր անդամները - 4 %:

Գյուղատնտեսական մթերքների աճեցումից բացի գետավազանում զարգացած է նաև անասնապահությունը: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցված ՏՏ-ների 20%-ը անասնապահությամբ չի զբաղվում: Մնացած 80% ընտանիքներում տղամարդկանց ներգրավվածության մակարդակն այդ աշխատանքներում գերազանցում է կանանց մասնակցությանը, հատկապես անասնակերի պաշարման հարցում (Նկ. 3):

Կարելի է ասել, որ չնայած գյուղատնտեսական աշխատանքներում ներգրավված են և տղամարդիկ, և կանայք, սակայն աշխատանքների հիմնական ծանրությունը կրում են տղամարդիկ:

Տղամարդիկ ակտիվորեն օգ-

40% респондентов выращенные продукты используют для нужд семьи (не сбывают), а у остальных в реализации продуктов участвуют:

- только женщины - 7%;
- только мужчины - 6%;
- мужчины и женщины (вовлеченность 20-90%)- 27%;
- все члены семьи - 4 %.

Кроме выращивания сельхозпродуктов в бассейне развито также скотоводство. Исследования показали, что 20% опрошенных не содержат домашних животных. В остальных 80% опрошенных семьях степень вовлеченности мужчин в уходе за скотиной превышает участию женщин, что особенно выражается при заготовке корма (Рис.3).

Хотя в бассейне сельскохозяйственными работами и скотоводством занимаются и мужчины и женщины, однако основную тяжесть этих работ мужчины берут на себя. Мужчины активно помогают

40% of the interviewees use the cultivated fruits and vegetables for family needs (do not sell); in the remaining households women and men are engaged in selling of products:

- women - 7%;
- men - 6%;
- men and women (with 20-90% engagement)- 27%;
- all household members - 4%.

Cattle breeding is also developed in the river basin. The studies showed 20% of the interviewed households are not engaged in cattle breeding. In the remaining 80% households men's involvement exceeds that of women, particularly in fodder storing - (Fig.3).

Though both men and women are engaged in agricultural works, the main part of the works is carried out by men. In everyday house work too men actively help women (Fig. 4). They help in cleaning the

նում են կանանց նաև առօրյա տնային գործերում (Նկ. 4): Նրանք մասնակցում են տան և բակի մաքրման, երեխաների և ծերերի խնամքի, շուկայից գնումներ կատարելու, ինչպես նաև որոշ չափով կերակուր պատրաստելու աշխատանքներում:

Երեխաները համեմատաբար ակտիվ օգնում են ամաններ լվանալու, լվացք անելու և այլ աշխատանքներում):

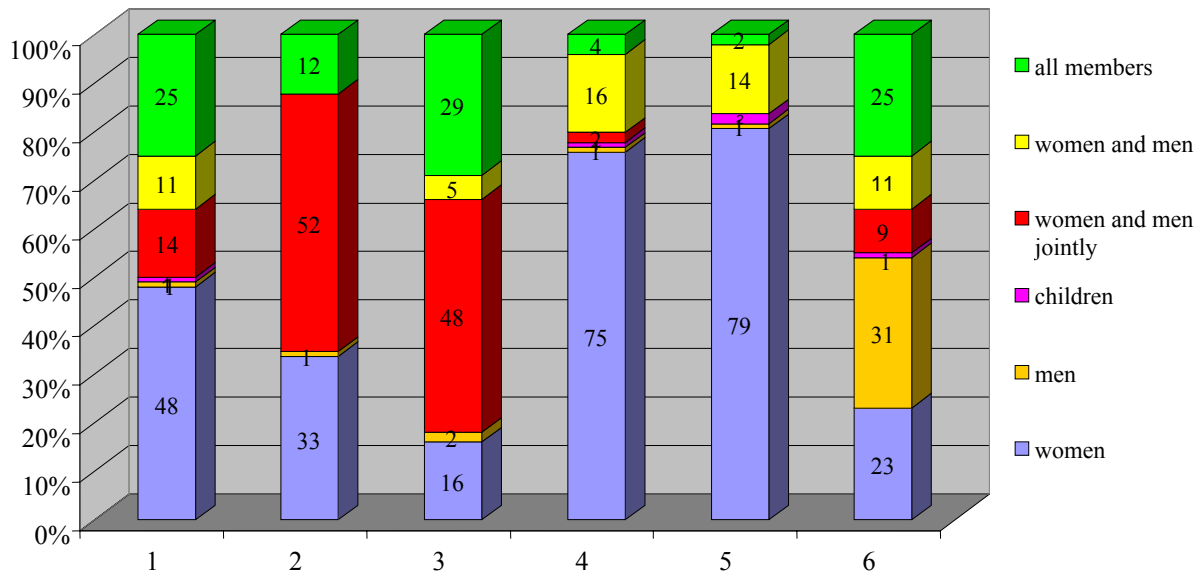
женщинам также в обыденной домашней деятельности (Рис. 4). Они помогают жёнам в уборке территории и двора, ухаживают за детьми и за больными, посещают рынок, а также иногда в приготовлении еды. Дети помогают при мытье посуды и стирки.

yard and surroundings, take care for children and older household members, do shopping, sometimes help in cooking.

Children actively help them in washing and laundry.

Fig. 4. Participation of household members in housework

(1-house and yard cleaning, 2- care for children , 3- care for old members, 4 – cooking, 5 - washing, 6- laundry, 7 - shopping)

Ամփոփելով վերոհիշյալը կարելի փաստել, որ Ալազանի գետավազանի ընտրված գյուղերում անցկացված գենդերային ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ.

Կանայք նշանակալի դեր ունեն տնային տնտեսությունների վարման հարցում և օգնում են տղամարդկանց գյուղատնտեսական մթերքներ աճեցնելու և անասնապահական աշխատանքներում, որտեղ տղամարդիկ ցուցաբերում են անհամեմատ բարձր ակտիվություն ու մասնակցության մակարդակ:

Տղամարդիկ կրում են անասնապահական (հատկապես անասնակերի պաշարում) և գյուղատնտեսական աշխատանքերի հիմնական դժվարությունները, ակտիվորեն օգնելով կանանց նաև առօրյա տնային աշխատանքներում (հատկապես երե-

Резюмируя вышесказанное можно заключить, что гендерные исследования в селах бассейна реки Алазани показали:

Женщины имеют значительную роль в ведении домашнего хозяйства, а также помогают мужчинам в делах связанные со скотоводством, выращиванием сельхозпродуктов, в чем уровень участия и активность мужчин высок.

Мужчины берут на себя основную тяжесть скотоводства (особенно заготовка корма) и сельскохозяйственных работ, активно помогают женщинам также в обычных домашних делах (особенно в делах

Summing up the studies, it can be concluded that in the villages of the river basin:

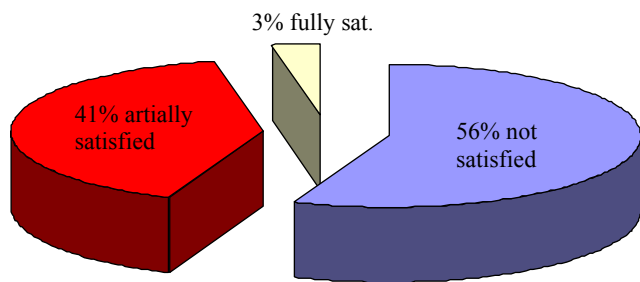
Women have significant role in running household and assist men in cultivation of agricultural products, cattle breeding.

Men being mainly engaged in cattle breeding and agricultural works, at the same time actively help women in house work, in particular in taking care of children and older members.

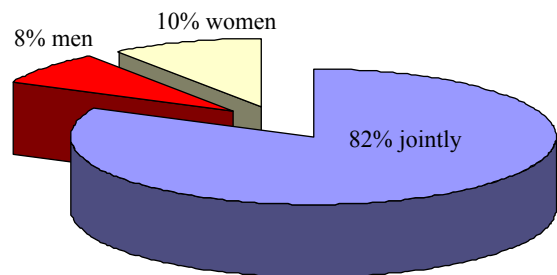
<p><i>խաների և ծերերի խնամք):</i> Երեխաները տնային տնտեսությունների վարման հարցում ընդհանուր առմամբ պասսիվ են, սակայն օգնում են ծնողներին տնային գործերում՝ որոշ չափով բեթևացնելով նրանց հոգսը:</p> <p>3.3.2 Տնտեսություն</p> <p>Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ գետավազանի ընտրված գյուղերում տնային տնտեսությունների եկամուտները ցածր են:</p> <p>Հարցված 200 ՏՏ-ներից հիմնական աշխատանք ունեն տղամարդկանց 34%, կանանց 25% և ընտանիքի այլ անդամների 10%, որոնց ամսական եկամուտները կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 դոլար - 30%, ▪ 50 -100 դոլար - 47%, ▪ 100 - 250 դոլար - 19%, ▪ 500 դոլարից ավելի - 4%: <p>Գյուղատնտեսական մթերքներից և անասնապահությունից ստացած ամսական եկամուտներն ըստ հարցվածների մոտավորապես կազմում է՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 դոլար - 30%, ▪ 50 - 100 դոլար - 64% ▪ 100 - 250 դոլար - 6%. <p>Ալազանիի գետավազանում ընտանիքների գերակշռող մասում կան թոշակառուներ: Ըստ հարցման արդյունքերի նրանց ամսական թոշակը կազմում է՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 50 դոլար - 77%, ▪ 50-100 դոլար - 20%, ▪ 100 դոլարից ավելի - 3%. <p>Ալազանիի գետավազանում որպես եկամուտների հիմնական աղբյուր հարցվածները նշել են տնամերձ հողատարածքներից, պտղատու այգիներից և բանջարանոցներից, ինչպես նաև երկրորդական կամ արտագնա աշխատանքից ստացված եկամուտները (վերջինս ավելի բարձր է Ադրբեջանում):</p> <p><u>Երկրորդական գրադվածույթ-</u></p>	<p><i>связанных с уходом за детьми и за больными).</i></p> <p>Дети при ведении домашнего хозяйства в целом пассивы, однако они тоже помогают родителям во всех вышеназванных делах, в какой то мере облегчив их труд.</p> <p>3.3. 2. Экономика</p> <p>Исследования показали, что доходы в домашних хозяйствах низкие. Из опрошенных 200 ДХ основное место работы в бассейне имеют 34% мужчин, 25% женщин и 10% другие члены семьи. Их месячные доходы составляют:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 30 %; ▪ 50-100 дол. США - 47 %; ▪ 100 -250 дол. США - 19 %; ▪ 500 дол. США больше - 4%. <p>Средний размер доходов от сельхозпродуктов и скотоводства в месяц составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 30%, ▪ 50 USD - 100 дол. США - 64%; ▪ 100 - 250 дол. США - 6%. <p>Исследования показали, что большинство опрошенных семей в бассейне Алазани имеют членов получающих пенсии и/или пособия, размер которых в месяц составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до 50 дол. США - 77 %; ▪ 50-100 дол. США - 20 %; ▪ более 100 дол. США - 3%. <p>Таким образом в бассейне Алазани источниками дохода семьи в основном являются пенсии и/или пособия, размер которых за месяц не превышает 50 долларов США. Домашние хозяйства имеют доходы также от подсобного хозяйства, виноградика и</p>	<p>Children are not active in housework, however they assist to some extent their parents.</p> <p>3.3.2 Household income</p> <p>The studies showed that household income in the selected rural communities of the basin is mainly low.</p> <p>Among the interviewed 200 households 34% of men, 25% of women and 10% of other household members have regular work. Their monthly income amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 30%; ▪ USD 50 -100 - 47%; ▪ USD 100 - 250 - 19%; ▪ more than USD 500 - 4%. <p>Monthly income generated from agricultural products sale and cattle breeding amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 30%; ▪ USD 50 - 100 - 64%; ▪ USD 100 - 250 - 6%. <p>In predominant part of households there are pensioners. Their monthly pension amounts to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ up to USD 50 - 77 %; ▪ USD 50-100 - 20 %; ▪ more than USD 100 - 3%. <p>The interviewees mentioned as the main source of income in the studied villages income from farming, orchards and vineyards, as well as secondary employment or job abroad (the latter is more characteristic for Azerbaijan).</p> <p>Monthly income from secon-</p>
---	---	---

<p><u>յունիզ, արտագնա աշխատանքից</u> ստացվող ամսական եկամուտները կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> մինչև 50 դոլար/ամիս - 15%, 50 - 100 դոլար/ամիս - 50%, 100 - 250 դոլար/ամիս - 25%, 250 - 500 դոլար/ամիս - 10%. <p><u>Ելուքական օգնություն հարգատներից</u> գետավազանում հարցված ՏՏ-ների միայն 7%-ն է հարգատներից օգնություն ստանում, որը սակայն կրում է ոչ պարբերական բնույթ:</p> <p>Հարցումները ցույց են տվել, որ գետավազանում հարցված տնային տնտեսությունները հիմնականում բավարարված չեն ընտանեկան բյուջեով:</p> <ul style="list-style-type: none"> բավարարված չեն - 56%, մասամբ բավ. են - 41%, ամբողջովին բավ. են - 3%: <p>Ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը հարցված 82% ՏՏ-ում մասնակցում են ընտանիքի բոլոր անդամները: Հարցվածների 8% ՏՏ-ում բյուջեն բաշխում են տղամարդիկ, իսկ 10%-ում՝ կանայք:</p>	<p>садово-огородного участка, а также от вторичной занятости или от заработка извне (последнее более характерно для Азербайджана).</p> <p><u>Доходы от вторичной работы</u> в месяц составляют:</p> <ul style="list-style-type: none"> до 50 дол. США - 15 %; 50 - 100 дол. США - 50 %; 100 - 250 дол. США - 25%; 250 - 500 дол. США - 10%. <p><u>Материальная помощь от родственников</u> среди опрошенных ДХ бассейна получают только 7% семей, однако это не носит постоянный характер. Опросы показали, что из всех опрошенных домашних хозяйств в бассейне семейным бюджетом:</p> <ul style="list-style-type: none"> не удовлетворены - 56 %; удовлет. частично - 41%; удовлет. полностью - 3 %. <p>В распределении семейного бюджета в 82% ДХ участ-</p>	<p><u>dary employment, job abroad</u> amount to:</p> <ul style="list-style-type: none"> up to USD 50 - 15 %; USD 50 - 100 - 50%; USD 100 - 250 - 25%; USD 250 - 500 - 10%. <p><u>Moneyed assistance from relatives</u> - only 7% of the interviewed households receive moneyed support from relatives, this however is not regular.</p> <p>The survey showed that the interviewed households are not satisfied with the household budget.</p> <ul style="list-style-type: none"> not satisfied - 56%; partially satisfied - 41%; fully satisfied - 3%. <p>In 82% of households all household members take part in</p>
---	---	--

Fig. 5. Satisfaction from the household budget

Fig. 6. Household budget distribution

Գետավազանում հարցված տղամարդկանց 99%-ը (հարցմանը մասնակցել է 77 տղամարդ) կնոջ կատարած աշխատանքը ընտանիքում համարել են որպես ներդրում ընտանեկան բյուջե:

Այսպիսով հարցումները ցույց են տվել, որ չնայած տնային տնտեսությունների մեծ մասը բավարարված չեն ընտանիքի ֆինանսական վիճակով, սակայն տղամարդիկ գնահատում են կնոջ աշխատանքը ինչպես աշ-

вуют все члены семьи. У 8% семейный бюджет распределяют только мужчины, а у 10% - только женщины. 99% из опрошенных мужчин (в бассейне было опрошено 77 мужчин), домашний труд женщины считают ее вкладом в общий семейный бюджет.

Таким образом, можно резюмировать, что не смотря большинство опрошенных семей не удовлетворены

the budget distribution; in 8% households only men distribute the budget, and in 10% households - only women. 99% of the interviewed men (out of total 77 interviewed men) consider women's everyday housework as input in the household budget.

Thus, the survey showed that in spite of the majority of households being not satisfied

խատվայրում, այնպես էլ տանը:

3.3.3 Կնոջ կարգավիճակը

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ Ալազանիի գետավազանի հարցված ՏՏ-ներում որոշումները հիմնականում ընդունվում են ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքների հաշվի առնմամբ.

- համատեղ - 84%,
- տղամարդիկ - 9%,
- կանայք - 7%,

Գնումներ կանայք կատարում են՝

- 82% - խորհրդակցելով ամուսինների հետ,
- 11% - ըստ իրենց ճաշակի և հայեցողության,
- 7% - միայն ամուսինների թույլտվությամբ:

Գետավազանում հարցվածների 10%-ը դժվարացել է պատասխանել, թե ամսական կտրվածքով անձնական կարիքները բավարարելու համար որքան են ծախսում տղամարդիկ և 6%-ը՝ թե որքան կանայք:

Գետավազանում անձնական կարիքների համար ամսական մինչև.

- 25 դոլար ծախսում են տղամարդկանց 86%-ը և կանանց 90%-ը,
- 26 - 50 դոլար՝ կանանց և տղամարդկանց 3%-ը,
- 50 - 150 դոլար՝ կանանց և տղամարդկանց 1%-ը:

бюджетом семьи, мужчины оценивают труд женщин в ведении домашнего хозяйства и на рабочем месте.

3.3.3. Статус женщины

Исследования показали, что в опрошенных семьях бассейна реки Алазани решения в основном принимаются, учитывая мнение всех членов семьи. Решения принимают:

- мужчины - 9 %;
- женщины - 7 %;
- совместно - 84 %;

В принятии решения относительно покупок:

- 82% - женщины советуются с мужьями;
- 11 % - женщины по своему усмотрению и вкусу;
- 7 % - женщины только с разрешения мужа.

10 % опрошенных в бассейне затруднились ответить на вопрос, сколько в месяц тратят на личные нужды мужчины и 6% - сколько женщины. Опрос показал, что в бассейне на личные расходы в месяц они тратят:

- до 25 дол. США - 86% мужчин и 90% женщин;
- от 26 до 50 дол. США - 3% мужчин и женщин;
- от 50 до 150 дол. США - 1% мужчин и женщин.

with the financial condition of household, men appreciate women's work both at work place and at home.

3.3.3 Women's status

The survey in Alazani river basin showed that in the most part of the interviewed households the opinions of all household members are taken into account while making decisions:

- jointly - 84%;
- men - 9%;
- women - 7%.

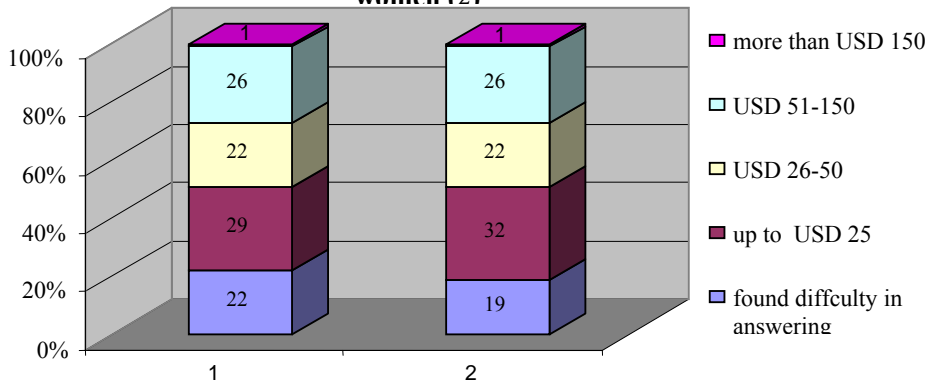
Women do shopping:

- 82% - consulting with husbands;
- 11% - at their discretion;
- 7% - only with permit of husbands.

10% of the interviewees found it difficult to answer about men's personal expenses and 6 % - women's personal expenses. Personal expenses:

- USD 25 are spent by 86% men and 90% women;
- USD 26 - 50 by 3% of men and women;
- USD 50 - 150 by 1% men and women.

Fig. 6. Personal monthly expenses of men (1) and women (2)

Ըստ հարցվածների, ծախսերը հիմնականում կատարվում են երեխաների կարիքները

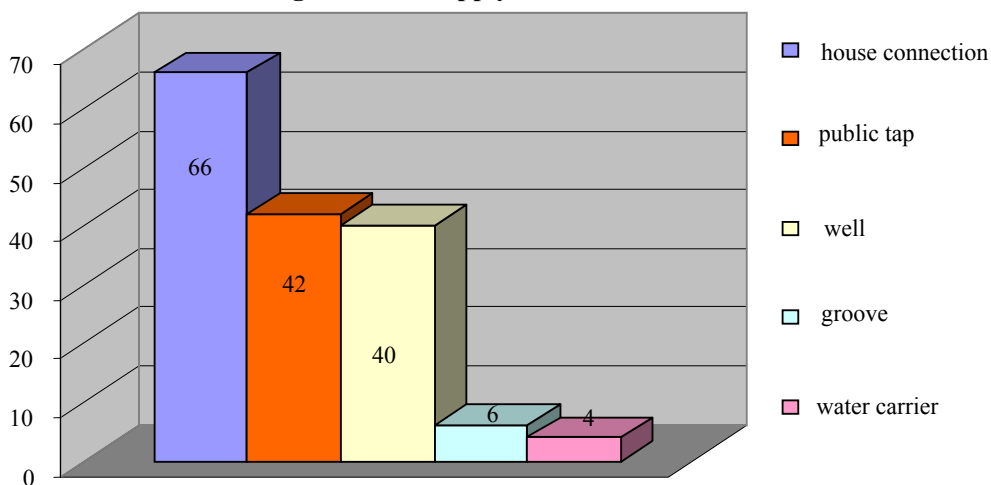
По словам опрошенных, основные затраты в семье

Money is mainly spent for meeting children's needs.

<p>բավարարելու համար: Այսպիսով, Ալազանիի գետավազանի հարցված ՏՏ-ներում բոլոր որոշումները (տնտեսության, գնումների և այլնի վերաբերյալ) հիմնականում որոշվում են հաշվի առնելով ընտանիքի բոլոր անդամների կարծիքները: Կանանց և տղամարդկանց անձնական ամսական ծախսերը գրեթե հավասար են և դրանք ամսական հիմնականում չեն գերազանցում 25 դոլարը (Նկ. 7):</p> <p>3.3.4. Ջրամատակարարում</p> <p>3.3.4.1 Խմելու ջրամատակարարում</p> <p>Զնայած հարցված տնտեսությունների 66%-ը տանը և/կամ բակում ունեն ծորակ, սակայն խմելու ջուրը հասանելի է ոչ բոլորի համար: Գետավազանի ՏՏ-ների համար ջրամատակարարման աղբյուր են հանդիսանում տնային միացումները (Նկ. 8) տանը և/կամ բակում, հասարակական ծորակները՝ 42%, ջրհորները՝ 40%, առուն՝ 6%, ջրատար մեքենան (4%):</p>	<p>уходят на нужды детей. Таким образом, в ДХ бассейна Алазани все вопросы (о семье, о покупках и т.д.) в основном решаются с учетом мнений всех членов семьи. Личные затраты женщин и мужчин за месяц практически равны и в основном не превышают 25 долларов США (Рис. 7).</p> <p>3.3.4. Водоснабжение</p> <p>3.3.4.1 Питьевое водоснабжение</p> <p>Хотя 66% опрошенных ДХ в бассейне реки Алазани имеют водопровод в домах и/или во дворе, однако питьевая вода не доступна для всех. Источниками водоснабжения для ДХ в бассейне являются (Рис. 8): водопровод в домах и/или во дворе (8%), уличные колонки (42%), колодцы (40%), канал (6%), водовоз (4%).</p>	<p>Thus, all decisions in the interviewed households in Alazani river basin (related to household running, shopping, etc.) are taken mainly considering the opinions of all family members. Personal monthly expenses of men and women are almost equal and do not exceed USD 25 (Fig. 7).</p> <p>3.3.4. Water supply</p> <p>3.3.4.1 Drinking water supply</p> <p>Though 66% of the interviewed households have taps in house or yard, for many of them drinking water is not available. Drinking water source for the households are house and yard taps, public taps (Fig. 8) - 42%, wells - 40%, grooves - 6%, water carrier - 4%.</p>
--	---	---

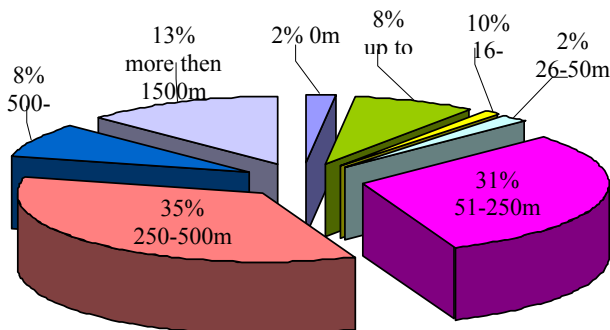
Fig. 8. Water supply source

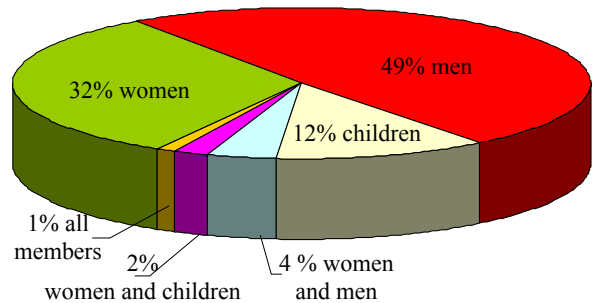
<p>Ընտանիքի կարիքները հոգավու նպատակով բնակիչները ստիպված են լինում ջուր բերել բավական մեծ հեռավորություններից (Նկ. 9):</p> <ul style="list-style-type: none"> 0 մ - 2% , 	<p>Семьям приходится для домашних нужд воду приносить с расстояния (Рис. 9):</p> <ul style="list-style-type: none"> 0 м - 2%; до 15 м - 8%; 16-25 м - 1%; 	<p>To meet the household needs, the residents have to bring water from far (Fig. 9).</p> <ul style="list-style-type: none"> 0 m - 2%;
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> ▪ մինչև 15մ - 8%, ▪ 16-25մ - 1%, ▪ 26-50մ - 2%, ▪ 51-250մ - 31%, ▪ 250 – 500մ - 35%, ▪ 500-1500 մ - 8%, ▪ 1500մ ավելի - 13%: <p>SS-ներում ջուր են բերում.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ կանայք - 32%, ▪ տղամարդիկ - 49%, ▪ երեխաները - 12%, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 26-50 м - 2 %; ▪ 51-250 м - 31 %; ▪ 250 - 500 м - 35 %; ▪ 500-1500 м - 8 %; ▪ более 1500 м - 13%. <p>Доставкой питьевой воды в ДХ занимаются:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ женщины - 32%; ▪ мужчины - 49%; ▪ дети - 12%; ▪ женщины и мужчины - 4%; ▪ женщины и дети - 2%; ▪ все члены семьи - 1 %. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ up to 15m - 8%; ▪ 16-25m - 1%; ▪ 26-50m - 2%; ▪ 51-250m - 31 %; ▪ 250 – 500m - 35 %; ▪ 500-1500m - 8%; ▪ more than 1500m -13%. <p>Water is brought by:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ women - 32%; ▪ men - 49%; ▪ children - 12%;
---	--	--

Fig. 9. Distance from house to water source

Fig. 10. Water provision

▪ կանայք և տղամարդիկ - 4%,
 ▪ կանայք և երեխաները - 2%,
 ▪ ընտանիքի բոլոր անդամները - 1 %:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հարցված 49% ընտանիքներում ջուր բերում են տղամարդիկ և 38% ընտանիքներում հենց նրանք էլ որոշում են ջրի բաշխման հարցը: Մնացած SS-ներում ջրի բաշխման հարցը որոշում են կանայք:

Ալազանի գետվազանի գյուղերի հարցված ընտանիքների միայն 4% ունի շուրջօրյա ջրամատակարարում: Մնացած 96% SS-ների ջրամատակարարումն իրականացվում է կայուն կամ անկայուն (ընդհուպ խմելու ջրամատակարարման բացակայություն) գրաֆիկով:

Հարցվածների 96%-ը կարծում են, որ ջրամատակարարման սեզոնային սահմանափակումներ չկան:

Исследования показали, что в опрошенных семьях в процессе доставки воды больше всего участвуют мужчины (49%) и в 38% семьях вопрос распределения воды, решают именно они. В остальных семьях вопрос распределения воды решают женщины. В селах бассейна реки Алазани только 4% опрошенных имеют круглосуточное водоснабжение. У остальных 96% опрошенных водоснабжение или по регулярно графику или нерегулярно (до отсутствия питьевого водоснабжения). 96% опрошенных считают, что по водоснабжению имеются сезонные ограничения (летом из-за поливки садов и огородов, а зимой из-за заморозания трубопровода).

▪ women and men - 4%;

▪ women and children - 2%;

▪ all household members - 1%.

The studies showed that in 49% households water is brought by men and in 38% households water distribution problems. In the remaining households water distribution problems are solved by women.

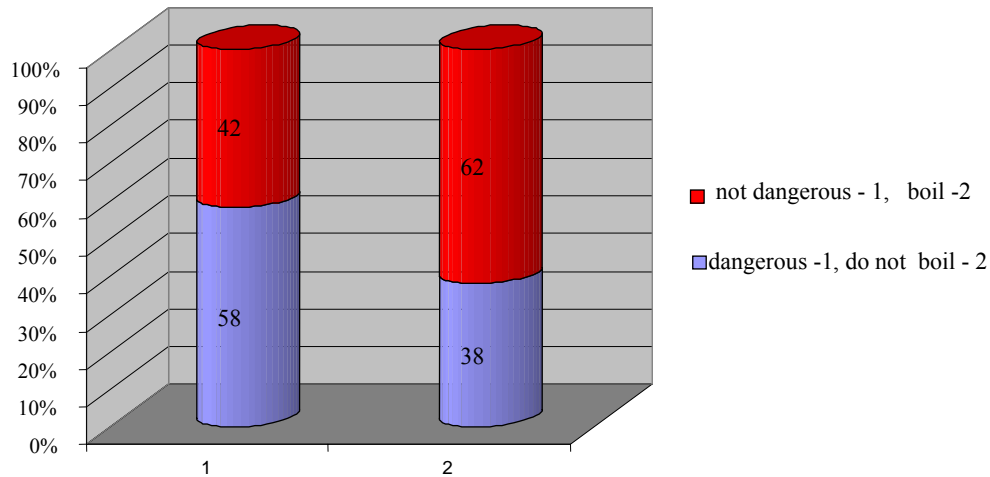
Only 4% of the interviewed households have 24-hour water supply The remaining 96% have either regular, or irregular water supply (even lack of water supply).

96% have no seasonal water supply limitations.

58% of the interviewed

<p>Գետավազանում հարցվածների 58%-ը խմելու ջուրը համարում են անորակ և առողջության համար վտանգավոր: Խմելուց առաջ ջուրը եռացնում կամ ֆիլտրում է նրանց 38%-ը:</p>	<p>В бассейне 58% из опрошенных ДХ питьевую воду считают не качественной и опасной для здоровья. Воду перед употреблением кипятят или фильтруют 38 % из них.</p>	<p>households consider that drinking water is of bad quality and dangerous for health. 38% of them boil or filter water before drinking.</p>
--	--	--

Fig. 11. Drinking water safety

<p>Հարցված գյուղերում բնակիչները խմելու ջրամատակարարման դիմաց վճարում են, սակայն նրանց 21% ջուր չունենալու պատճառով վճարումներ չի կատարում:</p> <p>SS-ների խմելու ջրամատակարարման տարեկան վճարները կազմում են.</p> <ul style="list-style-type: none"> մինչև 10 դոլար - 70 %, 11- 30 դոլար - 9%. <p>Ջրաչափ ունեցող տնային տնտեսությունն ավազանի ուսումնասիրված գյուղերում չի հայտնաբերվել:</p> <p>3.3.4.2 Ոռոգում</p> <p>Ալազանիի գետավազանի ադրբեջանական գյուղերը ապահովված են ոռոգման ջրով, որը մատակարարում է ջրատնտեսական ընկերությունը (15% տնտեսությունների համար), և այլ կազմակերպություն (85% SS-ների համար): Ոռոգման ջրի վարձավճարը տարեկան 10-15դոլար/հա է:</p> <p>Ալազանիի գետավազանի</p>	<p>Во всех опрошенных селах бассейна жители платят за питьевую воду, однако 21% ДХ, не платят за неимением воды.</p> <p>Оплата в год за питьевое водоснабжение у опрошенных респондентов составляет:</p> <ul style="list-style-type: none"> до 10 дол. США - 70 %; 11- 30 дол. США - 9 %. <p>3.3.4.2 Орошение</p> <p>Села бассейна реки Алазани в Азербайджане имеют оросительную воду, которая для 15% опрошенных респондентов предоставляет водохозяйственная организация. Остальных 85% респондентов оросительной водой обеспечивает другая организация. Плата за оросительную воду составляет 10-15 долларов США /га.</p> <p>Села бассейна реки Алазани в Грузии не имеют ороси-</p>	<p>There an established fee for water supply, yet 21% of households that do not pay because of having not water at all.</p> <p>Annual payments of households for drinking water supply amount to:</p> <ul style="list-style-type: none"> up to USD10 - 70%; USD 11- 30 - 9%. <p>There are no households having water meters in the studied villages.</p> <p>3.3.4.2 Irrigation</p> <p>Azerbaijani villages in the river basin have irrigation water that is provided by water management organization (for 15% households), and other organizations (for 85% households). Irrigation water fee is 10-15USD/ha.</p> <p>Georgian villages in Alazani river basin have no irrigation</p>
--	---	--

<p>վրացական գյուղերը ոռոգման ջուր չունեն: Գետին մոտ տները ոռոգում կատարում են գետի ջրով, իսկ մնացած տնտեսությունների այգիները, դաշտերն ու տնամերձ հողատարածքները ոռոգվում տեղումների հաշվին:</p>	<p>тельной воды. Близкие к реке дома свои приусадебные участки орошают речной водой. У остальных семей приусадебные участки, поля и другие земельные участки орошаются за счет осадков.</p>	<p>water. The lands located near the river are irrigated from river water; the remaining farmlands, fields and other lands are irrigated from precipitation.</p>
--	---	--

3.4. CONCLUSION

<p>3.4. ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ</p> <p>Ինչպես արդեն նշվել է ուսումնասիրության նպատակն է բացահայտել գենդերային հավասարությունը.</p> <ul style="list-style-type: none"> - գյուղատնտեսության և տնային տնտեսության վարման, - ընտանիքում տնտեսական հարցերի լուծման, - ընտանիքի մակարդակով որոշումների ընդունման, - ջրօգտագործման հարցերում: <p><i>Նախնական տեղեկություններ</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Առանցքային հարցերում որոշումների ընդունման ժամանակ կանանց մասնակցությունը նվազագույնն է այն պատճառով, որ խիստ սահմանափակ է պաշտոն ունեցող կանանց թիվը և համապատասխանաբար որոշումների ընդունման ժամանակ ձայնի իրավունքը» («Քուռ-Արաքս գետավազաններում ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացում գենդերային հիմնախնդիրներ» առաջադրանքի հաշվետվություն, UNDP/SIDA, 2005թ.); 2. «Գյուղական բնակավայրերի կանանց խնդիրները, ջրային, հողային, ֆինանսական և նյութական ռեսուրսներին, կրթությանն ու մշակույթին նրանց հասանելիությունը խիստ արտահայտված բնույթ է կրում և կարելի է համարել, որ գյուղական կանանց մեծ մասը հան- 	<p>3.4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ</p> <p>Как было указано, целью исследования были: Выявить гендерный баланс:</p> <ul style="list-style-type: none"> - при ведении сельского и домашнего хозяйства; - при решении экономических вопросов в семье; - в процессе принятия решений на нижнем (семья) уровне; - в водопользовании. <p><i>Исходная информация:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Роль женщины в процессе принятия ключевых решений минимальна по той причине, что очень ограничено число женщин имеющих должность, и соответственно, право голоса, при принятии ключевых решений» («Отчет по задаче - Гендерные проблемы в процессе управления водными ресурсами бассейна реки Куры - Аракс», UNDP/SIDA, 2005); 2. «Проблемы сельских женщин, их доступ к воде, землепользованию, к финансовым и материальным ресурсам, образованию и культуре, носит весьма острый характер и можно считать, что большинство сельских женщин испытывают определенные ограни- 	<p>3.4 CONCLUSION</p> <p>As already mentioned, the goal of the study was identifying gender equality in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - agriculture and household running; - solving household problems in household; - decision making at household level; - water use issues. <p><i>Initial Information</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “The female role in the process of decision-making is minimal due to the fact that the number of women holding positions is very limited, and so is their right to vote when key decisions are made” (“Gender Issues in Water Resource Management in the Kura-Araks River Basin” assignment report, UNDP/SIDA, 2005). 2. “Problems of rural women such as access to water, land, financial and material resources and to education and culture is topical; and it may be considered that the
---	---	---

<p>դիպում է ունեցած հնարավորությունները իրագործելու որոշակի սահմանափակումների» («Կենտրոնական Ասիայի և Կովկասի երկրներում ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման գենդերային տեսակետները» ուսումնասիրության հաշվետվություն, ԳՋՀ ԿԱԿ, 2005թ.):</p> <p>Վատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տվել.</p> <p>➤ Գյուղատնտեսության մեջ և տնային տնտեսությունում գենդերային հավասարությունը</p> <ul style="list-style-type: none"> - գյուղատնտեսական մթերքների աճեցման աշխատանքներում հավասարապես ներգրավված են տղամարդիկ և կանայք, - գյուղատնտեսական մթերքների իրացմամբ հիմնականում զբաղված են տղամարդիկ, - անասունների խնամքով մեծ մասամբ զբաղված են տղամարդիկ, - անասնակերի կուտակմամբ հիմնականում զբաղված են տղամարդիկ, - առօրյա տնային աշխատանքներում տղամարդկանց մասնակցությունը չնչին է: <p>Այս ամենից կարել է եզրակացնել, որ Հարավային Կովկասի երկրներում կինը աստիճանաբար ձեռք է բերում ընտանիքը կերակրողի կարգավիճակը: Կնոջ մասնակցությունը գյուղատնտեսական աշխատանքներին բավականին ընդլայնված է և գյուղական կանայք ավելի շատ են ընդգրկված ընտանիքը կերակրելու համար գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության, ինչպես նաև դրանց իրացման գործընթացին: Ծանր աշխատանք կատարելու պարտականությունը կրելու արևելյան տղամարդու ավանդական մոտեցումը մնում է ուժի մեջ:</p>	<p>чения в реализации имеющихся возможностей» («Отчет об исследовании – Гендерные аспекты интегрированного управления водными ресурсами в странах Центральной Азии и Кавказа», GWP CACENA, 2005).</p> <p>Проведенное исследование показало следующее:</p> <p>➤ Гендерный баланс в сельском и домашнем хозяйстве</p> <ul style="list-style-type: none"> - труд при выращивании сельскохозяйственных продуктов между мужчинами и женщинами распределен почти поровну; - в реализации сельхозпродуктов в основном вовлечены женщины; - в уходе за скотиной вовлеченность мужчин превышает женщин; - заготовкой кормов в основном заняты мужчины; - доля помощи мужчин в ежедневных домашних делах не очень высока. <p>Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что в странах Южного Кавказа женщины постепенно приобретают статус кормильцев семьи. Участие женщин в сельском хозяйстве весьма обширно. Сельские женщины в большей мере задействованы в производстве сельской продукции для обеспечения своих семей, а также для продажи. Традиционный подход восточных мужчин, что тяжелую работу должен взять на себя, остается в силе.</p>	<p>most of rural women are restricted in realizing their opportunities”. (“Gender Aspects of IWRM in countries of Central Asia and Caucasus” study report, GWP CACENA, 2005).</p> <p>The carried out studies showed:</p> <p>➤ Gender equality in agriculture and household</p> <ul style="list-style-type: none"> - in cultivation of agricultural crops men and women are equally engaged; - in realization of agricultural products mainly men are engaged; - in cattle breeding mainly men are engaged; - in fodder storing mainly men are engaged; - in everyday house work men’s participation is insignificant. <p>Thus, it can be concluded that in South Caucasus countries women gradually gain the status of family bread-winner. Women’s participation in agricultural works is common and rural women are broadly engaged also in production of agricultural products and their realization for feeding the family. The traditional eastern approach that heavy work must be carried out by men still remains valid.</p> <p>It was identified also that there are no limitations for women’s engagement in agricultural and</p>
--	--	---

<p>Բացահայտվել է նաև, որ կնոջ համար գյուղատնտեսական աշխատանքներով և տնային տնտեսությամբ զբաղվելու սահմանափակումներ չկան, հակառակը՝ երեխաների և ծերերի խնամքով նույնպես հիմնականում զբաղվում են կանայք, ինչը մեծացնում է կանանց ֆիզիկական ծանրաբեռնվածությունը: Չնայած կանանց զբաղվածության մակարդակը բավականին բարձր է, այնուամենայնիվ նրանք ժամանակ են գտնում նաև իրենց վրա աշխատելու և ինքնարտահայտման համար:</p> <p>➤ Գենդերային հավասարակշռությունը ընտանիքում տնտեսական հարցեր լուծելիս</p> <ul style="list-style-type: none"> - ունենալով հիմնական աշխատանք, կանայք համարյա հավասարապես մասնակցում են ընտանեկան բյուջեի կազմավորմանը, - կանանց, ինչպես նաև տղամարդկանց երկրորդական զբաղվածության մակարդակը ցածր է, - կանայք լիիրավ մասնակցում են ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը, - կանաց աշխատանքը տնային տնտեսությունում տղամարդիկ համարում են ներդրում ընտանեկան բյուջե: <p>Գյուղական ընտանիքների եկամտի աղբյուրները խիստ սահմանափակ են: Հիմնական աշխատանք շատ քչերն ունեն, նրանց կեսը կանայք են: Նման պատկեր է նաև երկրորդական զբաղվածությունը դիտարկելիս: Այս պատճառով էլ ընտանիքը կերակրելու համար կանայք ստիպված են ավելի շատ զբաղվել գյուղատնտեսական աշխատանքներով:</p> <p>Հիմնական աշխատավայրերում կանանց աշխատավարձը ցածր է, չնայած հաճախ դրանք</p>	<p>Исследование также показало, что ограничений для женщин при введении сельского и домашнего хозяйства не существует; наоборот, основные заботы в лечении детей, престарелых, уход за ними лежат на женских плечах, что в свою очередь усиливает физическую нагрузку женщин. Учитывая площади приусадебных участков и также среднее количество членов семьи, можно сказать, что степень занятости женщин в сельском и домашнем хозяйстве не ограничивает их во времени для работы над собой и самореализации.</p> <p>➤ Гендерный баланс в решении экономических вопросов в семье</p> <ul style="list-style-type: none"> - имея основную работу, женщины почти поровну участвуют в формировании семейного бюджета; - вторичная занятость женщин, как и мужчин незначительна; - женщины полноправно участвуют в распределении домашнего бюджета; - труд женщины в ведении домашнего хозяйства мужчинами оценивается как вклад в семейный бюджет. <p>Источники доходов сельских семей весьма ограничены. Основную работу имеют мало сельских жителей; из них почти наполовину женщины. Такая же ситуация с вторичной занятостью. Поэтому женщинам больше приходится работать на своих земельных участках для поддержания своих семей.</p> <p>Следуют отметить, что ос-</p>	<p>house works, vice versa, women are mainly engaged in taking care for children and older family members that makes their physical activity more intense. Though the level of women's engagement is high enough, they find time for working at self-improvement and for self-expression.</p> <p>➤ Gender equality in solving household problems</p> <ul style="list-style-type: none"> - having permanent job, women almost equally take part in household budget generation; - the level of women's as well as men's secondary employment is low; - women fully participate in distribution of household budget; - men consider women's house work as input into household budget. <p>Income sources of rural households are very limited. Only few have permanent job. We have a similar picture in secondary employment. Therefore, women have to be engaged more in agricultural works to feed their families. Women's salary generally is very low, in spite of the job often being labor-consuming, particularly in case of secondary employment. Women agree to carry out also</p>
---	---	---

<p>աշխատատար են՝ հատկապես երկրորդային աշխատանքի վայրերում: Կանայք համաձայնում են կատարել նաև ոչ ներկայացուցչական և ցածր վարձատրվող աշխատանք:</p> <p>Ցածր եկամուտների պայմաններում կարևոր է միջոցների ճիշտ և ռացիոնալ բաշխումը: Ընտանեկան բյուջեի բաշխմանը կնոջ մասնակցությունը նշանակում է, որ ավանդական գաղափարը՝ կառավարել ֆինանսական միջոցներն առանց կնոջ մասնակցության, աստիճանաբար կորցնում է իր հիմքերը:</p> <p>➤ Գենդերային հավասարակշռությունը ընտանիքի մակարդակով որոշումներ ընդունելու գործընթացում</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ընտանիքում որոշումները հիմնականում ընդունվում են համատեղ, - զնումների մասին որոշումներն ընդունվում են համատեղ, - կանանց և տղամարդկանց ամսական անձնական ծախսերը հավասար են: <p>Ուսումնասիրության արդյունքները լավատեսական են: Ընտանիքի մակարդակով կանանց մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացին բացահայտում է հասարակության մեջ իրականում գոյություն ունեցող դրական միտումը՝ հիերարխիայի բոլոր մակարդակներում որոշումների ընդունման գործընթացում կանանց լիիրավ մասնակցության ապահովում:</p> <p>➤ Գենդերային հավասարակշռությունը ջրօգտագործման գործընթացում</p> <ul style="list-style-type: none"> - Կենցաղային կարիքների համար ջուր բերում են հավասարապես կանայք և տղամարդիկ, իսկ ջրի բաշխման հարցերը մեծ մասամբ որոշում են կանայք, 	<p>новые места работы женщин низкооплачиваемы, хотя не редко они являются трудоемкими, особенно при вторичных местах работы. Женщины соглашаются работать на не престижных и мало-квалифицированных работах. При условиях малых доходов, очень важно правильное и рациональное распределение средств. Участие женщин в процессе принятия решений при распределении домашнего бюджета, означает, что традиционное понятие - управлять финансовыми средствами без участия женщин, постепенно теряет актуальность.</p> <p>➤ Гендерный баланс в процессе принятия решений на нижнем (семья) уровне</p> <ul style="list-style-type: none"> - решения в семьях в основном принимаются совместно; - решения о покупках в основном делаются совместно; - личные затраты мужчин и женщин за месяц практически равны. <p>Указанные результаты исследования дают право на оптимизм. Участие женщин в процессе принятия решений на нижнем уровне (семья), раскрывает реально существующий позитивный потенциал общества - равноправное участие женщин в процессах принятия решений на всех уровнях иерархии.</p> <p>➤ Гендерный баланс в водопользовании</p> <ul style="list-style-type: none"> - для ведения домашнего хозяйства, доставкой воды 	<p>not representative and poorly paid job.</p> <p>In case of low income, correct and rational distribution of budget is very important. Women's participation in household budget distribution means that the traditional concept of managing financial resources without women's participation gradually loses its bases.</p> <p>➤ Gender equality in decision making at household level</p> <ul style="list-style-type: none"> - Decisions in families are made mainly jointly; - decisions on shopping are made mainly jointly; - monthly personal expenses of men and women are equal. <p>The study results allow being optimistic. Women's participation in decision making at household level discovers the positive tendency existing in reality in the society, i.e. provision of full participation of women in decision making process at all levels of hierarchy.</p> <p>➤ Gender equality in water use process</p> <ul style="list-style-type: none"> - Water for household needs is brought equally by women and men, and water distribution issues in the household are decided mainly by women; - the problem of irrigation
--	---	---

<p>- մշակովի հողատարածքները ոռոգելու համար ջրով ապահովելու խնդրով հիմնականում զբաղվում են տղամարդիկ:</p> <p>Գենդերային ուսումնասիրությունները մեկ անգամ ևս հաստատեցին, որ հասարակության մեջ հստակ որոշված են ջրօգտագործման գործընթացում կանանց ու տղամարդկանց դերերը: Հենց այս բնագավառում է խիստ արտահայտված սեռերի կենսաբանական տարբերությունների հիման վրա ջրօգտագործման գործընթացում կանանց և տղամարդկանց մասնակցության մակարդակների խիստ տարբերությունը, ինչը Հարավային Կովկասի երկրներում առկա ավանդական և մշակութային (ինչպես նաև կրոնական) ազդեցության արդյունք է:</p> <p>Մյուս կողմից, հասարակությունը ենթարկվելով որոշակի կանոնների, միաժամանակ պատրաստ է փոխել ստեղծված իրավիճակը, եթե այդ կանոնները արդեն հնացել են և չեն բավարարում ժամանակի պահանջներին:</p>	<p>заняты мужчины и женщины поровну, хотя вопрос распределения воды в большинстве случаев решается женщиной;</p> <p>- вопросами обеспечения водой для полива земельных участков занимаются почти только мужчины.</p> <p>Исследование еще раз подтвердило, что обществом четко распределена роль мужчин и женщин в водопользовании. Разрыв в участии в водопользовании на основе биологического пола, ярко выражается именно здесь, на что свое влияние оказывает традиционные и культурные (в т.ч. религиозные) обычаи стран Южного Кавказа.</p> <p>В целом исследование показало, что общество, подчиняясь правилам, одновременно и готово менять систему, если она устарела и не соответствует потребностям времени.</p>	<p>water provision for cultivated lands is solved mainly by men.</p> <p>The gender studies proved once again that the roles of men and women in water use process are clearly distinguished among the society. The gap between men's and women's participation in water use process based on biological sex is well expressed namely here, being influenced by traditional and cultural (including regional) customs of the countries of South Caucasus.</p> <p>On the other hand, the society, obeying certain rules, at the same time is ready to change the established situation if the rules are out of date and do not meet the requirements of the time.</p>
--	--	---

3.5. PROPOSED MEASURES

<p>3.5. ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՄԵՐ</p> <p>Ուսումնասիրված գետավազաններում բացահայտված գենդերային հավասարության և ջրային ռեսուրսների պահպանության, օգտագործման և կառավարման գործընթացում կանանց մասնակցության համատեղ դիտարկումը հնարավորություն է տալիս առաջարկել և իրականացնել մի շարք միջոցառումներ՝ ՋՈՂԿ գործընթացին կանանց գիտակցված մասնակցության մակարդակը բարձրացնելու նպատակով:</p>	<p>3.5. РЕКОМЕНДУЕМЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ</p> <p>Учитывая гендерный баланс, выявленный в исследуемом регионе, и связав его с вопросом участия женщин в процессе принятия решения охраны, использования и управления водными ресурсами, дает возможность проводить ряд мероприятий с целью повышения сознательного участия женщин в процессе ИУВР. В этом плане целесообразно:</p>	<p>3.5. PROPOSED MEASURES</p> <p>Joint observation of gender equality and women's participation in water resources protection, use and management in the studied river basins enables us to propose and implement a number of measures aimed at increasing women's deliberate participation in IWRM process. The following measures are considered to be advisable:</p>
---	--	--

<p>Են Են հետևյալ միջոցառումները.</p> <p>➤ Ծրագրի իրականացման ժամանակ ձևավորված կանանց ակտիվ խմբերի համար կրթական միջոցառումների (ուսուցում) իրականացում: Ուսուցման ծրագրում կարելի է ներառել հետևյալ թեմաները.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ԶՌՀԿ, - քաղաքացիական հասարակություն (ուղղված հասարակության մեջ սոցիալական նոր համակարգի ձևավորման հրմտությունների ու ունակությունների ստեղծմանը), - գենդերային հարցեր, - ջրային ռեսուրսների կառավարման հմտություններ, - օրենսդրություն: <p>➤ ԶՌՀԿ գործընթացում կանանց մասնակցության հնարավորությունների և անդրահամայնի հիմնախնդիրների բացահայտման նպատակով տարածաշրջանային սեմինարների կազմակերպում:</p> <p>➤ Կանանց ակտիվ խմբերից ուսուցիչների պատրաստման նպատակով տարածաշրջանային/ազգային ուսուցողական սեմինարների կազմակերպում:</p> <p>➤ Ազգային և տարածաշրջանային մակարդակով կանանց գետավազանային խորհուրդների ստեղծման աջակցություն: Ընդ որում նախաձեռնողները և գործողները պետք է լինեն ուսուցում անցած կանայք:</p> <p>➤ Ազգային իշխանությունների, միջազգային կազմակերպությունների կողմից կանանց ակտիվ խմբերի նախաձեռնությունների (ուղղված ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացի կատարելագործմանը, տարածաշրջանային համագործակցության ամրապնդմանը և գենդերային հար-</p>	<p>➤ <i>Провести образовательные мероприятия (тренинги) для групп, сформированных из женского актива. В программу трейнингов следует включить следующие темы:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ИУВР; - Социальный Дизайн (СЦ направлен на создание навыков и возможностей для формирования новой социальной системы в обществе); - Гендер; - Навыки по управлению водными ресурсами; - Законодательство. <p>➤ <i>Организовать региональные семинары для выявления трансграничных проблем и возможностей в отношении участия женщин в процессе ИУВР.</i></p> <p>➤ <i>Организовать региональные/национальные обучающие семинары для подготовки тренеров из женского актива.</i></p> <p>➤ <i>Содействовать созданию национальных и региональных женских бассейновых советов, причем инициаторами и действующими фигурами должны стать женщины из числа обученных на тренингах.</i></p> <p>➤ <i>Поддержать инициативы женских советов со стороны национальных властей, международных организаций, направленных на усовершенствование процесса управления водными ресурсами, укреплению регионального сотрудничества. и развитию гендерных аспектов.</i></p>	<p>➤ <i>Implementation of educational measures (training) for the active women's groups established during the project implementation. The following topics can be included in the training program:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - IWRM; - civic society (aimed at building skills and capacities for establishment of new social system in the society); - gender issues; - water resources management skills; - legislation. <p>➤ <i>Organization of regional seminars aimed at identifying possibilities of women's participation in IWRM process and transboundary problem.</i></p> <p>➤ <i>Organization of regional/national seminars aimed at preparing trainers among women's active groups.</i></p> <p>➤ <i>Assistance in establishment of women's river basin councils at national and regional level. Therewith, the initiators and actors must be trained women.</i></p> <p>➤ <i>Assistance to initiatives by women's active groups by national authorities, international organizations (aimed at improvement of water resources management process, strengthening regional</i></p>
--	--	---

<p>ցերի զարգացմանը) օժանդակություն:</p> <p>➤ Անկախ կազմակերպչա-իրավական ձևից՝ կանանց խորհուրդները՝ որպես առանձին շահագրգիռ կողմեր, պետք է ներկայացված լինեն գետավազանային խորհուրդներում:</p> <p>Կանանց ազգային և տարածաշրջանային խորհուրդները միաժամանակ պետք է կատարեն նաև սոցիալական ազենտի դեր, որպեսզի օժանդակեն հասարակության մոտ գենդերային գիտակցության ձևավորմանը: Յետևաբար կանանց խորհուրդները պետք է սերտորեն համագործակցեն ջրային ռեսուրսների, կանաց իրավունքների պաշտպանությանը, սոցիալ-տնտեսական, մշակութային և այլ հարցերին ուղղակի կամ անուղղակի առնչվող կառավարական և ոչ կառավարական կազմակերպությունների հետ:</p>	<p>➤ Женские советы, как отдельные заинтересованные стороны, должны быть представлены в бассейновых советах, независимо от их организационно-правовой формы.</p> <p>Женские советы, как национальные, так и региональные, одновременно должны сыграть роль социального агента, способствуя формированию гендерного сознания в обществе. Следовательно женским советам придется тесно сотрудничать с правительственными и неправительственными организациями, прямо или косвенно связанных с водными ресурсами, защитой прав женщин, социально-экономическими, культурными и другими вопросами.</p>	<p>cooperation and development of gender issues).</p> <p>➤ Independent on organizational-legal form, the councils, as separate stakeholders, must be represented in river basin councils.</p> <p>Women's national and regional councils at the same time must play also the role of social agents, to assist formation of gender perception among the society. Thus, the women's councils must closely cooperate with governmental and non-governmental organizations directly or indirectly dealing with water resources, women's right protection, social-economic, cultural and other issues.</p>
---	--	--

4. EDUCATIONAL MEASURES

<p style="text-align: center;">4. ԿՐԹՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ</p> <p>4.1. Ուսուցողական սեմինարներ կանանց խմբերի համար ԶՌԿ գործընթացի և քաղաքացիական հասարակության վերաբերյալ</p> <p>Յուրաքանչյուր երկրում ծրագրով ընդգրկված 3 գետավազաններում ստեղծվել են կանանց ակտիվ խմբեր (15-ական կանայք), որոնց հետ անցկացվել են ուսուցողական սեմինարների շարք՝ երեք ուղղություններով:</p> <p>➤ Երկրի ջրային ռեսուրսները</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ջրային ռեսուրսների վիճակը, ▪ գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարումն ու ջրահեռացումը, ▪ ջրամատակարարման, ջրահեռացման և ոռոգման բնագավառների մարտահարավերները 	<p style="text-align: center;">4. ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ</p> <p>4.1 Обучающие семинары по ИУВР и Социальному Дизайну для женских групп</p> <p>В каждой стране, в каждом бассейне были созданы группы женских активистов (по 15 женщин), с которыми проводился цикл обучающих семинаров. Обучающие семинары с женскими группами во всех странах были проведены в 3-х направлениях:</p> <p>➤ Водные ресурсы страны</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Состояние водных ресурсов; ▪ Водоснабжение и водоотведение в сельских местностях; 	<p style="text-align: center;">4. EDUCATIONAL MEASURES</p> <p>4.1. Training workshops for women's groups on IWRM and civic society</p> <p>In each river basin in each country women's active groups have been established (consisting of 15 women each). A series of training workshops has been held for them in three directions:</p> <p>➤ Earth's water resources</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Water resources condition, ▪ water supply and wastewater in rural communities,
--	---	---

<p>(Հազարամյակի զարգացման նպատակներ, Հազարամյակի մարտահրավերներ, Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիր, Համաշխարհային բանկի, Վերականգնման և զարգացման եվրոպական բանկի, Ասիական զարգացման բանկի, ԱՄՆ ՄՁԳ-ի, Միացյալ ազգերի կազմակերպության ծրագրեր),</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ՋՌՀԿ սկզբունքները՝ որպես արդյունավետ ջրօգտագործման հասնելու միջոց, ▪ օրինակներ Գործիքների արկղ ձեռնարկից, որտեղ ցույց է տրված նպատակներին հասնելու համար տարբեր երկրներում ՋՌՀԿ սկզբունքների ներդրման փորձը, ▪ ազգային ջրային օրենսդրություն: <p>➤ Գեներ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ինչ է գեները և նրա ազդեցությունը, ▪ տնտեսության կարիքների համար (խմելու, տնային տնտեսության վարման, ոռոգման, ջրարբիացման համար և այլն) ջրի հավաքման և պահպանման գործընթացում կանանց առանցքային դերը, ▪ տեղական (առանձին գյուղերի), գետավազանային և տարածաշրջանային (Քուռ և Արաքս գետավազաններ) մակարդակներով գեներային ուսումնասիրությունների արդյունքները, ▪ նույն գետավազաններում գեներային այլ ուսումնասիրությունների արդյունքները (UNDP/SIDA, 2005թ., ԳՋՀ ԿԱԿ, 2005թ.), ▪ գեներային հարցերը ՋՌՀԿ-ում, ▪ օրինակներ Գործիքների արկղ ձեռնարկից, որտեղ ցույց է տրված նպատակներին հասնելու համար տարբեր երկրներում կանանց խմբերի լավագույն փորձը: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вызовы и проекты по улучшению систем водоснабжения, водоотведения и ирригации (Цели Развития Тысячелетия, Вызовы Тысячелетия, Понижение Уровня Бедности, Проекты Всемирного Банка, Европейского Банка Реконструкции и Развития, Азиатского Банка Развития, USAID, UNDP и др.); ▪ Принципы Интегрированного управления водными ресурсами, как способ достижения эффективного водопользования; ▪ Примеры из ToolBox-а для достижения целей при внедрении ИУВР в разных странах; ▪ Национальное водное законодательство. <p>➤ Гендерные аспекты</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Что такое гендер и его воздействия. ▪ Ключевая роль женщины в процессе сбора и сохранения воды для хозяйственных нужд (питье, ведение домашнего хозяйства, орошение, скотоводство и т.д.). ▪ Результаты гендерного исследования на местном (в отдельно исследованных селах), на бассейновом и на региональном (бассейн рек Куры и Аракс) уровнях. ▪ Результаты других гендерных исследований в Бассейне (UNDP/SIDA, 2005 г. GWP CACENA, 2005 г.). ▪ Учет гендерных аспектов в ИУВР. ▪ Примеры из ToolBox-а лучшей практики достижения целей ИУВР женскими группами в разных странах мира. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ challenges in water supply, wastewater and irrigation sectors (Millennium Development Goals, Millennium Challenges, Poverty Reduction Strategic Program, projects of WB, EBRD, ADB, USAID, UN); ▪ IRWM principles as means to achieve efficient water use; ▪ case studies from Toolbox Manual where the experience applying IWRM principles for achieving the goals in different countries are shown; ▪ national water legislation. <p>➤ Gender aspects</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ What is gender and its influence; ▪ key role of women in water collection and storing for household needs (drinking, household running, irrigation, cattle breeding, etc.); ▪ results of gender studies at local (separate villages), river basin and regional (Kura and Araks river basins) levels; ▪ results of other gender studies in the same basin (UNDP/SIDA, 2005, GWP CACENA, 2005); ▪ gender issues in IWRM; ▪ case studies from Toolbox Manual where the experience applying IWRM principles for achieving the goals in different countries are shown.
---	---	--

<p>Քաղաքացիական հասարակություն</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Հասարակությունը և նրա դերը սոցիալական նոր համակարգի ձևավորման գործընթացում, ▪ հասարակության տեղեկատվությունը և մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացին, ▪ հասարակության մասնակցության վերաբերյալ ազգային և միջազգային օրենսդրությունը (հատկապես Օրիուսի կոնվենցիա), ▪ հիմնախնդիրների բացահայտում և ներկայացում շահագրգիռ կողմերին, ▪ տեղեկատվության (հիմնախնդրի) մատուցման ձևերը (հանդիպումներ, քննարկումներ, ՁԼՄ և այլն), ▪ հանրության վերաբերմունքը որոշումներ ընդունող մարմինների նկատմամբ, ▪ անհատը որպես առաջնորդ, լավ առաջնորդի անձնական հատկությունները: <p>Ուսուցողական բոլոր նյութերը պատրաստվել են Power Point ծրագրով և ցուցադրվել են սեմինարների ժամանակ: Բոլոր մասնակիցները ստացել են նաև ուսուցողական նյութերի տպագրված տարբերակները:</p>	<p>➤ Социальный дизайн</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Общество и его роль в формировании новой социальной системы; ▪ Общественная информированность и участие в принятии решений; ▪ Национальное и международное законодательство по участию общественности (в частности Орхусская конвенция); ▪ Выявление проблем и его представление заинтересованным сторонам; ▪ Формы представления информации/проблем (встречи, обсуждения СМИ и др.); ▪ Отношения общества с органами, принимающими решения; ▪ Индивидуум как лидер: личные качества хорошего лидера. <p>Все материалы для семинара были подготовлены с использованием программы Power Point и иллюстрировались во время проведения встреч с женскими группами. Всем участникам были также розданы печатные версии материалов.</p>	<p>➤ Civic society</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Society and its role in formation of new social system; ▪ public awareness and participation in decision making process; ▪ national and international legislation on public participation (particularly Aarhus Convention); ▪ identification of problems and presentation to the stakeholders; ▪ forms of information/problem representation (meetings, discussions, mass media, etc.); ▪ public opinion to the decision making authorities; ▪ individual as leader, personal features of a good leader. <p>All training materials have been prepared through Power Point software and represented during the workshops. All participants have received hard copies of the training materials.</p>
---	--	--

5. BEST PRACTICE OF CONSIDERING GENDER ASPECTS IN IWRM PROCESS

<p>5. ՁՈՂԿ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՅԵՐԻ ՀԱՇՎԻ ԱՌՆՄԱՆ ԼՎՎԱԳՈՒՅՆ ՓՈՐՁԸ</p> <p>5.1. Տարածաշրջանային սեմինար Թբիլիսիում կայացած տարածաշրջանային սեմինարին մասնակցել են մասնակից 3 երկրների յուրաքանչյուր գետավազանից 2-ական ներկայա-</p>	<p>5. ЛУЧШАЯ ПРАКТИКА В РАБОТЕ ПО УЧЕТУ ГЕНДЕРНЫХ АСПЕКТОВ В ПРОЦЕССЕ ИУВР</p> <p>5.1. Региональный семинар В региональном семинаре в Тбилиси участвовали по 2 представителя (делегата) из</p>	<p>5. BEST PRACTICE OF CONSIDERING GENDER ASPECTS IN IWRM PROCESS</p> <p>5.1. Regional seminar Two representatives from each river basin of each country participated in the regional</p>
---	--	---

<p>ցուցիչ, ինչպես նաև ծրագիրն իրականացնողներն ու ավագանիների հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ:</p> <p>Սեմինարի ժամանակ քննարկվել է 2 հարց.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կանանց խմբերի գործունեության ձևերն ու մոդելները, 2. Տարածաշրջանային համագործակցության զարգացման հնարավորություններն ու հեռանկարները: <p>Քննարկվել են ձևավորված կանանց խմբերի հետագա գործունեության ձևերն ու մոդելները ինչպես ազգային, այնպես էլ տարածաշրջանային մակարդակով:</p> <p>Մասնակիցները որոշեցին, որ ազգային մակարդակով ստեղծված խմբերը կընդգրկվեն արդեն գոյություն ունեցող կազմակերպությունների (օր.՝ գետավագանային խորհուրդներ, համայնքային զարգացման կազմակերպություններ և այլն) կազմում, իսկ տարածաշրջանային մակարդակով նրանք կներկայացնեն 2 ֆորմալ/չգրանցված կազմակերպություններ, որոնք կներգրավվեն Խրամի-Դեբեդ և Ալազանի գետավագանային հասարակական խորհուրդների աշխատանքներին:</p> <p>Մասնակիցները միաժամանակ իրենց մտահոգությունը արտահայտեցին երկրներում արդեն իսկ գոյություն ունեցող հետևյալ միտման առիթով՝ գործընթացը դադարում է ծրագիրն ավարտելուց հետո:</p> <p>Դրանից խուսափելու համար մասնակիցներն առաջարկեցին.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Աջակցել ավագանային և տարածաշրջանային մակարդակով հանդիպումների պարբերաբար իրականացմանը՝ տեղեկատվության փոխանակման նպատակով, 	<p>каждого бассейна с каждой страны, также исполнители проекта и представители бассейновых общественных организации.</p> <p>На семинаре были рассмотрены 2 вопроса:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Формы и модели деятельности женских групп; 2. Перспективы и возможности развития регионального сотрудничества <p>Были обсуждены разные формы и модели дальнейшей деятельности сформированных женских групп как на национальном, так и на региональном уровне. Участники согласились, что на национальном уровне они войдут в состав уже существующей организации (например в Общественные бассейновые советы), а на региональном уровне они будут представлять 2 формальные/незарегистрированные организации, так же в виде в Общественных бассейновых советов - по бассейну Храм-Дебед и по бассейну Алазани.</p> <p>Участники одновременно высказали свои опасения в отношении того, что в странах все еще существует тенденция - деятельность приостанавливается в связи с завершением проекта.</p> <p>Участниками были выдвинуты следующие предложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Содействовать регулярным встречам на бассейновом и региональном уровне для обмена информацией; 	<p>seminar held in Tbilisi. The project implementing organizations and representatives of NGOs in the basins also took part in the seminar.</p> <p>Two questions were raised during the seminar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Forms and models of women's groups activity; 2. Possibilities and perspectives of development of regional cooperation. <p>The forms and models of activity of the women's groups established both at regional and national level were discussed. The participants decided that the groups established at national level will be involved in the existing organizations (for example, river basin councils, community development organizations, etc.), and the ones established at regional level will represent 2 formal/registered organizations, which will be involved in the activity of Khrami-Debed and Alazani river basin non-governmental councils.</p> <p>The participants expressed their concern related to the tendency existing in the countries: the process stops after the project implementation.</p> <p>To avoid this, the participants proposed to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ assist in implementing regular meetings at basin and regional level for information exchange,
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> ▪ կազմակերպել հանդիպումներ երկրների պաշտոնական իշխանությունների հետ գենդերային հավասարության սկզբունքների իրականացման գործընթացում համագործակցելու նպատակով, ▪ Համատեղ նշել միջազգային տոներ (Ձրի միջազգային օր, Քուռ-Արաքս գետավազանի պահպանության օր, Գյուղական կանանց միջազգային օր և այլն), ▪ Ապահովել կանանց խմբերի մասնակցությունը միջազգային ծրագրերի ու նախագծերի իրականացման գործընթացին, ինչպես նաև նրանց գործընկերությունը ազգային ու միջազգային տարբեր կազմակերպությունների հետ, ▪ Կանանց խմբերի միջև կանոնավոր կապի հաստատման նպատակով օժանդակել տարածաշրջանային էլեկտրոնային ցանցի ստեղծմանն ու ֆինանսավորմանը: Թբիլիսյան հանդիպումը ցույց տվեց, որ տարածաշրջանային մակարդակով գոյություն ունի ջրային ռեսուրսների կառավարման բնագավառում գենդերային հարցերով գործունեությունը շարունակելու պատրաստակամություն: Սեմինարը բացահայտեց նաև Հարավային Կովկասում ՋՌԿ սկզբունքների իրականացման ժամանակ գենդերային հավասարության սկզբունքների զարգացման աշխատանքները շարունակելու և անդրսահմանային գետավազաններում տարածաշրջանային համագործակցությունը ամրապնդելու անհրաժեշտությունը: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Организовать встречи с официальными властями стран с целью сотрудничества по выполнению концепции по гендерному равенству; ▪ Совместно отмечать международные даты (Всемирный День Воды, День Защиты Рек Кура-Аракс, День Сельских Женщин и т.д.); ▪ Поддерживать вовлечения женских групп в процессе осуществления международных проектов и программ, а также партнерство с разными национальными и международными организациями; ▪ Помочь в создании и финансирования региональной электронной сети для поддержания регулярной связи женских групп. <p>Тбилисский семинар показал, что готовность для продолжения деятельности на региональном уровне по гендерным вопросам в области управления водными ресурсами, существует. Семинар также указал на необходимость продолжения работы для развития концепции гендерного равенства, учета гендерных аспектов при осуществлении принципов ИУВР на Кавказе и укрепления регионального сотрудничества в трансграничных речных бассейнах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organize meetings with official authorities of the countries for cooperation in the process of implementation of gender equality principles; ▪ jointly celebrate international holidays (World Water Day, Kura-Araks Basin Protection Day, International Day of Rural Women, etc.); ▪ provide participation of women's groups in implementation of international projects and programs, as well as their partnership with different national and international organizations; ▪ support to establishment and funding of regional electronic network aimed at establishing regular communication among women's groups. <p>The Tbilisi meeting showed that at the regional level there is a willingness to continue the activity related to gender aspects in water resources management field. The seminar identified also the need to continue the activity for development of gender equality principles during implementation of IWRM principles in South Caucasus countries and to strengthen regional cooperation in transboundary river basins.</p>
--	---	--

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ

- 1.1 Գեներդեր հասկացությունը
- 1.2 Գեներդերային տեսակետների դիտարկում

2. ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- 2.1 Հիպոթեզ
- 2.2 Նպատակ
- 2.3 Մեթոդներ
- 2.4 Առկա տեղեկատվություն

3. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

- 3.1 Խրամի-Դեբեդ գետավազան
- 3.2 Արաքսի գետավազան
  - Հայաստան
  - Ադրբեջան
- 3.3 Ալազանիի գետավազան
- 3.4 Եզրակացություններ
- 3.5 Առաջարկվող միջոցառումներ

4. ՈՒՍՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

- 4.1 Կանանց խմբերի համար ուսուցողական սեմինարներ

5. ՋՈՂԿ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՓՈՐՁԸ

- 5.1. Տարածաշրջանային սեմինար
  - կանանց խմբերի գործունեության ձևերը և մոդելները
  - տարածաշրջանային համագործակցության զարգացման հնարավորություններն ու հեռանկարները

СОДЕРЖАНИЕ

Введение

1. ОБЩИЕ ПОДХОДЫ

- 1.1 Понятие Гендера
- 1.2 Понятие Учета Гендерных аспектов

2. ГЕНДЕРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

- 2.1 Гипотеза данного исследования
- 2.2 Цели исследования
- 2.3 Методы исследования
- 2.4 Существующая информация

3. РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

- 3.1 Бассейн реки Храми-Дебед
- 3.2 Бассейн реки Аракс
  - Армения
  - Азербайджан
- 3.3 Бассейн реки Алазани
- 3.4 Заключение
- 3.5 Рекомендуемые мероприятия

4. ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ

- 4.1 Обучающие семинары по ИУВР и Социальному Дизайну для женских групп

5. ХОРОШАЯ ПРАКТИКА В РАБОТЕ ПО УЧЕТУ ГЕНДЕРНЫХ АСПЕКТОВ ПРИ ИУВР

- 5.1. Региональный семинар
  - Формы и модели деятельности женских групп
  - Перспективы и возможности развития регионального сотрудничества

TABLE OF CONTENT

INTRODUCTION

1. GENERAL APPROACHES

- 1.1 Concept of gender
- 1.2 Observations on gender aspects

2. GENDER STUDIES

- 2.1 Hypothesis
- 2.2 Goal
- 2.3 Methods
- 2.4 Available information

3 STUDY RESULTS

3.1 Khrami-Debed river basin

3.2 Araks river basin

- Armenia
- Azerbaijan

3.3 Alazani river basin

3.4 Conclusions

3.5 Proposed measures

4. EDUCATIONAL MEASURES

4.1 Training workshops for women's groups

5. BEST PRACTICE OF CONSIDERING GENDER ASPECTS IN IWRM PROCESS

5.1. Regional seminar

- Forms and models of women's groups activity

Possibilities and perspectives of development of regional cooperation